

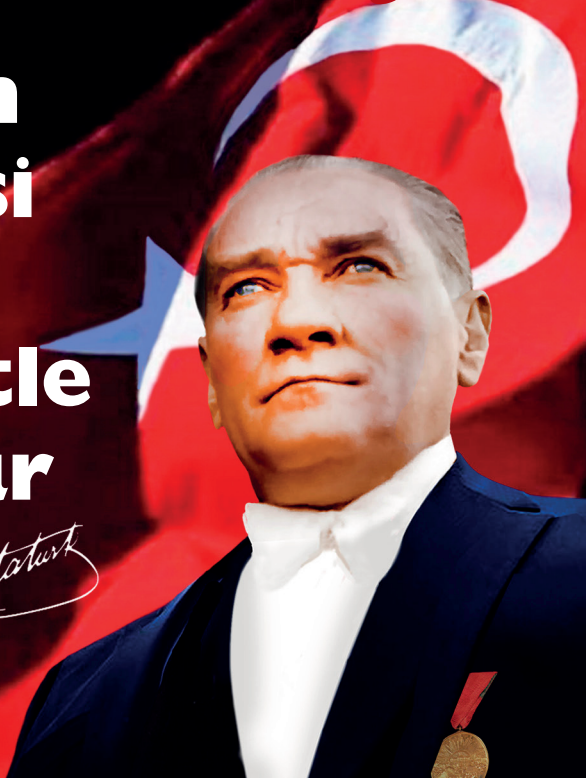

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2021 / 06 FİYATI: 9 TL

Vatan Sevgisi Ona Hizmetle Ölçülür

H. Atatürk

Cengiz Özakıncı:
**Atatürk,
Montrö
ve Ulusal
Egemenlik-2**

S: 7

Tekin Özertem:
**Midas'ın
Altınları**

S: 68

Cihangir Dumanlı:
**Padişah
Mustafa
Kemal'e
Karşı**

S: 14

Ömer
Dedeoğlu:
**Ata
Dertliydi**

S: 32

Gürbüz Evren:
Kuzey Kıbrıs
Türk
Cumhuriyeti
Üzerindeki
Oyunlar ve
**Annan
Planı**

S: 50

Necef Uğurlu:
**Filmler
Diziler ve
İnanılmış
Yalanlar**

S: 74

Cemal
Türkmen:
**Okul
Kaçakları**

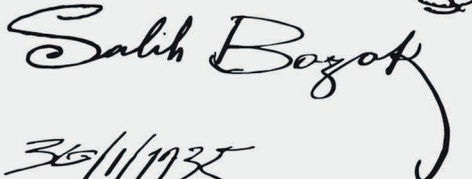
S: 85

Atatürk'ün çocukluk arkadaşı, dostu, sırdaşı, yoldaşı, Başyaveri, ardından canına kıymaya kalkışacak kadar gönülde seveni, Salih Bozok'la oğlu Cemil Bozok'un Atatürk'ü çocukluk anıları ile bütünleşen bu kitap "HEP ATATÜRK'ÜN YANINDA" ismiyle okuyucuya sunuluyor. Bu kitapta, Atatürk'ün çocukluğundan ölümüne dek bir çok olayı, yakın tanıklarının anlatımından okuyacak, bazı yaşanmışlıkların nedenlerini ve perde arkasını öğreneceksiniz.

SALİH BOZOK - CEMİL S. BOZOK

HEP ATATÜRK'ÜN YANINDA...

(Baba Oğul Bozoklardan Anılar)

36/1/1935
K. Atatürk

**ATATÜRK VAKFI
YAYINLARI**

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde No: 77, Bahçelievler, Ankara adresinde hazırlanmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkirioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.,
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 26 / 05 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3** Gelecek Endişesi
Dr. Ufuk Akyol
- 7** Atatürk, Montrö ve “Ulusal Egemenlik”
Cengiz Özakıncı
- 14** Padişah Mustafa Kemal’e Karşı
Dr. Cihangir Dumanlı

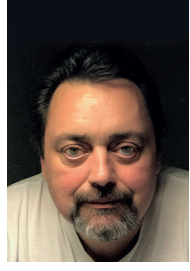
19

Yüz Yıl Önce
Mustafa
Kemal’den Bütün
Dünyaya

Yaşar Öztürk

- 25** Kara Tahta ve Demokrasi Dersi
Kaya Boztepe
- 29** Atatürk ve İki Yabancı General
A. Erdem Akyüz
- 32** Ata Dertliydi...
Ömer Dedeoğlu
- 37** Halkın Endişeleri Dikkate Alınmalı
Cengiz Önal
- 41** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 43** II. Meşrutiyet Meclisinde Azınlık Milletvekilleri
Vahap Candan
- 50** Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Üzerindeki Oyunlar ve Annan Planı
Gürbüz Evren
- 55** “Neyi Gerçek Seversen O Koparılmaz Senden”
Mete Akyol
- 63** Topluluk Para Birimleri
Barbaros Eneç
- 68** Midas’ın Altınları
Dr. Tekin Özertem

- 74** Filmler, Diziler ve İnanılmış Yalanlar
Necef Uğurlu
- 81** Sporun Arka Bahçesi
Metin Gören
- 85** Okul Kaçakları
Cemal Türkmen
- 89** Bir “Genç Türk”ün Gemerek’ten Bloomington’a Uzanan Bilim Yolculuğu
Konur Ertop
- 94** Her Yerde Kan Var
Demir Aytaç
- 101** “Mavi Ekonomi” ve Okyanus Enerjisi
Necdet Pamir
- 108** Bostrom’un Tekil Hipotezi
Sabriye Aşır
- 111** Kût’ül-Amare Muharebesi
Erhan Kanyılmaz
- 116** Shinrin-Yoku Orman Banyosu
Yücel Aksoy
- 122** Wasserburg a.Inn
İzlen Şen Toker
- 127** Perge
Sedef Çokay Kepçe
- 134** Beni Hüzünlendiren İnsanlar
Mehmet Ünver
- 139** Kutsal Kâse ve Kahramanın Yolculuğu
Berk Yüksel
- 143** Kültür Bilgelerimiz Unesco Kararında
Yahya Aksoy
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 6** Beni Hatırlayınız
- 49** Gözün Sözü
- 80** İlk Dersimiz Türkçe
- 84** Bilginizi Denetleyin
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Gelecek Endişesi

Gelecek endişesi, ergenliğinin sonuna yaklaşmış her gencin aklında sorular oluşturur. Doğal bir süreç olsa gerek; bir o kadar da gerekli.

O soruları cevaplamak için düşünen, plânları yapan genç sonunda kendine bir yol çizecektir.

Ancak, genç o sorulara bir türlü cevap bulamazsa endişe büyür, korku halini alır. Zaman ilerledikçe korku, cevapsızlıklar karşısında, paniğe dönüşür.

İşte o panik anı geldiğinde, doğup büyüdüğü, dostlarının, akrabalarının, toprakdaşlarının bulunduğu coğrafyayı terk edip, daha iyi, daha mutlu, huzurlu bir yaşam için, ekmeğe için yabancı bir toprakta, ayrımcılığa uğramayı, geri planda kalmayı ve sonunda olası bir yalnızlığı göze alıp, yeni bir düzen kurmaya cesaret edebiliyor o genç.

Bu, kişiyi bağırında hançerlerle tüm yaşamını geçirmeye zorlayacak ne ağır bir karardır. Giderken değil, gittikten 30-40 yıl sonra sormak lazım bunu o kişilere.

Devletin varlık amacı, eğitim, sağlık, güvenlik konularının yanı sıra, gençlerinin işte o gelecek endişesini korku ya da paniğe dönüşmeden gidermektir.

Bunu herkes hak eder!.. •

ufukakyolbd@gmail.com

DEĞERLİ BÜYÜĞÜMÜZ
KURULUŞUMUZDAN BU YANA
DERGİMİZİN TÜRK DİLİ DANIŞMANI

HAYDAR GÖFERİ

KAYBETTİK

(1919 - 2021)

UNUTMAYACAĞIZ
MEKÂNI CENNET OLSUN

Sevgili Öğretmenim

2002 yılında, aktif siyaseti sonlandırınca, üniversitelerde ders vermeye başlamıştım. Neyi, nasıl yapacaktım? İngiltere’de Cambridge Üniversitesi öğretim üyelerinden Talas ve Tarsus’tan sınıf arkadaşım Prof. Dr. Sinan Bayraktaroğlu’na sordum.

Yanıtı çarpıcıydı:

“Normal, vasat hoca anlatır. İyi hoca açıklar. Mükemmel hoca ilham verir...”

Öğrencilere ilham vermek, onların ilham kaynağı olmak... Hocalarımı düşünmeye başladım. Kimi örnek alabilirdim?

Üniversitede öğrencileri olmak onurunu yaşadığım Muammer Aksoy, Mümtaz Soysal, Nermin Abadan, Bahri Savcı, Sadun Aren, Seha Meray ile birlikte gözümün önüne ilk sırada sevgili edebiyat öğretmeni Haydar Göfer geldi...

Biz ona “Haydar Hoca” derdik O da sabırla, “Ben hoca değilim, öğretmenim.” der ve eklerdi:

“Çocuklar, edebiyat kitaptan okunup öğrenilebilir. Asıl olan hayati anlamak ve öğrenmektir. Bu ‘failün failatun’ ezberlerinden çok daha önemlidir.”

Dersleri aydınlanmanın, laik ve demokratik Cumhuriyet felsefesinin ışıklı yansımasıydı. Sevgili öğretmenim, her şeyi anlaşılır kılan sade ve tutarlı Türkçe ile bir pusula gibiydi. Toplumsal ve düşünsel gelişimimizin yolunu gösteriyordu.

Ünlü İspanyol Yazar Jorge Semprun bir konuşmasında, “Okunan bir yazıyla, alınan birkaç dersle hayatın ve dünyanın değiştirilemeyeceğine inanıyorum.” demiş. Herhalde Haydar Öğretmenimi tanımadığı, dersini alamadığı için...

Uluç Gürkan

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● *Dünyada herşey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gafflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. (1924)*

● *Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız... Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan olacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur. (1922)*

● *Hiçbir tutarlı kanıtı dayanmayan birtakım geleneklerin, inanışların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin kayıt ve şartlarını aşamayan milletler, hayatı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez. Hayat felsefesini geniş bir açıdan gören milletlerin egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkumdur. (1922)*

● *Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında doğal bir uyum sağlamak lazımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği idealler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. (1923)*

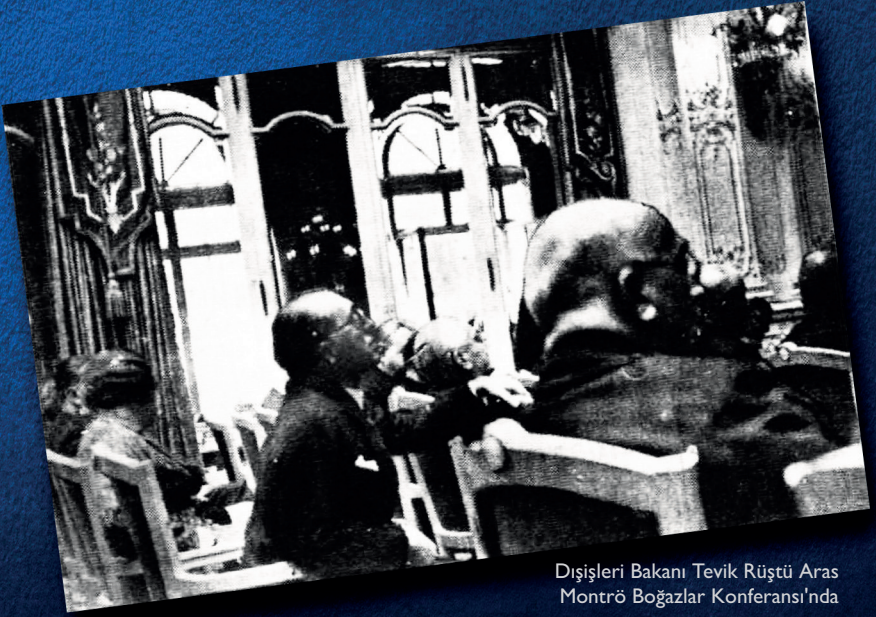
● *Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener, o halde halkı aydınlatmak lâzımdır. (1923)*

K Atatürk

Atatürk, Montrö ve “Ulusal Egemenlik”²

Tevfik Rüştü Aras ve İngiliz Projesi

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras
Montrö Boğazlar Konferansı'nda

Türkiye, 1923'te imzalanan Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin değişen koşullara uymadığı (rebus sic stantibus)¹ nedeniyle feshi ve onun yerine konmak üzere yeni bir sözleşme yapılması isteğini 1933'ten başlayarak uluslararası

toplantılarda dile getirmiş; 11 Nisan 1936 tarihli nota ile 1923'te Lozan Boğazlar Sözleşmesi görüşmelerine katılmış olan devletleri, yeni sözleşme için görüşmeye çağırılmıştı.² Bu devletlerden yalnızca İtalya olumsuz yanıt vermiş, diğerleri çağırışı

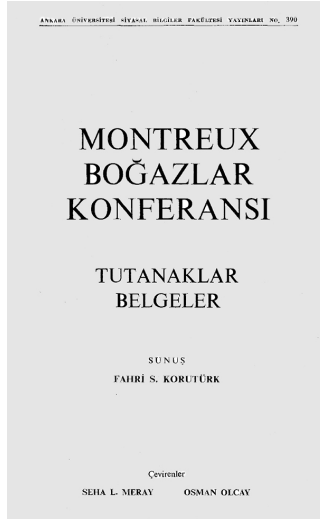
olunmuşlardı. Türkiye hazırlamış olduğu yeni Boğazlar Sözleşmesi taslak metnini konferanstan bir kaç gün önce söz konusu devletlere ilemişti.³ Türkiye Cumhuriyeti'nin çağırısı üzerine toplanan ve 22 Haziran - 20 Temmuz 1936 tarihleri arasında yaklaşık bir ay süren Montrö Boğazlar Konferansı, Dışişleri Bakanımız Tevfik Rüştü Aras'ın ilk gün delegelele basılı olarak dağıttığı 13 maddelik '*Türk Projesi*'ni görüşmelere temel almaya karar vermişti.

Türk Projesi'nin 12'nci maddesi: "*İş bu mukavele ahkâmı, bu mukavele ile tasrih ve tayin edilen muntakalar üzerinde Türkiye'nin hakimiyetine halel iras edecek şekilde tevsi ve tasrif edilemez*"⁴, günümüz Türkçesiyle: "*İşbu sözleşmenin hükümleri, bu sözleşme ile göz önünde bulundurululan bölgeler üzerinde, Türkiye'nin egemenliğini zedeleyecek biçimde genişletilemez ve yorumlanamaz*"⁵ diyordu.

23.06.1936 günlü Ulus, Cumhuriyet, Akşam, Kurun gibi gazetelerde tam metin olarak yayımlanan Türk Projesi'nin konferansta madde madde okunması 25.06.1936 günü 5. Oturumda

tamamlandı. Konferansın birinci evresi böylece sona ererken, Teknik Komite çalışmalarını sürdürdü. Araya Milletler Cemiyeti toplantısı girildiğinden konferansın ikinci evresi 6 Temmuz 1936 günü başlayacaktı. Ancak 4 Temmuz günlü 'Teknik Komite' toplantısında İngiltere, 'Türk Projesi'ne karşı bir 'İngiliz Projesi' sundu ve konferansın 6 Temmuz günü açılan ikinci evresinde İngiltere delegesi Lord Stanley, bundan böyle 'Türk Projesi'nin değil, kurnazca "Türk Projesi'nin Yeni Yazım Biçimi" olarak adlandırılmaları İngiliz Projesi'nin görüşmelere temel alınmasını istedi. Bu öneriyi hemen benimseyen Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras: "*Birleşik Krallık temsilci heyetine hazırlanan tasarıyı okumak için 48 saatlik vaktim oldu. Katlandığı zahmet*

için Birleşik Krallık temsilci heyetine teşekkür ederim. Tartışmanın madde madde olması koşuluyla ve görüşmeler sırasında öne sürebileceğim birtakım görüşler ve öneriler saklı kalmak üzere, bu tasarının görüşmelere temel alınmasında bir sakınca görmemekteyim."⁷ diyerek 'Türk Projesi'nin bir yana itilip 'İngiliz Projesi'nin görüşülmesine evet dedi. Aras, durumu

Montreux Boğazlar Konferansı Tutanaklar Belgeler.

Konferansta Fransa'yı temsil eden Paul Bocour.

7 Temmuz 1936 günü Ankara'ya bildirirken, İngiliz Projesi'ni şu sözlerle övüyordu:

*"1- İngilizler dün sabah (6 Temmuz 1936) 'Türk Projesi'nin Yeni Yazım Biçimi' adı altında bir proje sundular. Birkaç noktası değiştirilir ve bir maddesi düzeltilirse, -ki bu konuda İngilizlerle aramızda hemen hemen anlaşma oluşmuştur- tümüyle yararımıza ve bu alanda bizim projeden bile geniş hükümler içeren çok (iyi) bir anlayış altında kaleme alınmıştır. İngilizlerle anlaşmış olarak bu projenin Konferansın sonraki görüşmeleri için temel alınmasına bir engel görmediğimizi dile getirdik. Ruslar.. buna karşı çıktılar. Sonuçta.. iki metnin beraberce görüşülmesine karar verildi."*⁸

Başbakan İnönü, Tevfik Rüştü Aras'ın övgülerle Ankara'ya

yolladığı 'İngiliz Projesi'ni inceleyince, Aras'ın görüşmelere temel alınmasını kabul ettiği bu projenin 'Türk Projesi'ne kökten aykırı olduğunu görüyor ve Aras'a çektiği ilk telgrafta özetle: *"Kendi projemizi terk ederek İngiliz Projesi'ni görüşme konusu yapmak hatalı olmuştur. Sakıncalarını göreceğiz... Esaslı maddeleri de bizim aleyhimizdir... (İngiliz Projesi'ne göre) 'Boğazlar Komisyonu' kalıcı oluyor. Sözleşmenin yürürlüğe girişi herhangi bir devletin reddi ile engellenebilir.. Anadolu Ajansı'na İngiliz Projesi'ni olumsuz karşılamak için emir verilmiştir."* diyordu.

İnönü hemen Ankara'dan trenle İstanbul'a gidiyor ve 8 Temmuz 1936 günü İngiliz Projesi'ni Atatürk'le birlikte inceledikten sonra, Tevfik Rüştü Aras'a bir telgraf daha çekerek özetle şöyle diyordu:

"Yeni durumla ilgili bilgi sunmak üzere İstanbul'a geldim. İngiliz Projesi konusunda (Atatürk'le birlikte-cö) şu yargıya vardık: 1- Barış döneminde geçecek gemilerin tonajına ilişkin 11. maddedeki "Türk donanmasının yarısı" tabiri kabul olunamaz. 2- ... Savaşta devletlerin savaş gemilerinin serbest geçişi maddesi kabul olunamaz. 3- Sözleşmenin yürürlüğe girmesi için (1923 Lozan Boğazlar Sözleşmesini imzalamış olan) bütün devletlerin onaylaması koşulu, sözleşmeyi suya düşürür. Ne olursa olsun düzeltilmelidir. .. Bu nokta nedeniyle biz sözleşmeyi reddedebiliriz. Ruslarla

durumu düzeltmek için girişimde bulunacağım. İsmet İnönü." ¹⁰

Türk Projesi ile İngiliz Projesi karşılaştırıldığında görülen şuy-

onaylamadıkça yürürlüğe girmemesini istiyordu. 11- Türk Projesi, savaş gemilerinin boğazlardan geçişini sınırlarken, İngiliz Projesi savaş

gemilerinin boğazlardan sınırsız geçişini savunuyordu.

Aras'ın, Türk Projesi yerine Türk Projesi'ne kökten aykırı maddeler içeren İngiliz Projesi'nin görüşmelere temel alınmasını kabul etmesi, Atatürk'ün çok sert tepkisine yol açacaktı. Cumhuriyet gazetesinde kimini kendisi yazıp Yunus Nadi imzasıyla yayımlattığı, kimini Yunus Nadi'ye dikte ederek yazdırdığı yazılarda Atatürk, 'İngiliz Projesi'ne ve projeyi görüşmelere temel kabul eden Tefvik Rüştü Aras'a şiddetle karşı çıkıyordu. 11 Temmuz 1936 günlü Cumhuriyet'te "Türk Projesi Yerine Acaba Niçin İngiliz Projesi?" başlıklı Yunus Na-

di imzalı yazısında Atatürk, özetle şöyle diyordu:

"(...) belki fazla tamikuna (derinlemesine araştırma-ya-cö) lüzum görülmeksizin kabul edildiği anlaşılan İngiliz projesinin içyüzünde adeta

İngiltere temsilcisi Lord Stanley.

Başvekilin seyahati

İsmet İnönü dün sabah İstanbul'a geldi ve Atatürk'e mülâki oldu. Akşam trenle tekrar Ankara'ya avdet etti

Solda Başvekilimiz, Ankara'da oğlu Ömerle beraber vagonun penceresinde, sağda Haydarpaşada istibdatcileri arasında

Başvekil İsmet İnönü dün sabahki trenle Ankara'dan şehrimize gelmiş ve akşam trenle de gene Ankara'ya dönmüştür.

Başvekil Haydarpaşada Vali, Bele diye ve Parti reisi Muhiddin Üstüdağ, Bayyaver Celal, Parti ve hükümet erkânı tarafından karşılanmıştır.

İsmet İnönü Haydarpaşadan bir motorle Dolmabahçe sarayına geçmiş ve [Arkası Sa. 3 sütun 6 da]

Başbakan İsmet İnönü, 08.07.1936 günü Ankara'dan İstanbul'a gelerek Atatürk'le İngiliz Projesi'ni görüştü.

du: I- Türk Projesi, 1923 Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile kurulmuş olan Boğazlar Komisyonu'nun kaldırılmasını isterken, İngiliz Projesi Boğazlar Komisyonu'nun sürdürülmesini istiyordu. II- Türk Projesi, Montrö'de yapılacak yeni Boğazlar Sözleşmesi'nin konferansta hazır bulunan devlet temsilcilerince imzalanır imzalanmaz, başkaca bir onay gerektirmeksizin hemen yürürlüğe girmesini isterken; İngiliz Projesi, konferansa katılmayan İtalya'nın da imza ve onayının alınmasını dayatıyor; sözleşmenin İtalya

konferansı akamete (sonuçsuz bırakmaya-cö) sürüklemek ister gibi maksadlar saklı bulunduğunu görmekte gecikmedik. Bu vaziyet karşısında bir kere proje üzerine proje verilmiş olmasındaki nezaketsizliği, Türk heyetinin yeni projeyi kabulde gösterdiği nezaketle beraber, ve bihakkın şiddetle tenkid etmeliyiz. (...) Eriken maksad müzakere halinde bulunan bizim projemiz yerine İngiliz projesinin ikamesinden ibarettir. (...) İngiliz projesi, Boğazların tahkimile tesis olunmak istenilen Türk emniyetini (...) birçok noktalardan baltalamağı hedef itti haz etmiş olan bir projedir. Biz proje ve mukavele değil, Boğazlar üzerindeki Türk hakimiyetine müstenid Türk emniyetini istiyoruz. Bu hakimiyet ve emniyet o türlü haklardandır ki icabında onların herhangi bir mukavele ile teyidine bile asla ihtiyaç olmaksızın alâkadar hak sahibi onları -hiç kimseye sormadan da- pekâlâ tesis ve istimal eder. Biz Boğazlar vaziyeti için diğer devletlere müracaat etmişsek, bunu yalnız beynelmilel hakka müstenid bir kanun teamülül vücade getirmek üzere yaptık. (...) Biz Türk projesinde Boğazlar emniyetini gözönünde tutmakla beraber kendi ellerimizdeki bu deniz geçidleri üzerindeki takayyüdlerimizin başka milletleri mutazarır etmemesine bilhassa itina ettik, ve bu münasebetle Karadenize sahildar devletlerin vaziyetleri bizim takayyüdlerimizde daha fazla bir mevki tutmuşsa bunu da pek tabii bulmak lâzımdır. İngiltere ise

mukabil projesinde bizim emniyetimizi zorlaştırmakla beraber bizim omuzlarımızdan atılarak diğer Karadeniz devletlerini de vurmak istemiştir. İşte Montrö konferansını müşkül kılan nokta, bu müteccaviz İngiliz zihniyetindedir. Eğer İngiltere bu zihniyet üzerinde ısrar edecek olursa o halde kendi emniyetimizi kendi kendimize tesis etmekten başka yapacak işimiz kalmaz. (...)"

Sovyetler Birliği temsilcisi Litvinoff.

Yine Cumhuriyet'te 12 Temmuz 1936 günü yayımlanan "Boğazlar Meselesinde İngiliz Projesi'nin Garabetleri" başlıklı yazıda da özetle: "(...) İngiliz projesinin gayri dostane (dostluk dışı-cö) olduğuna şüphe yoktur. Bu itibarla proje sulha (barışa-cö) hizmet edebilmek gayesinden de bizzarure (zorunlu olarak-cö) uzaktır. Bu tesirler altında gayri tabii olan (doğal olmayan-cö) proje

büyük büyük garabetleri ihtiva ediyor. Herşeyden evvel şurasını tebarüz ettirmek (vurgulamak-cö) lâzımdır ki biz Boğazlarda kendi emniyetimizi tesis etmek istediğimiz halde, İngiliz projesi daha ziyade Sovyetleri gözönünde tutan mütearız (saldırgan-cö) emperyalist ve mütehakkim (baskıcı-cö) maksadlarla emniyet ve sulh fikirlerini daha geniş bir ölçüde kökünden baltalıyan bir gaye takib eylemiştir. (...) İngiliz projesi hakikaten biri diğerinden ağır garabetlerle doludur. Bu bahiste şunu söylemeliyiz ki İngiliz projesi şimdiki Boğazlar rejiminden daha çok ağır hükümleri yürütmek istiyor. Böyle bir projede hüsnüniyet faretmek (iyi niyet varsaymak-cö) tabii tamamilen abes (saçma-cö) bir safdillik (kolayca aldanan bir temiz kalplilik-cö) olur. (...)"

Az önce aktardığımız üzere, Tevfik Rüştü Aras, İngiliz Projesi'ni 7 Temmuz günü Ankara'ya

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Montröde Sovyetler Birliği temsilcisi Litvinoff ile.

gönderdiğinde bu projeyi övmüş, iyiniyetli ve Türk çıkarlarına uygun olarak nitelemişti. Oysa Cumhurbaşkanı Atatürk ve Başbakan İnönü İngiliz Projesi'nin Türk çıkarlarına taban tabana aykırı, düşmanca bir proje olduğunu saptıyor; bu projeye iyi demenin "safdillik" olduğunu söylemekle, bu projeye iyi diyen Tevfik Rüştü Aras'ı da "safdil" olarak nitelemiş oluyordu.

Cumhuriyet'teki başyazılarda hem İngiltere'ye ve hem de Türk Projesi'ni bir yana itip İngiliz Projesi'ni Montrö konferansında görüşmelere temel olarak kabul eden Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a çok sert eleştiriler yöneltilmişti. Bu süreçte Başbakan İsmet İnönü, Tevfik Rüştü Aras'a art arda talimatlar göndererek onu İngiliz Projesi'nden uzaklaştırmak için epeyce ter dökmüş; Türk basını İnönü'nün Anadolu Ajansı'na verdiği emirle İngiliz Projesi'ne karşı kampanya başlatmıştı. Gazeteler baş sayfalarında İngiliz Projesi'ne karşı manşetler atıyor; Montröde Türk Projesi kabul edilmeyecek olursa, Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarımızı "de facto" olarak kullanacağımızı dünyaya yüksek sesle ilan ediyordu.

Türk kamuoyu baskısı karşısında İngiltere, kendi Projesi'nde direnemeyecek; ve Montrö Boğazlar Konferansı'nın sonunda, ortaya

Türk Projesi'ne uygun bir yeni sözleşme metni çıkacaktı. 20 Temmuz 1936 günü imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni "Türkiye'nin Zaferi" olarak değerlendiren The New York Times: "*Montrö Boğazlar konferansının sonuçları Türkiye için bir zaferden fazlasıdır; uzlaşma ilkesi ve müzakere pratiği alanında bir zaferdir.*" diyordu.

Gelgelelim, yukarıda aktardığımız belge ve bilgilere göre, bu zaferde Tevfik Rüştü Aras'ın oynadığı rol pek "parlak değil"di.

Başvekil şehrimize geldi

İsmet İnönü tayyare ile geldi ve doğruca Atatürkün nezdine giderek geceyi de Florayada Büyük Şefin yanında geçirdi

Reisicumbar Atatürk dün Florayadaki Deniz köşkünün tarasında Başvekil ile beraber...
Başvekil İsmet İnönü ve Adilve Vekili Şükri Saraoğlu, dün sabah saat 11.20 de Havaayolları tayyarelerinden birle başvekilimize gelmişlerdir. Başvekil, Şükri Saraoğlu ile birliktir. Başvekil, Şükri Saraoğlu ile birliktir. Başvekil, Şükri Saraoğlu ile birliktir. Başvekil, Şükri Saraoğlu ile birliktir.

Başbakan İsmet İnönü ikinci kez 13.07.1936 günü Ankaradan uçakla İstanbul'a gelerek Atatürk ile Montrö'yü görüştü.

TURKEY'S VICTORY

The results of the Montreux conference are more than a victory for Turkey: they are a victory for the principle of conciliation and the practice of negotiation. The signature, scheduled for today, of a convention giving to Turkey the right to remilitarize immediately the straits of the Dardanelles and of the Bosphorus is a victory sorely needed these days.

Germany cannot be pleased at Russia's increased influence in Southeastern Europe. But most of the nations will rejoice that diplomacy has vindicated Turkey's appeal to reason and justice.

The New York Times

Published: July 20, 1936
Copyright © The New York Times

The New York Times, 20.07.1936, Türkiye'nin Zaferi.

Nitekim, Atatürk 19.07.1936 günü Tevfik Rüştü Aras'a çektiği telgrafta "parlak değil" derken, gerek onun konferansta İngiliz Projesi'ni görüşmelere temel kabul etme hatasını ve gerekse Türkiye'nin bu kabulden doğacak zararlardan Ankara'nın gösterdiği çabalar sayesinde korunabilmiş olduğunu gözönünde tuttuğu açıktır. •

cengizozakincibd@gmail.com

- 1- "Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl / Montreux ve Savaş Öncesi Yılları (1935-1939)", T.C. Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü yayını, 1973., s.24.
- 2- Türkiye Dış Politikasında..., - ss.21-24.
- 3- Türkiye Dış Politikasında..., ss.60-64
- 4- Türkiye Dış Politikasında..., s.63.
- 5- "Montreux Boğazlar Konferansı / Tutanaklar Belgeler", Çevirenler: Seha L. Meray, Osman Olcay, AÜSBF yayınları, Ankara 1976, s.81., s.432.
- 6- Montreux Boğazlar Konferansı..., s.86.
- 7- Montreux Boğazlar Konferansı..., s.87.
- 8- Türkiye Dış Politikasında..., s.85.
- 9- Türkiye Dış Politikasında..., s.94
- 10- Türkiye Dış Politikasında..., s.94

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Padişah Mustafa Kemal'e Karşı

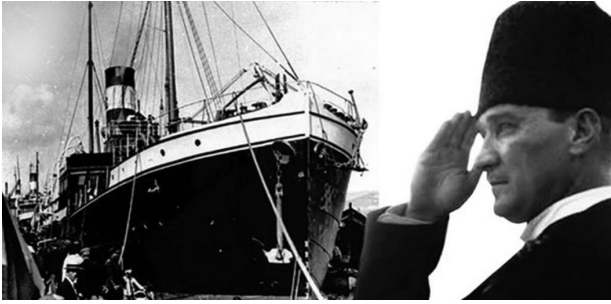
1

Kurtuluş savaşımızda bir yandan işgalci düşmana karşı askeri mücadele yürütülürken diğer yandan yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra ulusal egemenliğe dayalı tam bağımsız yeni bir devlet kurmak için padişah ve hükümetleri ile Mustafa Kemal arasında siyasi mücadele yapılmıştır. »

Savaşın önderlerini en çok meşgul eden, en kritik günleri yaşatan en tehlikeli olaylar işgalcilerle işbirliği yapan padişah ve hükümetleri ile Mustafa Kemal ve önder kadro arasında yaşanmıştır.

İstanbul'daki padişah ve hükümetleri ile Anadolu'daki Mustafa Kemal arasındaki çatışmanın özünde başlıca üç neden yatmaktadır:

Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı günden itibaren hedefi Osmanlı hanedanının egemenliğine son verip ulusun egemenliğine dayalı yeni bir devlet kurmaktı.

1. Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı günden itibaren hedefi Osmanlı hanedanının egemenliğine son verip ulusun egemenliğine dayalı yeni bir devlet kurmaktı. 19 Mayıs 1919'dan itibaren tüm faaliyetleri bu hedefe yönelikti. Oysa padişah, egemenli-

ğin ulusa geçmesini değil, Osmanlı hanedanında kalmasını istiyordu. İstanbul-Ankara çatışmasının temel nedeni budur.

2. İkinci neden emperyalizme karşı güdülecek politikadaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Padişah "Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ile beraber olduğumuz halde itilaf devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) Osmanlı İmparatorluğu'nu yendiler,

halk savaştan baktı, ordumuz dağıldı, silahları toplandı. Bu koşullarda bizi daha kolay yenerler. Bu devletlerle mücadele boşunadır. Bunlarla iyi geçinelim ki yapılacak barış anlaşmasının koşullarını daha da ağırlaştırmasınlar" düşüncesinde idi. Oysa Mustafa Kemal işgal güçlerinin ülkeden kovulması için bizim de en

az onlar kadar güçlü olmamız gerektiğine inanmaktaydı. Bu nedenlerle padişah ve hükümetleri işgalci devletlerle iyi geçinmeye çalışır, onların her istediklerini Yaparken, Mustafa Kemal işgal güçlerine ödün vermemekte, onları ülkeden kovmak için silahlı mücadeleyi başlatmış

ve sürdürmektedir. Mustafa Kemal ödüünün son belli olmayan yeni ödüünler getireceğini ve emperyalizmin güçten anladığını iyi bilmekteydi.

3. İstanbul-Ankara çatışmasının diğer bir nedeni de halka bakış açısından kaynaklanmaktadır. Padişah halkı bir “koyun sürüsü” kendisini

de “çoban” olarak görmektedir. Oysa Mustafa Kemal ne kadar fakir, cahil, savaş yorgunu olsa da halka güvenmekte; bütün gücünü halktan almaktadır. Halk temsilcilerinden oluşan Kongreleri toplaması, padişahın kapattığı Mebusan Meclisi’ni açtırmak istemesi, Ankara’da yeni bir meclis (TBMM) açması hep O’nun halka olan güvenini göstermektedir.

Güçler:

Yukarıdaki ana nedenlere dayanan İstanbul-Ankara mücadelesinde sadece padişah ve Mustafa Kemal karşı karşıya değildir. Padişahın yanında emperyalist devletler ve onların paraları, silahlı işgal güçleri, Osmanlı hükümetleri ve Osmanlı devlet mekanizması, (şeyhülislamlar, memurlar, mahkemeler), halkın padişah-halifeye geleneksel bağlılığı, haleflik makamı ve mütareke basını vardır. Mustafa Kemal’in

gücü ise liderlik yeteneğine, haklı davasına ve halka olan güvenine dayanmaktadır.

Padişah halkı bir “koyun sürüsü” kendisini de “çoban” olarak görmektedir.

Oysa Mustafa Kemal ne kadar fakir, cahil, savaş yorgunu olsa da halka güvenmekte; bütün gücünü halktan almaktadır.

“Ankara-İstanbul çatışması” olarak tanımlanabilecek çatışma Mustafa Kemal’in 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkmasından hemen sonra, ulusal kurtuluş mücadelesini başlattığı anlaşılır anlaşılmaz başlamıştır.

Geri çağırma.

Mustafa Kemal Samsun’a çıktuktan sonra ilk iş olarak emrindeki komutanlıklarla bağlantı kurmuş, haksız işgallerin protesto edilmesi için protesto mitingleri düzenlenmesini, Babiali’ye ve yabancı devlet temsilciliklerine telgraflar gönderilmesini istemiştir. Kendisi de Samsun halkında bir direniş duygusu oluşturmak amacıyla Büyük Cami’de mitingler düzenlemiştir. Bu hareketler bölgedeki Pontusçuları destekleyen ve Karadeniz bölgesini de işgal hazırlıkları yapan İngilizleri kuşkulandırmış, General Milne

Harbiye Nezareti'nden Mustafa Kemal'in geri çağrılmasını istemiş, Osmanlı hükümeti bu isteği uygun görmüştür. Harbiye Nazırı şevket Turgut paşa 8 Haziran'da "Mustafa Kemal'in İstanbul'a teşrifini" rica etmiştir.

Görevden Alma:

Mustafa Kemal'in Samsun'dan Havza'ya, oradan Amasya'ya gitmesi ve 22 Haziran'da Amasya bildirisini yayınlaması üzerine Dahiliye Nazırı Ali Kemal 22 Haziran'da sadarete (başbakanlığa) yazdığı bir teklif ile Mustafa Kemal'in azli için gereken yetkiyi almıştır. Ali Kemal aynı gün (Mustafa Kemal'in Amasya'dan ayrılmasından bir gün önce) bir genelge yayınlarak "İngiliz yüksek mümessilinin talep ve ısrarı ile Mustafa Kemal'in görevinden azledildiğini, isteklerinin yerine getirilmemesini, hükümet işlerine karıştırılmamasını" istemiştir. Mustafa Kemal geri çağrılmasına ve görevden azledilmesine aldırılmamış, Samsun'a çıkmadan önce verdiği karara uygun olarak planladığı şekilde kurtuluş savaşına

ve yeni bir devlet kurmak mücadelesine devam etmiştir.

Ordudan atma girişimi ve Mustafa Kemal'in askerlikten istifası

Mustafa Kemal'in Amasya'dan sonraki güzergâhı Erzurum kongresine katılmak üzere Sivas üzerinden Erzurum'a uzanmaktadır. Yolda

giderken uğradığı her yerde Harbiye Nezaretinden ve Saraydan hemen istifa edip İstanbul'a dönmesini bildiren telgraf yağmuruna tutulmuştur.

Sivas'a geldiğinde kendisini yakalamakla görevli Ali Galip'in tertibini usta bir karşı tedbirle bozmuştur.

Padişah'ın Mustafa Kemal'e sonraki hamlesi Mustafa Kemal'in kongre için Erzurum'da olduğu sırada 8/9 Temmuz 1919 gecesi gelmiştir. Padişah Mustafa Kemal'i telgraf başına çağırmış önce

Osmanlı Harbiye Nazırı Mustafa Kemal'in yine İstanbul'a dönmesini; isterse hava değişimi olarak ülkenin dilediği bir yerinde oturabileceğini söylemiştir. İstanbul'dan Erzurum'a gelen telgraflar padişahın Mustafa Kemal'i ordudan atacağı, rütbelerini geri alacağı haberlerimi getirmektedir.

Dahiliye Nazırı Ali Kemal 22 Haziran'da sadarete (başbakanlığa) yazdığı bir teklif ile Mustafa Kemal'in azli için gereken yetkiyi almıştır.

Mustafa Kemal bu haberi alınca erken davranır ve padişahın uzaklaştırma emri kendisine ulaşmadan askerlikten istifa ettiğini bildirir.

Mustafa kemal nutukta bu olayı şöyle anlatmaktadır:

“Harbiye nezareti ‘İstanbul’ a gel’ diyordu. Padişah ‘önce hava değişimi al Anadolu’ da bir yerde oturma ama bir işe karışma’ diye başladı. Sonunda ikisi ‘illa gelmelisin’ dedi. ‘gelemem’ dedim. Ben 8/9 Temmuz gecesi saat 10:50’ de Harbiye Nazırlığına 11.00’ da Padişaha görevimle birlikte askerlik mesleğimden de istifa ettiğimi bildirdim. O günden sonra resmi görev ve etkiden arınmış olarak yalnız ulusun sevgisine şefkat ve cömertliğine güvenerek vicdan görevimizi yapmaya devam ettik.”

O artık kendi ifadesi ile “milletin bağrında bir ferd-i mücahit” olarak çalışacaktır.

Mustafa Kemal’in “aşık olduğu” askerlik mesleğinden istifa etmesi onun liderlik için rütbe ve resmi yetkilere ihtiyacının olmadığını, liderlik gücünü kişiliğinden aldığını göstermektedir.

Tutuklama Emri

Mustafa Kemal’in askerlikten istifası padişahı dırdurmamıştır. 30 Temmuz’da Harbiye Nazırı Nazım Paşa Erzurum’daki 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir’e çektiği telgrafta “Babıali hükümetinin emirlerine başkaldırmalarından dolayı Mustafa Kemal paşa ve Rauf Bey’in tutuklanarak İstanbul’a gönderilmesini” istenmiştir.

Mustafa Kemal’in “aşık olduğu” askerlik mesleğinden istifa etmesi onun liderlik için rütbe ve resmi yetkilere ihtiyacının olmadığını, liderlik gücünü kişiliğinden aldığını göstermektedir.

Karabekir 1 Ağustos’ta Harbiye Nazırlığına verdiği cevapta adı geçenlerin milletin amaç ve çıkarlarına uygun hareket ettiklerini, kanunlara aykırı bir eylemlerinin olmadığını, tutuklanmaları için bir neden olmadığını bildirmiştir. •

*cihangirdumanlibd@gmail.com
Gelecek ay: Sivas Kongresini dağıtma ve Mustafa Kemal’i öldürme girişimi*

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

YÜZ YIL
ÖNCE
MUSTAFA
KEMAL'DEN
BÜTÜN
DÜNYAYA:

“Bizim için hareket noktası Misak-ı Milli'dir”

Mustafa Kemal, yüzyıl önce ülkesini “uğursuz idam kararı” Sevr batağından çıkarmak için ayırım gözetmeksizin ulusun tüm bireylerinin el ele vermesini sağladıkça daha gür sesle bütün dünyaya sesleniyordu:

“Bizim için hareket noktası Misak-ı Milli’dir.”

Kurdukları Güneybatı Kafkas Hükümeti ile 1917 Sovyet Devrimi sonrası Kars, Ardahan ve Batum’un İngiliz planlarının bir parçası olmasını engelleyen Cihangiroğlu İbrahim ve arkadaşları Malta Adası’na sürgün edildi. 100 yıl önce Haziran ayında Mustafa Kemal’in yardımlarıyla kurtulduklarında soluğu Trabzon’da alıp “vatanın kurtarılmasına yönelik mücadeledede bütün hayat ve varlıkları ile hizmete hazır bulunduklarını” bildirdiler. Mustafa Kemal telgrafıyla takdir etti:

Mustafa Kemal ve Heyeti Henry Franklin-Bouillon ile birlikte

“Bütün millet bireyleri, birleşmiş bir kütle halinde çalıştıkça, pek yakın bir gelecekte, yasal milli emellerimizin coşkunluklarla bezeneceği ümit edilmekte ve beklenmektedir.”

3 Haziran günü İnebolu’da gözü ufukta, ailesine kavuşmayı bekleyen Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal’e Mustafa Kemal’den gelen telgraf uzatıldı:

“Ailenizi İnebolu’da bekleyerek beraber gelme konusundaki isteğinize uymayı çok isterdik. Fakat dışişleri çalışmalarının son günlerde kazandığı önem, Fevzi Çakmak’ın üç görev ile uğraştığı için zamanlarının uygun olmaması ve özellikle Fransızlar tarafından İnebolu yoluyla gönderilen Franklin Bouillon ile görüşmelerde bulunulduğu sırada kendinizin burada hazır bulunmanız lüzumu, dönüşünüzün çabuklaştırılmasını gerektiriyor. Olanak olursa Franklin Bouillon’dan önce ya da onunla beraber Ankara’ya gelmenizi rica ederim. Saygınıızın aileleri

için her türlü kolaylıkların yerine getirilmesine ilişkin emirler verilecektir.”

“Önce Vatan” demişti Mustafa Kemal ve arkadaşları. Durum Yusuf Kemal’in

anılarını yazdığı kitaba verdiği “Vatan Hizmetinde” adı gibiydi. Fransa hükümeti gayri resmi olarak, sömürgelerden sorumlu eski bakanlardan Henry Franklin-Bouillon’u, Ankara’ya gönderdiği için Tengirşenk ailesi ile değil Bouillon’a eşlik ederek geri döndü.

Onları istasyonda, Mustafa Kemal ve Fevzi Çakmak karşıladı. Rusya ile Moskova Antlaşması im-

zalayarak Doğu'da savaş davullarını susturan TBMM şimdi de Batı'dan Avrupa üzerinden gelen yangını söndürmeye çabalıyordu. Dünya ile barış, yurttan barışın anahtarıydı.

Bouillon, Osmanlı Bankası müdürü için yapılan iki katlı (daha sonra yerine Karpış lokantasının yapıldığı) “Yabancı Konuklar” evinde yerleştirildi. Mustafa Kemal’in iki hafta boyunca Yusuf Kemal ve Fevzi Çakmak tanıklığında görüştüğü Bouillon “Bir hareket noktası belirlemek” gereğinden söz edince Mustafa Kemal, “*Bizim için hareket noktası Misak-ı Milli’dir.*” dedi. Bouillon, Sevr Antlaşması’nın bir emrivaki olarak var olduğunu, Londra’da Bekir Sami ile Briyan’ın yaptıkları anlaşmayı temel kabul etmek ve bu anlaşma içeriğinin Misak-ı Milli’ye karşıt olan noktaları üzerinde tartışmanın uygun olacağını belirtti.

Bu önerisinde haklı olduğunu doğrulamak için, Londra’ya giden TBMM delegelerinin Misak-ı Milli’den söz etmediklerini ve Misak-ı Milli’nin ve milli hareketin değil Avrupa’da, henüz İstanbul’da bile takdir edilmemiş olduğunu söyleyince Mustafa Kemal hemen yanıtladı:

“*Eski Osmanlı İmparatorluğu’n-*

dan yeni bir Türkiye devleti vücuda gelmiştir. Bunu tanımak gereklidir. Bu yeni Türkiye, her bağımsız millet gibi hukukunu tanıtacaktır. Sevr Antlaşması, Türk milleti için o kadar uğursuz bir idam kararına mesidir ki, onun bir dost ağzından

“**Eski Osmanlı İmparatorluğu’ndan yeni bir Türkiye devleti vücuda gelmiştir. Bunu tanımak gereklidir. Bu yeni Türkiye, her bağımsız millet gibi hukukunu tanıtacaktır.**”

çıkmasını isteriz. Bu konuşmamız sırasında bile Sevr Antlaşması’nı söylemek istemem. Sevr Antlaşması’nı beyninden çıkarmayan milletlerle, güven esasına dayalı işlemlere girişemeyiz. Bizim bakışımızda böyle bir antlaşma yoktur.

Tam bağımsızlık; bizim bugün üstlendiğimiz görevin asli ruhudur. Bu görev, bütün millete ve tarihe karşı üstlenilmiştir. Biz, yaşamak

“Tam bağımsızlık; bizim bugün üstlendiğimiz görevin asli ruhudur. Bu görev, bütün millete ve tarihe karşı üstlenilmiştir. Biz, yaşamak isteyen, onur ve saygınlığıyla yaşamak isteyen bir milletiz.”

isteyen, onur ve saygınlığıyla yaşamak isteyen bir milletiz. Bir hataya bağlı olmak yüzünden bu niteliklerden yoksun kalmaya dayanamayız. Bilgili, bilgisiz, istisnasız bütün millet bireylerimiz, belki içerdiği güçlüğü tamamen idrak etmeksizin, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve fakat sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta, tam bağımsızlığımızın elde edilmesi ve devamıdır. Tam bağımsızlık denildiği zaman, doğal olarak siyasi, malî, ekonomik, adli, askeri, kültürel vb. her konuda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, millet ve memleketin, gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir.”

Bu görüşmeler meyvesini Ekim ayında verecekti. 10 Haziran günü Afganistan Büyükelçiliği'nde “müttefik ve kardeş” bağımsız Afgan

hükümeti sancağının ilk çekilişi nedeniyle bir çay ziyafeti verildi. Özel törene TBMM Başkanı Mustafa Kemal de katıldı. Çay sofrası Türk, Afgan, Rus Sovyet bayrakları ve çiçeklerle süslenmiş, askeri bir bando yumuşak ezgiler çalıyordu. Afgan elçisi Ahmet Han konuşma yaptıktan sonra sözü Mustafa Kemal'e bıraktı:

“İslam dünyasının istediği şey bağımsızlığından ibarettir. Yoksa İslam dünyasının bir araya gelerek başkalarını yok etme gibi bir görüşü yoktur. Her İslam hükümetinin Afganistan gibi bağımsız ve özgür olduğunu görmekte övünç duyacağız. Doğu aleminde baskı altında olan insanlar için Türkiye, Afganistan ve Rusya Cumhuriyeti ittifakı pek güzel betimlediğini gibi sevinç vericidir. Dilerim ki, bu ittifak daha verimli olacaktır.”

Sovyet elçisi Natsarenus, Moskova Antlaşması'yla Rusların ve Türklerin tutsaklığı kabul etmeyeceklerini gösterdiklerini, Ayasofya'yı kilise haline getirme ve dünyayı fethetme amacını taşıyanların; Çarlık Rusya'sının politikalarının geride kaldığını belirterek, “Türk milleti büyük öneme sahip bir görev karşısında bulunuyor. Sevr Antlaşması Türkiye'yi küçük bir hükümet katına indiriyor. Türkiye'den başkenti alınıyor. Marmara havzası gasp ediliyor. Küçük Asya'da arazisinden üçte ikisi Fransız ve İtalyan egemenlik alanına dahil oluyor. Kendisine bırakılan bir karış

toprakta Türk sonsuz bir esir yapılmak, Batılı Avrupa bankerlerinin bir sürekli borçlusu haline sokulmak isteniyordu. Fakat buna karşı isyan eden Türk milletinin tarihte bir örneğine daha rastlanmayan savaşı kendisine bağlanmak istenilen zincirlerin bir kısmını daha şimdiden kırmıştır. Bir zamanlar savaştan durumyla bütün dünyayı şaşkınlığa uğratan Türklerin, bu tarihi milletin hafif bir darbe ile bu zincirleri tümünden parçalayacağı ve yenilmemiş bir halde büyük övünçle kendi hayatını kendi arzusuna göre düzenleyeceği zaman uzak değildir.” dedi.

Mustafa Kemal de şöyle diyor:

“Hayat hakları ve bağımsızlıkları tehdiye uğramış olan milletlerimiz meşru müdafaa halinde halen süren mücadeleye dahil olmuşlardır. Bu kalkışma ve mücadeleyi doğuran sebepler bir taraftan milletimizin büyük bir memnuniyetle gözlemlediği dostluğu vücuda getirmiştir. Türk ve Rus milletlerinin zulüm ve tecavüze karşı mücadele ile oluşturdukları örnek, bütün mazlum milletler için kuşkusuz bir uyarı nedeni olmuştur. Rus milletinin çarlık devrinin kanlı mirası olan antlaşmaları ret ederek ve yok sayarak milletlerin kendi kendilerini yönetmek hakkını tanıması; sömürge yerine özgür devletler

koyması, zorbalığa ve şiddete dayalı eski antlaşmalara karşılık eşit millet hakkı üzerine özgürce yapılmış antlaşmalar kabul etmesi milletimizde son derece takdir edilen esaslardır. Milletimiz de Osmanlı İmparatorluğu’ndan kendisine intikal ettirilmek istenilen tam bağımsızlığını ihlal eden bütün antlaşmaların kayıtlarını geçersiz kılmış, kaldırmış ve tam egemenliğini doğrulayan bugünkü siyasi esaslarını belirlemiş ve saptamıştır. Ve her milletin kendi kendini yönetmek hakkını özel bir şiar olarak tanımış ve bunun gereklerine fevkalade sadakatle riayet etmiştir.

“Milletimiz de Osmanlı İmparatorluğu’ndan kendisine intikal ettirilmek istenilen tam bağımsızlığını ihlal eden bütün antlaşmaların kayıtlarını geçersiz kılmış, kaldırmış ve tam egemenliğini doğrulayan bugünkü siyasi esaslarını belirlemiş ve saptamıştır.”

Osmanlı İmparatorluğu’na yüklenmiş olan kayıtlar -ki asırlar arasında memleketimizin derece derece çöküşüne sebep olmuştu- son zamanda hakkımızda bir idam hükmü niteliğinde olarak Sevr Antlaşması adı altında bize uygulanmak istenildi. Bizzat kendi kaderine sahip olmaktan dolayı bu art arda

gelen felaketlere uğradığına inanan ve Sevr Antlaşması'nın da kendisine uygulanmak istenilmesinin aynı sebepten doğduğunu kavrayarak kal-kışan milletimiz, bugün yalnız kendi egemenliğine dayalı bir hükümet kurmuş ve kader bizzat egemen olmuştur ve egemen kalacaktır. Bu yön-etimi biçimi memleketimizin durum ve koşullarına; milletimizin gerek-sinimlerine ve toplumsal yapısına tamamıyla uygundur. Yasal hukuku-muzu tamamıyla elde edeceğimize ilişkin tarafınızdan gösterilen kesin güvene teşekkür ederim."

Bu arada Mustafa Kemal yurdun değişik yerlerinde Müdafaa-i Hukuk örgütlerini ele geçirip kendi kişisel amaçları için kullananlarla da savaşıyordu. Öğrendiği yerler-deki kişileri uyarıyor, soruşturmalar başlatıp gelişmeleri yakından izli-

yordu. Çok önemli bir telgraf daha gönderdi illere:

"Durum gereği sahiliden içlere sevk edilen Hristiyan toplumun can ve mallarının korunması siyasi çı-ıkarlarımız gereğidir. Bu toplumun her türlü saldırılardan korunmuş bulundurulmaları; emlak ve mülk sahibi olanların mallarının tehdit edilerek bedelsiz devretmeye veya pek ucuz bedel ile satmaya zorlan-maları olağanüstü gereklidir. Tersî hareket biçimi vatani çıkarla-rımız için üzüntü verici acıklı sonuç-lar doğurabilir. Bütün bölgenizde bu esasın büyük bir önemle göz önünde bulundurulmasını rica ederim."

Masadan, cepheye; telgraf başın-dan kürsüye yetişen yurt ve dünya dengesini kurmayı başaran Mustafa Kemal ile yeniden doğacağı külle-rinden bu millet. •

yasarozturkdbd@gmail.com

Vatan Elden Giderse...

(...) Atatürk, Kurtuluş Savaşı için Anadolu'ya geçtikten ve Erzurum Kongre-si'ni yaptıktan sonra Sivas'a dönmüş, orada ikinci kongreyi açmıştı. Bu sırada lise binasında yatıyor; çalışıyor; toplantılar yapıyordu. En basit ihtiyaçlarını bile temin edecek hâlde değildi; bazı geceler sabahlara kadar küçük petrol lâmbasının cızlız ışığında çalışıyordu. Bir aralık lise binasına baskın yapılacağı ve Atatürk'ün yakala-nıp asılacağı hakkında şehirde haberler dolaşmaya başladı. Atatürk'ün hizmetini basit fakat temiz ruhlu, fedakâr bir Türk genci yapıyordu. Bu delikanlının babası gizli ve sık sık geliyor; oğluna: "Etme, eyleme; evine dön; bugün yarı şehir basıla-cak; Mustafa Kemal ve arkadaşları yakalanacak. Onlar her şeyi göze almışlar; sen aileni düşün." diyordu.

Atatürk bu geliş gidişin farkına vardı; bir gün delikanlıyı yanına çağır-dı ve sordu: "Sık sık sana gelen kimdir?"

"Babam!.."

"Ne istiyor?.." Delikanlı her şeyi anlattı.

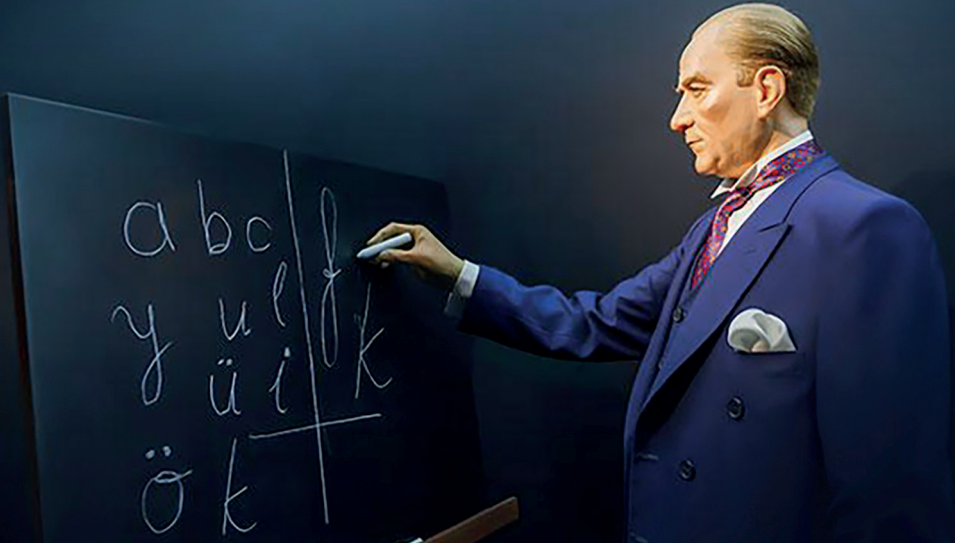
O zaman Atatürk, ona doğru biraz daha ilerledi; elini omzuna koydu ve dedi ki:

"Hizmetinden memnunum, fakat baba hakkı büyüktür. Mademki razı olmuyor; git! Git; fakat babana söyle, vatan elden giderse evlâdın ne önemi kalır?"

Niyazi Ahmet Banoğlu; Nükte ve Fıkralarla Atatürk, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1981.

Kara Tahta ve Demokrasi Dersi 2

Geçtiğimiz ay yazımızın başında “karatahta”dan bahsetmiştik. Atatürk’ün bu meşhur karatahtası yine onun meşhur sofralarının başında olurdu. Davetliler için de mutlaka küçük bir not defteri ve kalem.

Çünkü o sofa eşsiz bir sohbet ve eğitim merkeziydi. Şimdilerde Türk Tarih Kurumunda bulunan o kara tahtanın başına geçip yazar, yazdırırdı. Sofraya davetli olanlar o günün ünlü bilginleri, sanatçıları, yazarları, komutanları, devlet

adamları, vekiller olurdu. Davet geç saatlere kadar devam eder, Atatürk herkesin fikrini alırdı. Konular daha çok ülke ve dünya sorunları olurdu. 1931 senesinin Ağustos gecelerinden birinde, Dolmabahçe Sarayı’ndaki yemekte bulunanlardan

biri de milletvekili Dr. Reşit Galip'ti. Son söyleyeceğini baştan söyleyen, lafını kimseden sakınmayan Kuvvacı Doktor, Reşit Galip.

Hikayemiz burada ilginç bir hal alır.

Yemek bitmiş, sohbet devam ederken Millî Eğitim Bakanı Esat Mehmet Bey, kız öğrencilerin kısa etek, kısa çorap ile kısa kollu gömlek giymelerini uygun bulmadığını, bu nedenle daha kapalı giyinmelerini bir genelge ile okullara duyuracağını söyler.

Atatürk'ün eşsiz bir sohbet ve eğitim sofralarından biri... Atatürk, Şükrü Kaya, Bekir Çavuş, Salih Bozok, Recep Zühtü Soyak, Nuri-Conker birlikte.

Dr. Reşit Galip hemen atılır. "Yanlışı düşünüyorsunuz beyefendi! Bu bir gericiliktir. Kadınlar eski durumda yaşayamazlar. Devrimlerden en önemlisi, kadınlara verilen haklardır. Başka türlü batılılaşmakta olduğumuzu iddia edemeyiz. Bu kokuşmuş kafayla devlet yürümez!"

der. Bunun üzerine Mustafa Kemal'in kaşları çatılır.

"Sözlerinizde hoşgörülü, ölçülü olunuz" der. Der ama Reşit Galip'i susturmak ne mümkün, "Devrimci devrimcidir. Devrimci olmayan da devrimci değildir. Kişiler bir yaştan sonra ister istemez tutucu olurlar. Meclis'te bunca genç, idealist, bakanlık yapacak yetenekte insan varken, böyle kimseleri Millî Eğitim Bakanı yapmak hatadır" deyiverir. Gazi'nin kaşları iyice çatılır. Yaşlı ve deneyimli Millî Eğitim Bakanı Esat Mehmet, geçmişte Mustafa

Kemal'in de öğretmenidir.

"Esat Bey yeteneklidir. Davamıza inanmıştır, benim hocamdır. Beni okutmuş olması, sence bir değer taşımıyor mu?" der. Dr. Reşit Galip "Kusura bakma Paşam, taşımıyor! Okuttukları içinde sizin gibi bir devrimci çıkmış ama, kim bilir nice tutucu da çıkmıştır." cevabını verir.

Mustafa Kemal: "Bu masada hocama ve bir Millî Eğitim Bakanı'na hakaret etmenize izin veremem." diye çıkışır. Bunun üzerine, Dr. Reşit Galip "Devrimleri korumak için sizden izin istemiyorum. Hatayı yapan

siz de olsanız, sizi de eleştiririm" der.

Atatürk sınırlanmıştır. Nezaket sınırını aşan Reşit Galip'e "Yoruldunuz, biraz dinlenseniz iyi olacak. Buyurun, biraz istirahat edin." diyerek, nazikçe sofrayı terk etmesini ister. Herkes bu saygısız milletvekilinin hemen kalkıp gideceğini bekler-

ken, o "Burası sizin değil, milletin sofrasıdır. Milletin işlerini görüşüyoruz. Burada oturmak, sizin kadar benim de hakkımdır" demez mi?

Atatürk nezaket sınırını aşan Reşit Galip'e "Yoruldunuz, biraz dinlenseniz iyi olacak. Buyurun, biraz istirahat edin." diyerek, nazikçe sofrayı terk etmesini ister.

Böyle bir durumda, Mustafa Kemal'in yerinde bir başkası olsaydı ne yapardı bilemiyorum, özellikle günümüz Türkiye'sinden hiç bahsetmiyorum ama o büyük insan

Ankara yakınlarında TTK'nın Ahlatlıbel kazısında. (soldan Reşit Galip, M. Kemal, Nevzat Tandoğan, Yusuf Hikmet Bey-1933)

inanılmaz bir demokrasi dersi verir. "Öyleyse, biz kalkalım" der ve sofrayı arkadaşlarıyla birlikte terk eder. Mustafa Kemal, sabah uyandıığında, Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu'na Dr. Reşit Galip'i sorar. Bıyıklıoğlu, Dr Reşit Galip'in sabaha kadar oturup sonra mahcubiyetlerini Paşa'ya iletmelerini istediğini, ayrıca cebinde sadece 2 lirası olduğunu ve Ankara'ya gidecek kadar borç para istediğini, bunun üzerine kendisine 25 lira verdiğini söyler.

Şimdi ders 2; Gazi ne der?

"Bu durumda olan bir arkadaşına 25 lira mı verilir? Bari benim hesabımdan birkaç yüz lira verseydin. Adamın parası yokmuş, baksana! Cebinde beş parası yok ama karakterinden hiç taviz

vermiyor. Parası yok ama, cesareti var” der.

Ekim ayı Ankara'dayız.

Atatürk'e Reşit Galip'in Ankara Radyosu'nda bir konferans vereceği söylenir. Paşa, o akşam hiç kimseyi çağırılmaz ve sofraya kurdukmaz. Radyoyu açarak konferansı bekler. Konu “Halkevleri ve Devrimler” dir.

Dr. Reşit Galip'in sesi canlı yayında radyodan yükselir. “Devrimlerimiz, Türk milletinin çektiği uzun çileler sonucu elde edilen denemelerimizin fikir haline gelmiş kesin inancıdır. Her yerde, herkese ve her şeye karşı onları savunacağız. Gerekirse babalarımıza, çocuklarımıza karşı bile!”

Sonra ne mi olur? 1933'teki “üniversite reformu”nu gerçekleştiren, Atatürk'ün yüzüne karşı; “Devrimleri korumak

için sizden izin istemiyorum. Hatayı yapan siz olsanız, sizi de eleştiririm.” diyebilen bu insanı Atatürk yeni Milli Eğitim Bakanı olarak atar.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Milli Kütüphane ile İlimler ve Sanatlar Akademisi'nin kurulması, 1933 yılındaki üniversite reformu, İstanbul Darülfünunu'nun çağdaş bir üniversiteye dönüştürülmesi gibi kararların alınması için çabalamış bu insanın bir özelliği daha vardır.

Hani artık Danıştay tarafından yasaklanan, “Türküm, doğruyum, çalışkanım” diye başlayan Milli Andımız varya, işte kendisi bu andımızın da yazarıdır.

Ruhları şad olsun.

Okuyup, düşünüp, ders alıp, laik ve lâıyk oluruz umarım. •

kayaboztepebd@gmail.com

BU MİLLET O KADAR ZENGİN DEĞİL

(...) Atatürk halkın savaş sonrasında da devam eden yoksulluğunu yenmek için çok çalışmıştır. Her kaynağın en verimli biçimde değerlendirilmesi için ekonomik kalkınma seferberliği başlatmıştır. Bir taraftan yeni ekonomik kaynaklar yaratılmasına diğer yandan da tasarruf bilincinin yerleşmesine çaba harcamıştır. Buna özen gösterenleri de takdir etmiştir. Aşağıdaki anekdot, Atatürk'ün bu konudaki düşüncelerini yansıtan güzel bir örnektir:

Bir tarihte Atatürk Ege vapuru ile Mersin'e gitmiş. Dönüşte vapur Fethiye'de durmuş. Kasabada halk şenlik yaparken, gemilerden de havai fişekler atılıyormuş. Kendisine eşlik eden Zafer Torpidosu'nda bulunan Atatürk, donanmanın şenliklerini seyrederken, kumandanlardan biri, Zafer torpidosu kumandanına bir torpil atmasını söylemiş. Torpido kumandanı:

“Hay hay efendim,” demiş, “Yalnız bir torpilin değeri elli bir liradır.” Bunun üzerine Atatürk:

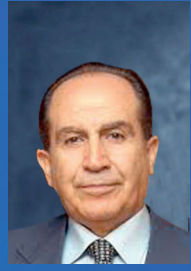
“Vazgeçin torpil atmaktan, bu millet o kadar zengin değildi.”

Ve torpido kumandanına dönerek:

“Sizi kutlarım.” diye iltifatta bulunmuş.

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

Atatürk ve İki Yabancı General

General Henri Gouraud

General Yeoryos Hacıanestis

Mustafa Kemal Atatürk, 5 Haziran 1930 günü Çankaya Köşkü'nde önemli bir konuğu misafir ediyordu. Köşkün konuğu, Çanakkale Savaşı'na katılan Fransız General Henri Joseph Etienne Gouraud idi.

Çanakkale Savaşı sırasında

Müttefik Kuvvetler, Gelibolu Yarımadası'nın en güney ucundaki beş kumsala 25 Nisan 1915 tarihinde kuvvet çıkarmaya başlamışlardı.

Çanakkale Savaşı'nda, Türk topraklarına saldıran birleşik kuvvetlerin komutanı Britanya Ordusu'nun kıdemli subayı General Ian Standish

Monteith Hamilton'dur.

Hamilton'un yönetimindeki cephe komutanları ise İngiliz Kolordusu Komutanı General Hunter Weston ve Fransız Kolordusu Komutanı Henri Gouraud'dur.

Çanakkale Savaşı'nda Birinci Kerevizdere Muharebesi veya 83 Rakımlı Tepe Muharebesi, Çanakkale Savaşı'nın Seddülbahir Cephesi'nde Fransız Kolordusu'nun 21 Haziran 1915 tarihinde başlayan

saldırısı ve iki gün süren çatışmalarında ağır kayıplar yaşanmıştır.

Başlangıçta ilerleme sağlayan ve Türk kuvvetlerine büyük kayıplar verdiren düşman kuvvetleri, Mehmetçik'in akıllamaz büyük direnişi ve vatan savunması karşısında, kısa sürede yenilgiye uğramış ve çekilmek zorunda kalmışlardır.

Bu çarpışmalar sırasında Fransız General Henri Gouraud'un sağ kolu kopmuş ve iki bacağı kırılmıştır.

Fransız General, Çanakkale'de uğradığı bu yenilgi ve vücut kayıplarına rağmen, değişik cephelerde savaşa devam etmiş ancak Türklerin vatan savunması, savaş yeteneği ve cesareti karşısında duyduğu hayranlığı gizlememiştir.

Henri Gouraud

“Beyler, siz hayal görüyorsunuz. Türklerin işini, Yunanlar mı bitirecek? Biz, kocaman Fransız devleti, Türklerin savunduğu bir Antep Sancağı ile başa çıkamadık.”

23 Şubat 1921'de toplanan Londra Konferansı'na yüksek komiser olarak katılan Gouraud, İngiliz delegelerinin “Türklerin işini bitirmek için Yunanlara daha fazla destek verelim” sözü karşısında, içinde kolu ve eli bulunmayan ceketinin boş kolunu sallayarak “Beyler, siz hayal görüyorsunuz. Türklerin işini, Yunanlar mı bitirecek? Biz, kocaman Fransız devleti, Türklerin savunduğu bir Antep Sancağı ile başa çıkamadık.” diyerek tarihi

gerçeği ortaya dökmüştür.

Bu olaydan yaklaşık olarak 10 yıl sonra, 1930'da Ankara'ya gelen Fransız General, öğle yemeğinde Başbakan İsmet Paşa (İnönü) ve Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Araslı) Bey'le bir araya geldikten sonra akşam üzeri Çankaya Köşkü'ne çıkmıştır.

İşte, Atatürk'ün Çankaya Köşkü'nde, 5 Haziran 1930 günü misafir ettiği komutan, bu komutandır. Görüşmede Fransız Büyükelçisi Charles de Chambrun da bulunmaktadır.

Mustafa Kemal, Fransız General Henri Gouraud'a "Türk topraklarında yatan şerefli kolunuz, memleketlerimiz arasında son derece kıymetli bir bağlıdır." demiştir.

Akşam İstanbul'a yola çıkmak için tren istasyonuna giden Fransız General, kendisini uğurlamak için gelen kalabalığa "Ben sağ kolumu Türkiye'de kaybettim. Sol elimle de sizi son kez selamlıyorum. Yaşasın Türkiye." diye seslenmiştir.

İKİNCİ YABANCI GENERAL

Yazımızda adı geçen ikinci yabancı general, Anadolu'yu işgal hevesine kapılan Yunan Orduları Başkomutanı General Yeoryos Hacıanestis'tir.

İzmir'e 4 Haziran 1922'de gelen Hacıanestis, Afyon-Eskişehir Hattı'na giderek Yunan birliklerini denetlemiştir. Yunan savunma hatlarını yıkılmaz birer kale olarak niteleyen General, İzmir'e dönüşünde düzenlenen bir baloda, Reuters muhabininin kendisine sorduğu:

"Cepheyi gezdiniz. Mustafa Kemal'i gördünüz mü?" sorusuna şu yanıtı vermiştir:

"Mustafa Kemal mi? Ben, Mustafa Kemal adında bir general olduğumu hiç duymadım. Hani nerede?"

Bu söz üzerine, baloda bulunan diğer general, subay ve görevliler yüksek sesle gülerек Hacıanestis'i coşku ile alkışlamışlardır.

Türk ordusu İzmir'e girdiğinde, Hacıanestis çoktan istifasını vermiş,

askerlerini bile bırakarak, arkasına bakmadan Yunanistan'a kaçmıştı.

Mustafa Kemal, yanında bulunan aynı Reuters

muhabirine dönerek, zarif bir tebesümle sordu:

"İki haftadır cepheleyim. Her tarafta Hacıanestis'i arıyorum. Onu hiç gördünüz mü?"

Hakedenler, hak ettikleri cevabı, savaş alanında ve barış meydanlarında almışlardır.

İşte bu cevabı veren Mustafa Kemal Atatürk'tür." •

erdemakyuzbd@gmail.com

**Mustafa Kemal:
"İki haftadır
cephedeyim. Her
tarafta Hacıanestis'i
arıyorum. Onu hiç
gördünüz mü?"**

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

ATA dertliydi...

Bir Anadolu gezisinde kendisine eşlik eden Ahmet Hamdi Başer'e şunları söylemişti:

“Türkleri bütün dünyaya geri bir millet olarak tanıtan anlayış bizim de içimize girmiştir. Evvela millete, tarihini, asil bir millete mensup olduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz. Halkı müşterek fikir etrafında toplamalı, memleketin sadece maddesini değil, milletin manasını da kurtarmalıyız.”

Bu doğrultuda amaç hiçbir zaman ırksal bir üstünlük ortaya koymak değil, zamanın tarih, coğrafya, dil ve antropoloji gibi bilimsel imkânlarıyla, inşa edilecek ulusu geçmişiyile kucaklaştırmak, silkinip uyanmasını sağlamak olmuştur. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları bu çalışmalarını bilimsel bir çerçeve ve sistematik içinde ele almak ve elde edilen kanıtları yayımlamak için kurulmuşlardır. “Ne mutlu Türk olana” değil “Ne mutlu Türk’üm diyene!” demişti.

ATA biliyordu...

Anadolu’nun kadim Türk toprağı olduğunu, daha sonra kanıtlanacağı üzere, DÖ 3000’lerde Sümer tabletlerinde bahsi geçen TUR Kİ A’nın (göksel belleğin, aklın yer-yüzündeki köyü) Anadolu ve burada yaşayan Turukku-ların, Kumanların da atalarımız olduğunu uzun zaman önce öngörmüştü. Bu toprakların bir sahibi varsa bunun Türkler olduğunu ve emperyalizmin bize üstünlük taslayarak veya bizi aşağılayarak, buralarda hak iddia edip bizleri kovamayacağını kanıt-

lamak istiyordu. Osmanlı’da “Türk” az gelişmiş, kaba kabile insanı için kullanılan alaycı bir terimdi. İşin doğrusu ise, 1071 tarihi Türklerin değil, Sünni İslam’ın Anadolu’ya girişiydi ve ATA binlerce yıllık yer isimlerinin hepsinin Türkçe olduğunun farkındaydı. O tarihin de ATA’sıydı ve bu bilgileri ulus ile paylaşmaktan gurur duyuyordu.

ATA okuyordu...

Yeni kurulan cumhuriyetin, hem nitelik hem de nicelik bakımından, en önemli ve güncel kütüphanesi ATA’nın Çankaya Köşkü’ndeki özel kitaplığıydı. Sürekli dış temsilcilikler aracılığıyla kitap siparişi veriyordu. Batı’daki atılımı takip eden bu birikim Cumhuriyet kuruluşu için

ATA binlerce yıllık yer isimlerinin hepsinin Türkçe olduğunun farkındaydı. O tarihin de ATA’sıydı ve bu bilgileri ulus ile paylaşmaktan gurur duyuyordu.

bağımsızlığın ve sanayi atılımının temellerini atıyordu. Buna en güzel örnek “İstikbal göklerde” diyerek 1926 yılında Kayseri’de kurduğu uçak fabrikasıdır. Bu fabrikada Alman Junkers lisansı ile A19 ve A20

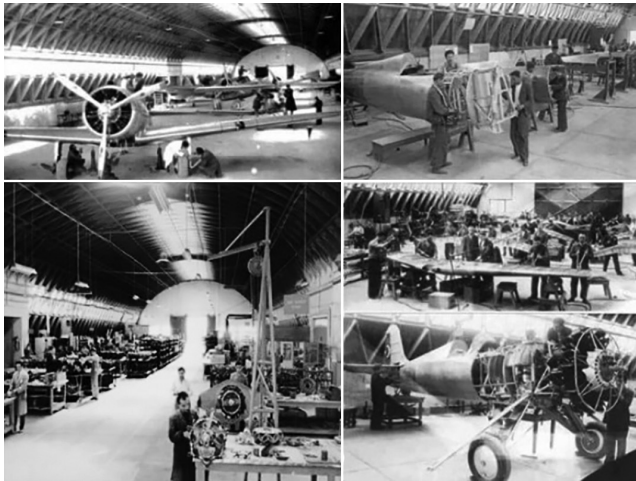
de fikri harç görevi gördü. Akıl ve bilimi gelişimin tek yolu olarak her şeyin üstünde tutuyordu. Temelinde laiklik, ulusal egemenlik ve sarsılmaz bir ahlâk anlayışı olan Cumhuriyet en büyük tutkusuydu. Siyasi hedefleri tamamladıktan sonra kültür devrimi üzerine eğildi. Devrimlerin sonunda çoğulcu demokrasi getireceğini biliyordu. Büyük buhran döneminde bile devrimler, ne faşizm ne de komünizm rüzgârlarından etkilenmeden hayata geçirildi.

ATA Plânlıyor- du...

Ulusal
Egemenlik
için ekonomik

Kayseri Uçak
Fabrikası (1926)

tipi uçaklar üretildi, bakım ve onarımları yapıldı. Ayrıca Eskişehir’de de uçak bakımı için bir atölye inşa edildi. Bunları tüm imkânsızlıklara rağmen, 16 Şubat 1925’te kurduğu Türk Hava Kurumu aracılığıyla gerçekleştirdi. Kuruma kaynak sağlanması için sonradan Milli Piyango’ya dönüşecek (çok daha sonra da karşı devrimciler tarafından yandırsa peşkeş çekilip, talan edilecek) Tayyare

Piyango'sunu hayata geçirdi. Buna ek olarak dilekçelere yapıştırılacak bir kuruluşluk tayyare pulu, her sigara paketindeki bir sigaranın geliri, iki cıva madeninin tüm gelirleri, Uşak Şeker Fabrikası'nın (çok daha sonra yine yok pahasına, haraç mezat satılacak) ilk ürününün geliri, Nutuk kitabının basımı ve tüm geliri gibi kaynakların yanı sıra yobazların tüm itirazlarına rağmen fitre, zekât ve kurban derilerinin bu kuruma verilmesi kararını aldı. Sevgili okurlar tüm zorluklara rağmen yoktan ulus var eden "yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadi" olmak böyle bir şey olsa gerek...

ATA yalınızdi...

Ata ülkedeki tüm kurumların karşı devrim tarafından ele geçirilebileceğini, gençliğin dinamizminin önünde ise hiçbir şeyin duramayacağını biliyordu. Saltanat ve hilafet meclis kararıyla kaldırılrsa bile bunların tehdidinden kurtulabilmek için onları besleyen fikirlere karşı zorlu bir mücadele gerektiğinin farkındaydı. Türk milleti için temiz bir sayfa olan ve inşa edilecek ulusu geri dönüştürmeyen bir yola sokan Cumhuriyet, sakatlayıcı bir dış borçla ekonomik hayatına başlamıştı.

Sınırsız özgürlük anlayışı emperyalizm karşısında ulusal egemenliği ve tam bağımsızlığı tehdit eden bir olguydu. "Fertlerin hürriyeti devletin hâkimiyeti ve iradesinin korunmasına bağlıdır" dedi ve ayrıcalıklı zümreler yerine önce eşit vatandaşlık hakkını, ayrıca kadınlarımızın eşitliğini, etrafından gelen tüm direnişe rağmen savundu ve hayata geçirdi.

Topraklarımızda bir ahlâk sefaleti olduğunu düşünüyordu. Halkı ve doğruyu savunan; iyiyi, doğruyu, güzeli arayan, ahlâklî nesiller tara-

findan yönetilen ve despotizme kaymayan bir devletin garanti altına aldığı özgürlükleri merkeze oturtmak istedi.

Bizleri "sözde tarihimizden koparan" ve "bir gecede cahilleştiren" harf devrimini tüm eleştirilere rağmen yaptı. Okuma-yazma

oranının %6 olduğu Osmanlı'nın 200 yılda bastığı kitabı Cumhuriyet 15 yılda bastı.

Halkı ve doğruyu savunan; iyiyi, doğruyu, güzeli arayan, ahlâklî nesiller tarafından yönetilen ve despotizme kaymayan bir devletin garanti altına aldığı özgürlükleri merkeze oturtmak istedi.

ATA kaygılıydı...

Özgürlüğümüz bize çok pahalıya patlamıştı. Liyakat değil sadakate dayalı sistemlerin bir işe yaramadığını, koltuk/taht sevdasının ve ordunun siyasallaşmasının

ATA cumhuriyeti siyasetçiye, askere, polise, mollaya, aydına değil Türk gençliğine emanet etmeyi seçti.

tehlükeli olduğunu çok iyi biliyordu. Bu yüzden 1923-1945 arası asker siyasetten tecrit edilmişti. Uygarlığın evrenselliğine, laik hukukun üstünlüğüne ve anayasal devlete çok önem veriyordu. Yapılan ilk işlerden biri Ankara’da hukuk mektebi kurulması olmuştu. Faşizmi reddetmiş ve sömürge hayalleri kurmamıştı. “Yurtta sulh cihanda sulh” ekseninde Türkiye’nin kendisini ilgilendirmeyen konularda tarafsızlığını zorunlu görmüştü.

ATA tahmin ediyordu...

Dini siyasi bir baskı aracı olarak kullanarak ayrıcalıklı ve mutlak güç sahibi olmak isteyenlerin en büyük tehlike ve bu hainleri kullanmak isteyen emperyalizmin de en bü-

yük tehdit olduğunu biliyordu. Ayrıca bir sürü kafası karışık “kullanışlı” akademisyen ve sözde aydının da böyle ihanetlere destek vereceğini tahmin ediyordu. Entelektüel zümresi tarafından bu kadar ihanete uğ-

rayan bir ulusu tarihin yazmadığını biliyordu. Bu yüzden ATA cumhuriyeti siyasetçiye, askere, polise, mollaya, aydına değil Türk gençliğine emanet etmeyi seçti.

Zaman akarken ve çağlar değişirken ATA’nın öngörülerini ve kaygıları tek tek gerçekleşirken, işte bu gençlik sayesinde, çok yakın bir gelecekte, Anadolu ve insanımız üzerinde gezen kara bulutlar dağılacak ve aydınlık günler tekrar bizim olacaktır.

Sağlıklı kalın... •

omerdedeoglubd@gmail.com

Kaynakça:

- 1- Atatürk-Zafer Toprak
- 2- Atatürk’ün Özel Yaşamı-İsmet Görgülü
- 3- İtihaççilikten Kemalizme-Feroz Ahmed
- 4- Modern Türkiye’nin Oluşumu-Feroz Ahmed
- 5- Atatürk Böyle mi Düşünmüştü?-Muazzez İlmiye Çığ

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

35

Halkın Endişeleri Dikkate Alınmalı

Efendiler!

Cemal Paşa'ya verdiğim yanıtı
olduğu gibi bilginize
sunacağım:

“Özeldir, ivedidir.

Amasya, 24 Ekim 1919

Harbiye Nazırı Cemal
Paşa Hazretleri'ne,

Ankara'dan, Vali
için yapılan başvurunun
ve ileri sürülen dileğin,
aşağıdaki nedenlerden
doğduğu anlaşılmıştır.

Şöyle ki:

Ahmet Cemal Paşa

İstanbul'dan alınan güvenilir
haberlerde; İngilizler ile İngiliz Mu-

hipler Cemiyeti, İtilâf ve
Hürriyet ile Nigehbancı-
ların Hıristiyan azınlık-
larla işbirliği yaptıkları
ve Anadolu'ya birçok
bozguncular göndererek
ulusal örgütleri bozmaya
ve İstanbul Hükümeti'ni
düşürmeye giriştikleri,
bu karıştırıcı kişilerin
Adapazarı ve Bursa'dan
yola çıktıkları bildirildiği

gibi, Adapazarı'nda da son günlerde bazı eylemler döndüğünün görülmesi kaygı doğurmuştur.

Konya'ya gönderilen Vali Suphi Bey'in, İngiliz Muhipler Cemiyeti İstanbul Yönetim Kurulu üyelerinden olduğunu Konya'da Refet Bey'e söylemiş bulunduğu yayılmış olması, uyanan kuşkuyu artırmıştır.

Ankara Valiliği'ne atanan Ziya Paşa'nın tutumu ve doğruluğu üzerine bir şey denemezse de, kendisinin iş başarma gücü ve yeterliğine güvenilmediğinden, Ankara ili gibi ulusal örgütlerin ve ulusal eylemin en önemli merkezlerinden biri olan yerde daha durum aydınlanıp dirlik ve tam güven sağlanmadan, buradaki önemli işlerin başına hiç denememiş, yetersiz bir valinin atanması duraksama yaratmıştır.

Ankara'da bulunan Vali Vekili ve Komutan ve Heyeti Temsiliye arasında yapılan yazışmalarda şimdiki hükümetin, nasıl olursa olsun, emir ve talimatına uymak gerektiği üzerinde durulmuş ve o yolda davranılmış ise de; doğrudan doğruya Halk, sezdikleri tehlikeye karşı oluşturulmaya çalışılan güven ortamını yetersiz

görerek, tam güven sağlanıncaya değin, ulusal isteklere uygun iş gördüğü kendilerince deneme ile anlaşılması bulunan Vali Vekilinin görevinde bırakılmasını gerekli sayıp hükümete başvurmuşlardır.

Son bildirimimiz üzerine, Ankara'da gerekenlerle yeniden görüşüldü ve sakıncaları olsa bile, hükümet erkini kırmamak için, Ziya Paşa'nın iyi karşılanmasını sağlamaya çalıştık. Ancak, tehlikelerden ve yaşanmış olan karıştıracı olaylardan çok tedirgin olmuş bulunan halkı inandıramadık.

Dâhiliye Nazırı Paşa Hazretleri'nin, içinde bulunduğumuz durumun ağırlığını ve önemini düşmanlarımızın da ne denli şeytanca ve sıkı çalışmakta olduklarını anlamış bulduğu kuşku götürmez.

Dâhiliye Nazırı Paşa Hazretleri'nin, içinde bulunduğumuz durumun ağırlığını ve önemini düşmanlarımızın da ne denli şeytanca ve sıkı çalışmakta olduklarını anlamış bulunduğu kuşku götürmez.

Ancak, nazırlık görevine yeni başladıklarından, çalıştırılmaya değer memurları daha tanıyamamış olacakları da bir

gerçektir. Üstelik Adil Bey'in de müsteşarlığını yapmış olan Keşfi Bey'in şimdi gene müsteşarlık görevinde bulunduğu göz önüne alınca, özellikle büyük görevlilerin atanmasında ne ölçüde sağduyuya uygun iş yapılacağı ortaya çıkar.

Bundan dolayı, Ziya Paşa'nın şimdilik gönderilmemesinin sağlanmasına aracı olmanızı ve sonucunun bildirilmesini çok rica ederim. Mustafa Kemal.”

Bozguncuların Yoğun Faaliyetleri!

Ali Fuat Paşa, 28 Ekim 1919 günlü bir telgraf ile İstanbul'daki örgütümüzden benim adıma gelen bir telgrafi bildirdi. Bu telgrafta verilen bilgiler önemliydi.

Çerkez Bekir'in bozucu ve yıkıcı amaçla çıkardığı bilinen olay, Adapazarı ve çevresinde Kuvayı Milliye'ye karşı ayaklanma başlangıcı sayılmış. Bundan ne yolda yararlanılacağını görüşmek üzere padişah, hainler ve işbirlikçilerin önde gelenlerinden Damat Ferit Paşa, Adil Bey ve Sait Molla ile Ali

Kemal Bey'den meydana gelen bir kurulu toplayıp, birtakım tasarlamlarda bulunmuşlar.

Bu telgrafta, yukarda adı geçen Hikmet üzerine de bilgi veriliyordu. Bu Hikmet, iki ay önce Amasya'dan Adapazarı'na gelmiş. O çevrede öteden beri kendisine ve ailesine karşı olanların ulusal örgüte girdiklerini öğrenmiş...

Hikmet çevresine, Amasya'dan

geldiğini ve beni tanıdığını ve ulusal örgüt kurma izninin kendisine verilmiş olduğunu öne sürerek, Sivas'la haberleşmeye girişmek istemiştir. Karşı taraf buna engel olmuştur. Hikmet, bunun üzerine karşıt örgüt kurma gayretine girişmiştir. Bunu sezen Sait Molla, Hikmet'i elde edecek çareyi bulmuş ve kendisini Hıristiyanlara karşı bir ayaklanma için kışkırtmaya başlamıştır.

Efendiler!

Hikmet üzerine ve düşmanlarımızın Hıristiyanlara karşı kurdukları düzenler üzerine verdiğim bilgi, daha sonra dokunacağımız bazı durumların kolaylıkla anlaşılmasına yaracağından gereksiz sayılmamasını rica ederim.

Bu bilgiler üzerine Cemal Paşa'ya çektiğim telgrafi, olduğu gibi görmenizi

isterim:

“Sivas, 31 Ekim 1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne,

Adapazarı dolaylarında hükümete ve ulusal örgütlere karşı meydana gelen olayı biliyorsunuz. Bu olay, ulusal birliğin dayancı ve yüce hükümetin kesin ve yerinde önlemleri ile bastırılmış ise de daha oralarda bozgunculuk tohumu vardır.

Ali Fuat Paşa

Bu bozguncuların faaliyetlerinin, ulusun birliği karşısında, büsbütün ortadan kalkacağına kuşku yoktur. Ancak, bu bozgunculuk olaylarını, hainlikleri ve işbirlikçilikler hemen herkes tarafından bilinen Damat Ferit Paşa, eski Dâhiliye Nazırı Adil ve daha önceki Dâhiliye Nazırı Ali Kemal Beylerle Sait Molla'nın kışkırttıkları ve düzenledikleri anlaşmıştır.

Adları bildirilen bu kişiler, kendi vatan hainliklerinden başka, çok büyük ve tehlikeli bir yanlış iş daha yapmışlardır. O da; bu haince işlerinden sanki padişahın da bilgisi olduğu söylentisini yaymak gibi bir büyük alçaklıktır.

Sayın hükümet üyelerinden içtenlikle rica ederiz ki, durumu

zamanında ve uygun bir yolla padişaha bildirsinsler.

Ulusun ve örgütlerinin bu gibi uydurma ve yalan sözlere önem vermeyeceği açık bir gerçektir.

Bozguncuların amaçlarının, yalan açıklamalar ve söylemlerle ulusal birliği bozma istedikleri ileri sürülerek, olayın geçtiği yerlerde söylentilerin hükümetçe resmi olarak yalanlanmasını, böylece her türlü yanlış anlaşılmanın ortadan kaldırılmasını ve bu bozguncular hakkında gereken inceleme yapıl-

rak, yasa yoluyla kovuşturmaya girilmesi çok önemli görmektediriz.

Heyeti Temsiliye adına/Mustafa Kemal.” •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Ali Rıza Paşa Hükümeti'ni Kısmen Destekleme Kararı!

Adları bildirilen bu kişiler, kendi vatan hainliklerinden başka, çok büyük ve tehlikeli bir yanlış iş daha yapmışlardır.
O da; bu haince işlerinden sanki padişahın da bilgisi olduğu söylentisini yaymak gibi bir büyük alçaklıktır.

“Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek, insanlık özelliklerinden mahrumiyeti, beceriksizlik ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.”

Mustafa Kemal Atatürk

Hakimiyeti Milliye

Güvenlik Kavramı

Başbakanımız'ın, Büyük Millet Meclisimiz'in üçüncü toplanma yılına başlaması nedeniyle yaptıkları açıklama, Türkiye'nin iç ve dış durumunu olduğu gibi belirleyen önemli bir belgedir.

İsmet Paşa hükümetinin en büyük farkı, samimiyet ve gerçekten asla ayrılmamasıdır.

Demagoji siyasetinden en çok nefret eden bir devlet adamı varsa o da İsmet Paşa'dır.

Hoş veya acı olsun, gerçekleri oldukları gibi karşılamak ve ona göre önlemler

almak, Başbakanımızın başarıyla izlediği bir siyaset yoludur. Meclis'teki açıklamasını dinleyenlerin ilk hissettiği budur.

İnsanlar arasındaki görüş ve düşünce şekillerinde anlaşmazlık olması doğal görülebilir. Ulusal işlerin yürütülmesinde hepimizin duygularından ve benliğinden kaynaklanan özel görüşlerimiz olabilir ve vardır.

Hatta bazen de hiç farkında

olmayarak, sinsî ve ikiyüzlü bir kısım propagandaların izleri de, bu görüşlerimiz üzerinde etkiler bırakabilirler.

Herhangi bir konunun eksik incelenmesi ve ulusal işlerin bir diğeriyle olan karşılıklı ilişkilerin ihmali sonucunda, kararlarda hataya düşmek olasıdır.

Güvenlik,
toplum ve millet
yaşamının devamı
ve gelişmesi için
ilk koşuldur.

İsmet Paşa'nın açıklaması, görüş ve düşünce alanlarını genişletmek ve aydınlatmak dolayısıyla, her şeyden önce yanlış görüşlere, hatalı kararlara set çekecek bir gerçek abidesidir.

Ülkemizin en önemli ve yaşamsal nitelikteki konularını, güçlü bilgi ve mantığıyla çözümleyen Başbakanımız, güvenlik konusu hakkındaki düşüncelerini de güçlü ifadelerle belirtmiştir.

Cumhuriyet hükümetinin, öteden beri güvenlik konusuna yönelttiği büyük önem herkesçe bilinmektedir. Güvenlik, toplum ve millet yaşamının devamı ve gelişmesi için ilk koşuldur.

Fakat Güvenlik nedir?

Vatandaşların Güvenlik Kavramı hakkındaki anlayışları nasıldır?

Konunun kesin ve çağdaş bir şekilde çözülmesi için, bu yönlerin de incelenmesi ve aydınlatılması gereklidir. En basit ve ilkel şekli can ve mal güvenliğinden oluşan güvenlik, ülkenin her köşesinde aynı derecede hüküm sürmeli ve egemen olmalıdır.

Sosyal yaşam şekillerinin anlaşmazlığından doğan farklı güvenlik anlayışları bu anlaşmazlıkları sonsuzlaştırmak suretiyle ulusal birliği bozar ve zarara uğratar.

Güvenlik anlayışı, yaşam anlayışının bir sonucudur.

Devlet, kolluk kuvvetleri ve yasaları ile güvenlik anlayışına, ülkenin her köşesinde aynı değer ve önemi verdiği takdirde, bu, sadece bir kolluk kuvveti işi değil, ondan daha önemli olarak bir terbiye görevini de görmüş olur.

Cumhuriyet döneminde millet egemenliğinin ifadesi olan devlet, halkına, yasalarından başka hiçbir nüfuz ve zorbalığın etki edemeyeceğini, ülkenin her köşesindeki

vatandaşların zihnine yerleştirmek, hükümetin büyük bir önem ve titizlikle izlediği amaçlardır.

Çağdaş toplumlarda güvenlik kavramı sadece can ve mal güvenliğiyle ilgili değildir.

Vatandaşların bir de can ve mal kadar ve hatta onlardan daha değerli olan şeref ve onurları vardır.

Devletin yasaları bunları da koruyacak önlemleri almıştır.

Ancak daha çok manevi ve ahlaki bir alanla ilgili olan şeref ve onurun güvenliği konusunda devletin dikkati kadar, sosyal çevrenin

ve vatandaşlık vicdanının da duyarlılığı ve uyanık olması gerekir.

Çağdaş yaşamın bütün anlamıyla gelişebilmesi için güvenliğinin bu yönünün de esaslı bir şekilde güçlenmesine gereksinim vardır.

Cumhuriyetin güvenlik kavramını, vatandaşların karşılıklı

Sosyal yaşam şekillerinin anlaşmazlığından doğan farklı güvenlik anlayışları bu anlaşmazlıkları sonsuzlaştırmak suretiyle ulusal birliği bozar ve zarara uğratar.

ilişkilerine tamamen hâkim olacak bir düşünce ve vicdan güvenliğinin de gene ülkenin her köşesinde aynı güçle yerleşmesi amacını da içermektedir.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

14 Kasım 1929

II. MEŞRUTİYET MECLİSİNDE AZINLIK MİLLETVEKİLLERİ

23 Temmuz 1908'de meşrutiyetin ilanından yaklaşık beş ay sonra yapılan parlamento seçimlerine iki parti katılır. İttihat ve Terakki ve Ahrar Partisi.

Seçimi İttihat Terakki kazanır. Ahrar Partisi sadece İstanbul'dan aday gösterir ancak Ahrar'lı adaylar Meclise giremez. İttihat ve Terakki Partisi, halkın gözünde meşrutiyeti getiren partidir. 1908 seçimlerinde hiç kimse muhalefete oy vermeyi düşünmemektedir. İttihat ve Terakki'ye oy vermek bir vatan borcu

Yazan: VAHAP CANDAN

olarak görülmektedir adeta.

Başlangıçta, Mecliste muhalif bir parti yoktur. Muhalefet, İttihat ve Terakki'nin içindedir. Nitekim meclis içindeki muhalifler, Kasım 1909'da Mutedil Hürriyetperveran (İlımlı Hürriyetseverler) Partisini; 21 Şubat 1910 yılında İttihat Terakki'den ayrılan başka bir grup

milletvekiliyse Ahali (Halk) partisini kurarlar. Sözüünü ettiğimiz bu iki parti daha sonra 1911 yılında kurulan Hürriyet ve İtilaf Partisine katılır. 6 Şubat 1909'da kurulan Osmanlı Demokrat Partisi üyelerinin çoğunluğu da Hürriyet ve İtilaf'a katılırlar. Kurucu üyeleri arasında Ermenilerin de bulunduğu Hürriyet ve İtilaf, zamanla muhaliflerin bulunduğu bir parti haline gelir. İttihat ve Terakki'deki Ermeni parlamenterlerin, 1911'den itibaren bu partiye kaydıkları görülmektedir. Hürriyet ve

meşrutîdir.⁽¹⁾ Çünkü bu partinin tabanını oluşturabilecek bir işçi sınıfı yoktur henüz Osmanlı ülkesinde.

Meşrutîyetin ilanından yaklaşık iki buçuk ay sonra, Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir prenslik olan Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti. Bu olaydan bir gün sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, hukuken Osmanlı egemenliği altındaki Bosna-Hersek'i ülkesine kattı. Yine aynı gün Girit, Yunanistan'a bağlandığını açıkladı. 28 Eylül 1911'de İtalya Trablusgarp'ı (bugünkü Libya) işgal etti. Osmanlı İtalya Savaşından sonra İtalya Trablusgarp'a yerleşti. Savaş sonrasında imzalanan anlaşma sonunda, Ege Denizi'nde 12 Adalar olarak bilinen takım adalar Yunan tehlikesine karşı korunmak üzere İtalyanlara emanet edildi.

Meşrutîyet rejimiyle ülkeye özgürlük havası gelmiştir. Ancak yaşlı çınar Osmanlı çatırdamaya devam

etmektedir. 8 Ekim 1912'de Balkan Savaşları başlayacaktır. Theodor Herzl'ün başlattığı Siyonist hareket, Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak istemektedir. Filistin'e Meşrutîyet öncesinde başlayan yasadışı göç devam etmektedir. Filistin'e göç eden Yahudiler, Araplardan parayla satın aldıkları arazilerde bir koloni oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu arada imparatorluğun çeşitli bölgelerindeki Arap unsurlar da ayrılıkçı

Meşrutîyet rejimiyle ülkeye özgürlük havası gelmiştir.

**Ancak yaşlı çınar Osmanlı
çatırdamaya devam
etmektedir. 8 Ekim
1912'de Balkan Savaşları
başlayacaktır.**

İtilaf ülke yönetiminde ademî merkeziyetçiliği savunmaktadır. Sağ ve sol kanatta başka partiler de kurulur. Örneğin, 5 Nisan 1909'da kurulan İttihad-î Muhammedî Partisi, İslam Enternasyonalizmini savunan bir partidir. 1910 yılında Osmanlı İştirakîyyün (Sosyalist) Partisi kurulmuştur. Partinin yayın organlarında işçi hakları ve sosyalizm üzerine yazılar yayımlanmıştır. Ancak Osmanlı Sosyalist Partisi hiçbir seçime katılma-

faaliyetlere başlamışlardır.

Öte yandan Doğu Anadolu'da nüfusun çoğunluğu Müslümanlardan oluşan Kars, Ardahan ve Batum bölgesi hâlâ Rus işgali altındadır... Ermeni komiteciler, faaliyetlerine ve kıışkırtmalara devam etmektedir.

Büyük güçlerin Meşrutiyet

Devrimini pek hoş karşılamadıkları anlaşılmaktadır. İttihat ve Terakki emperyalizm karşıtı bir partidir; büyük güçlere verilen ekonomik ve siyasi ayrıcalıkları kaldırmayı ciddi olarak düşünmektedir.

İttihat ve Terakki'nin önemli projelerinden biri de eğitim seferberliğidir. Azınlıkların kendi okulları vardır. Ancak Müslümanlar için doğru dürüst seküler temel eğitim veren bir okul yoktur. İttihatçılar yeni kurulan okullarda verilecek eğitimle, Osmanlı'nın tüm unsurlarının Osmanlılık şemsiyesi altında birleştirilebileceğine inanmaktadırlar. Ayrıca ulusal sanayinin kurulmasını, Türklerin de ticaret ve zanaatle uğraşması gerektiğini düşünmektedirler. Bu alanda çeşitli girişimlerde de bulunulmuştur. Örneğin, İtibar-ı Milli (ulusal saygınlık)- (itibar kelimesinin bir anlamı da "kredi"dir.) Bankası kurulacaktır. Anadolu'da

Türk çocuklarının da eğitim görebileceği meslek okulları açılacaktır.

Bütün devrimlerde olduğu gibi, 23 Temmuz 1908 Meşrutiyet Devrimi'nden de rahatsızlık duyan çevreler vardı. Özellikle muhafazakar çevreler, meşrutiyetin ilanıyla birlikte kadın haklarında meydana

İttihat ve Terakki Cemiyeti Merkez-i Umumi Üyeleri

gelen olumlu gelişmeleri içlerine sindiremiyorlardı. Müslüman kadınlar peçelerini çıkarmaya, toplumsal hayata katılmaya başlamıştı. İrticai çevrelere göre; "okula giden genç kızlar iştah kabartıyordu."

Yeni düzenden rahatsızlık duyan başka çevreler de vardı. Örneğin askerler, harp okulu mezunu subayların disiplinli eğitimlerinden memnun değildiler. "Yoğun eğitimin ibadetlerini aksattığından, temizlik ihtiyaçlarını bile doğru dürüst gideremediklerinden" yakınıyorlardı. Sivil halk ise yeni devrimden farklı şeyler bekliyordu. Örneğin kimi köylüler artık kendilerinden vergi alınmayacağını düşünüyordu.

13 Nisan 1909'da İstanbul'da medrese öğrencileri ve bazı askerler isyan başlattılar. Bu isyan, Selanik'te

bulunan Üçüncü Ordu'nun İstanbul'a gelerek olaylara müdahale etmesiyle bastırıldı. İsyanın bastırılmasından sonra II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine Mehmet Reşat getirildi. Hükümet sıkıyönetim ilan etti ve isyanın elebaşlıları olduğu ileri sürülenler idam cezası dahil çeşitli cezalara çarptırıldılar. İdam edilener arasında İttihat-ı Muhammed Partisi'nin önde gelenlerinden Derviş Vahdeti de vardı. O dönemi araştıran tarihçiler, isyanı hazırlayan bir takım sosyolojik ve iç politik sebeplerin bulunduğunu; ancak isyanın arkasında İttihat Terakki muhaliflerinin yanısıra başka güçlerin de bulunduğunu; özellikle Britanya'lı ajanların etkili olduğunu ileri sürerler.⁽²⁾ Bu görüşü savunanlara göre Britanya; gelişmekte olan Osmanlı-Almanya ilişkilerinden rahatsızlık duyuyordu ve İttihat ve Terakki yerine Britanya sempatzanı bir iktidar istiyordu. Ayrıca demokratikleşen Osmanlı'nın, Britanya sömürgelerinde örnek alınabileceğinden

de korkuyordu. Rusya ve özellikle Britanya'nın, 1908 devriminden memnun olmadıkları tarihi belgelerden kesinlikle anlaşılmaktadır.

Meşrutiyet'in ilanından 7 gün sonra Britanya Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey İstanbul'daki Büyükelçisine şunları yazacaktı:

“Türkiye, gerçekten meşrutiyet idaresini kurar, yaşatır ve güçlenirse Bunun sonuçları şimdiden göremeyeceğimiz derecede ileriye gider. Bunun etkileri Mısır'da müthiş olur, Hindistan'da da kendini hissettirir... Türkiye'de şimdi bir parlamento hayatı başlar ve işler düzelse, Mısır'da demokrasi isteği çok güçlenecek, bizim buna karşı koyma gücümüz azalacaktır...”⁽³⁾

Aynı günlerde, iç karışıklıklardan yararlanmayı amaçlayan Hınçakçı ve Taşnakçı elebaşlılar Adana'da bir Ermeni isyanı çıkarmayı başardılar. İsyanda özellikle Ermeni din adamı Piskopos Muşeg'in (Mushekh) kışkırtmaları etkili olmuştur. Yayılan söylentiye göre, “isyan

Hınçak-Taşnak Komitacıları

çıkartıldığı takdirde büyük güçlere ait gemiler Mersin Limanı'na gelerek olaya müdahale edeceklerdi. İstanbul'daki ayaklanmayla ilgilenen Osmanlı hükümetiyse Adana'ya müdahale edemeyecekti. Ve böylelikle Çukurova'da küçük bir Ermeni devleti kurulacaktı.”⁽⁴⁾ Bu

arada Meşrutiyetin ilanından sonra Taşnak ve Hınçak komitelerinin Adana’da kurduğu legal dernekler de bölücü-kışkırtıcı faaliyetlerde bulunuyorlardı. Yayılan söylentiler bölgede yaşayan Türk ahalinin de galeyana gelmesine neden olacaktı. “Ermeniler silahlanıyor, bizi kesecekler, büyük devletlerin gemileri asker çıkaracaklar ve bizi buradan sürecekler” düşüncesiyle çeşitli tedbirler alacaklardı... Adana vilayetindeki Ermeni ve Türk unsurlar

İsyanının başlamasından sonra Adana’ya vali olarak atanan Cemal Paşa anılarında, her iki tarafın da söylentilerden etkilendiklerini, **birbirlerinden korktuklarını ve birbirlerini katlettiklerini belirtmektedir.**

Cemal Paşa

birbirlerini katlettiklerini belirtmektedir. Cemal Paşa, olaylardan sonra sıkıyönetim mahkemesince idama mahkûm edilenlerin infazını gerçekleştirir. İdam edilenler arasında Bahçe Kazası Müftüsü de vardır.

Cemal Paşa “baş suçlunun Piskopos Muşeg olduğunu” belirtmektedir. Fakat onu astıramamıştır. Muşeg kaçmıştır. Anılarında şöyle demektedir:

“Çok teessüf ederim ki, Adana olayının ikinci gününde yabancı bir vapurla İskenderiye’ye kaçan Piskopos Muşeg elime geçmedi...Sıkıyönetim mahkemesi tarafından giyaben idama mahkum edilen bu zat elime geçseydi, onu da Bahçe Müftüsünün karşısına astırırdım.”⁽⁵⁾

1908 yılında

Meşrutiyet’in ikinci kez ilan edilmesiyle birlikte oluşan özgürlük

ortamı içinde yüzlerce dernek kurulur. Bu derneklerin bir kısmı sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal alanda faaliyet göstermektedirler. Ayrıca ay-

bu şekilde kışkırtılmıştı. Ne yazık ki Adana isyanında her iki taraftan binlerce kişi öldü.

İsyanının başlamasından hemen sonra Adana’ya vali olarak atanan Cemal Paşa anılarında, her iki tarafın da söylentilerden etkilendiklerini, birbirlerinden korktuklarını ve

rılıkçı faaliyet yürüten dernekler de kurulur. Türklerce kurulan dernekler vatandaşlığa dayalı Osmanlıcılık ilkesini savunmaktadırlar. Gayrimüslimlerce kurulan sosyal ya da kültürel amaçlı derneklerin bir kısmıysa Osmanlıcılığı savunur görünmekle birlikte bölücüdürler.

İstekleri; demokrasiye, Osmalıcılığa, vatandaşlığa sığmayan isteklerdir.

Örneğin Meşrutiyet-i Osmaniye Ermeni Cemiyeti, “seçimlerin etnik nisbî temsile göre yapılmasını” istemektedir. ⁽⁶⁾ Bu istek ayrılıkçılığın diğer adıdır.

Benzer istek, 1. Yasama döneminde Dernekler Kanunu görüşülürken de sık sık dile getirilmiş ve hararetle tartışmalara neden olmuştur. Türk üyeler hariç tüm parlamenterler, ırk esasına bağlı derneklerin kurulmasını ısrarla istemişlerdir. O kadar ki, ırk esasına dayalı derneklerin kurulmasını yasaklayan kanun 69’a karşı 90 oyla kabul edilmiştir. Olumlu oy verenler arasında tek Hristiyan milletvekiline rastlanmaktadır. Arap milletvekilleri de ırk esasına dayalı derneklerin kurulmasını yasaklayan kanunun aleyhinde oy kullanmışlardır. ⁽⁷⁾

İttihat ve Terakki iktidarının, Müslümanlar için meslek ve ticaret okulları açmasından da rahatsız olanlar vardı. Osmanlı Millet Meclisinin 21 Aralık 1913 tarihli oturumu tutanaklarından, yorum yapmaksızın aktaralım. O gün İzmir Milletvekili Karolidi Efendi meclis kürsüsüne çıkarak iktidarı tehdit etmişti.

“...İzmir ve hatta tüm Ege bölgesi; Rum, Ermeni, Musevi ve Türklerden oluşmaktadır. Bu bölgede yaşayanlar arasında iş bölümü yapılmıştır...İktidarda bulunan hükümet (...) kendi ırkdaşlarını şimendifer işletmeciliğinde istihdam etmek üzere, şimendifer mektebi açmıştır... Kooperatifler kurarak, Rum-Erme-

ni tüccarların üretici ile ilişkisini kesmek istemektedir.(...) **Açıkça söylüyorum, nefsi müdafaa devri başlayacaktır. Bu da huzur ve asayişin olduğu kadar, ülkede, ekonomide ve ticaretin yok olmasına neden olacaktır. İzmir milletvekili olarak, özetle şunu söylemek istiyorum: Bazı Türkler; İzmir’de, Aydın’da, Karesi’de, Saruhan’da, Menteşe’de; öteki unsurların kadim hakkı olan, ticaret ve sanayi işlerine el atıyorlar. Bu bizim için Anayasa’nın ihlali demektir...**” ⁽⁸⁾

Meşrutiyetle birlikte her sosyal grup ve her aidiyetin farklı beklentiler içine girdiği hep söylenir. Ağır vergilerle belı bükülenlerin beklentisi safiyane bir beklentiydi. Hamilerine güvenen bölücü çevreler ise yeni rejimden rahatsız oldular. O hamî devletlerden Britanya’nın Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey’in İstanbul’daki Büyükelçisine Meşrutiyetin ilanından 7 gün sonra gönderdiği uyarı yazısı (dipnot 3’e bkz.) aklı şu soruyu getiriyor:

Avrupalı dostlar(!) “demokrasinizi güçlendirin” söylemine devam ediyorlar; acaba demokrasimizi geliştirmemizi gerçekten istiyorlar mı?•

Kaynakça:

- 1) Tarık Zafer TUNAYA; “Türkiye’de Siyasal Partiler, İstanbul, 1988, 1. Cilt, s. 175-286
- 2) Doğan Avcıoğlu; “31 Martta Yabancı Parmağı”, Ankara, 1969, s. 61-69
- 3) Doğan Avcıoğlu; age, s.35-36
- 4) Esat Uras; “Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi”, İstanbul, 1987, s.551
- 5) Cemal Paşa “Hatıralar” (Hazırlayan: Behçet Cemal) İstanbul, 1977, s. 425-433
- 6) Tarık Zafer Tunaya; age, 1. Cilt, s.597
- 7) Tarık Zafer Tunaya; age, 1. Cilt, s.398
- 8) Gülnihal Bozkurt, “Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu”

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

Kuzey Kıbrıs
Türk Cumhuriyeti
Üzerindeki Oyunlar ve

Annan Planı

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Annan Planı ilk kez 11 Kasım 2002 tarihinde ilgili taraflara sunuldu. Ardından 10 Aralık 2002, 26 Şubat 2003 ve 29 Mart 2004 tarihlerinde düzeltmeler ve eklemeler yapıldı.

Son olarak 31 Mart 2004 tarihinde nihai hali verilen Annan Planı, Kıbrıs Adası'nın bağımsız ve federal nitelikte bir devlet halinde birleştirilmesini öneriyordu. Adını ise planı ortaya atan Birleşmiş Milletler eski genel sekreteri Kofi Annan'dan alıyordu.

O dönemde Türkiye gündeminden hiç düşmeyen bu plan konuşulurken, sadece kulağa hoş gelen tarafları öne çıkarılıyor, Kıbrıslı Türklere Avrupa Birliği vatandaşlığı yolunu açacağı anlatılıyordu. Yıllarca ambargolar altında yaşamış Türkleri zenginleştireceği, dünya ile bütünleştireceği, Türkiye'ye de faydaları olacağı söyleniyordu.

Adadaki bölünmüşlüğe son verecek Annan Planı'na göre, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bakanlıkların en az üçte biri Türklere oluşacaktı.

Adadaki bölünmüşlüğe son verecek Annan Planı'na göre, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bakanlıkların en az üçte biri Türklere oluşacaktı. Devlet başkanlığı ve başbakanlık makamları 10 ayda bir Türkler ve Rumlar arasında el de-

ğişecekti. Böylesi bir özet yapılarak referandumla

sunulan plan, Türk tarafından yüzde 64,91 oranında kabul gördüğü halde Rum oylarının yüzde 75,38 ile reddedilmişti.

Oysa ekleriyle birlikte 9 bin sayfa-

dan oluşan Annan Planı'nın açıklandıktan iki hafta sonra yapılacak referandumda oylanmasının istenmesi bile burada bir tuzak kurulduğunun somut göstergesiydi. »

Türkiye içinde medya, siyaset ve sivil toplum kuruluşlarında iyi örgütlenmiş bazı çevrelerin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki uzantıları Annan Planı'na evet diyen "Yes be annemciler" adı altında propaganda yapıyorlardı.

Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşmiş Milletler, Kıbrıslı Türklerin planı kabul etmesi için yoğun bir kampanya ve üstü kapalı baskı süreci yürütüyordu. Yurt dışından gelen baskıların nedenlerini anlamak zor değildi, ama bizzat Türkiye içinde medya, siyaset ve sivil toplum kuruluşlarında iyi örgütlenmiş bazı çevrelerin, Annan Planı'nın olmayan nimetlerini anlatmak için yoğun bir seferberlik başlatması manidardı. Bunların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki uzantıları ise Annan Planı'na evet diyen "Yes be annemciler" adı altında propaganda yapıyorlardı.

Ama en büyük çelişki ise bırakın referandumu katılacak seçmenleri, Annan Planı'nı bir kurtuluş reçetesi olarak sunanların bile 9 bin sayfalık metni okuma zahmetine

girmemesiydi.

Plandaki tuzaklardan birkaç örnek vermekte yarar var.

Plana bakıldığında kuzeyde bir "Türk devleti", güneyde de bir "Rum devleti" öngördüğü düşünülebilir. Ama zaman içerisinde Türk kesimine yerleşmesi öngörülen Rumların sayısı dikkate alındığında, iki kesimlilik anlayışını temelden yıkacağı ortadaydı.

Plan, Kıbrıs'ın güneyinden kuzeye bir göç dalgası yaratmaktaydı. Belli bir zaman diliminde güneyden 80 bin Rum'un kuzeye, Türklerin yoğun olduğu bölgeye yerleştirilmesini öngörüyordu. Böylelikle 16'sı iskâna kapalı 58 yerleşim biriminin Rumlara verilmesi isteniyordu.

Daha açık söylemek gerekirse bir parça devletten diğer parça devlete nüfusun yüzde 28'ine ulaşabilecek bir nüfus akışının hesaplandığı

ortadaydı. Plan uyarınca, Türk parça devletindeki her 3 yurttaştan birinin Rum olmasının önü açılıyordu.

Sanılıyordu ki, daha 30 yıl önce yaşananlar bu plan sayesinde unutulacak ve 80 bin Rum, Türklerle bir arada sorunsuz, çatışmasız bir hayat sürdürecekti.

Sonraki aşamada ortak devletin yönetimini üstlenecek başkanlık konseyinde Rum tarafının 4, Türk tarafının 2 koltuğu olması öngörülüyordu. Buradaki tuzak ise konsey üyelerinin Türk ya da Rum asıllı olması bir şart yoktu. Aranan koşul, parça devlet vatandaşı olunmasıydı. Annan Planı, Türk parça devletine yerleşen Rumların 11 yıl sonra vatandaşlık almasını da içeriyor. Rumlar böylelikle sadece ortak meclis ve senatoda değil Türk parça devleti meclisinde de temsilci olabilecekti. Rumların buradan da başkanlık konseyine bir üye göndermelerinin önünde engel yoktur. Bu da eşitlik ilkesini açıkça çiğnemekteydi.

Plan ayrıca Türk tarafının yüzde 33 olan toprak oranını “yüzde 28,50’ye” düşürecekti. Kaybedilen toprak ise Türk tarafındaki verimli toprakları içe-

recekti. Bu aynı zamanda tarımsal gelirlerinin yüzde 33’ünün de kaybedilmesi demektir. Kapanacak iş yerleri ve işsiz kalacak Türklerin durumu ise dikkatlerden kaçan bir başka sorundu.

Sanılıyordu ki, daha 30 yıl önce yaşananlar bu plan sayesinde unutulacak ve 80 bin Rum, Türklerle bir arada sorunsuz, çatışmasız bir hayat sürdürecekti.

Türk tarafının çözüm için ısrarla üzerinde durduğu siyasal eşitlik, iki kesimlilik ve egemenlik gibi parametrelerin de tehlikeye açık olduğu, Annan Belgesi incelendiğinde görülmüştü, ama konuşulması istenmemişti.

Çok somut tehlikelerden biri de Annan Planı’nın Türk savaş gemilerinin Kıbrıs karasularından geçmesini Kıbrıs hükümetinin iznine bağlamasıydı.

Stratejik açıdan baktığımızda ise Annan Planı, Rum Kesimi’nin adanın tamamının temsilcisi sıfatıyla ve Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında Avrupa Birliği’ne bir an önce alınabilmesi için hazırlanmış bir tuzaktı.

Türkiye'nin olmadığı bir Avrupa Birliği'ne Rumların, Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında katılması kabul edilemez bir durumdu, ama koparılan yaygarada bunun anlaşılması istenmiyordu.

Türk askerinin çekilmesinin ardından Rumların Türklere neler yapacağını kestirmek de pek güç olmasa gerekti.

Türk Kesimini de içine alarak Avrupa Birliği üyesi olmuş Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Türkiye'ye önemli bir zararı daha vardı. O da Avrupa Birliği üyesi bir ülkenin topraklarında garantör ülke Türkiye'nin varlığına gerek kalmadığı ve Türk askerinin Kıbrıs'tan hemen çekilmesinin isteneceğiydi. Bunun için de uluslararası baskının kurulması

kaçınılmazdı.

Türk askerinin çekilmesinin ardından Rumların Türklere neler yapacağını kestirmek de pek güç olmasa gerekti.

Referandum öncesi, Avrupa Birliği'nin üst düzey yetkililerinden gelen mesaj, Annan Planı'na evet diyen ödüllendirilecek, hayır diyen ise cezalandırılacak şeklindeydi. Ama tam tersi bir durumun ortaya çıktığına şahit olduk. Hayır diyen Rumlar, bırakın cezalandırılmayı, Avrupa Birliği'ne tam üye olarak alınıp ödül-

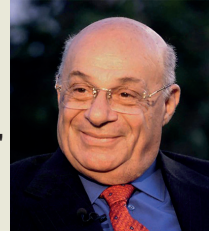
lendirildiler. Evet diyen Türkler ise başta söz verilen Avrupa Birliği fonları olmak üzere birçok alandaki hak ve kolaylıktan mahrum edildiler.

Annan Planı'nın reddedilmesiyle Kıbrıs, ikinci bir Girit olmaktan son anda kurtuldu. Bir başka yazıda da bugüne kadar olan sürece değineceğiz. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

*"Hayatta hiçbir zaman yalpalamayacaksın; düşüncelerinde bir ileri bir geri adımlar atmayacaksın.
Her dönemin değil, her dönem adam olacaksın."*

Rauf Denktaş

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

“Neyi Gerçek Seversen O Koparılmaz Senden”

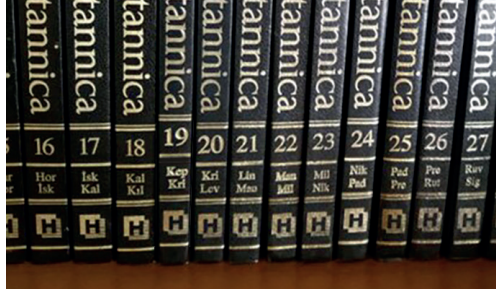
Dostum İsmail Sivri, İzmir'den aradı ve kitapçı bir arkadaşının İngiltere'den o yılın baskısı Britannica ansiklopedileri getirttiğini söyledi. Sonra da hem bir müjde verdi hem de bir öneride bulundu:

“Ansiklopediler defolu olduğu için arkadaşım neredeyse yok pahasına satıyor bunları” dedi. “İpek kâğıda basılı 24 cilt... Ayda 250 lira taksitle, toplam beş bin liraya veriyor. İngilizce bilsem ben de hemen alacağım. Ama sen kaçırma derim. Bir takım ayırtayım mı?”

Önce, ansiklopedinin defolusunun nasıl olabildiğini öğrenmek istedim.

“Her cildin sırtında, o cildin sayısını bildiren rakamlar olur ya” dedi İsmail Sivri. “İşte o numaralardan yalnızca biri, 19 sayılı cildin

sırtındaki rakam, ötekilerden biraz yukarıda basılmış. Ciltler yan yana getirildiğinde tüm rakamlar aynı sırada duruyor ama yalnızca 19 numara, sürüden ayrılan koyun gibi, o sıranın dışında kalıyor.”

Piyasa fiyatı 25 bin lira olan Britannica ansiklopedileri, hem de böylesi bir “defo” nedeniyle, üstelik ayda 250 lira taksitle toplam yalnızca beş bin liraya satılıyordu. Meraklısı için kaçırılmaması gereken bir

olanaktı, bu.

“Madem tüm defosu budur, o halde bir değil, iki takım istiyorum” dedim.

İsmail Sivri bir takım yerine neden iki takım istediğimi merak da etmedi, öğrenmek de istemedi, o nedenle “Kimin için?” diye sormadı da... Fakat ansiklopedileri satan arkadaşı, aylık taksitler için 250 liralık borç senetlerini kimin adına hazırlayacağını sorunca, borçlanacak kişinin adını ister istemez açıklamak zorunda kaldım:

“Bülent Ecevit” dedim.

“Yakışır mı bize, Karaoğlanımız adına borç senedi hazırlamak?” dedi. “Lütfen kendisine benim tarafımdan bir hediye olduğunu ve kabul etmesini söyler misiniz?”

Ansiklopedileri satan kişi, telefonun öteki ucunda birden kekeleye başladı:

“Yakışır mı bize, Karaoğlanımız adına borç senedi hazırlamak?” dedi. “Lütfen kendisine benim tarafımdan bir hediye olduğunu ve kabul etmesini söyler misiniz?”

Satıcıya bunun olanaksız olduğunu zorla kabul ettirdikten sonra, borç senetlerini imzalamasını da

Bülent Ecevit’e aynı zorlukla kabul ettirebildim.

“Seçimleri kazanacağımız şimdiden belli oldu” diyordu ve bir-iki ay sonra Başbakanlık adresine 250 liralık borç senetlerinin gönderilmeye başlanmasının hiç de doğru olmayacağını ileri sürüyordu.

Ben de tersi görüşü savunuyordum ve “Bir Başbakanın, 250 liralık taksitlerle bir ansiklopedi satın almasının, aslında çok hoş, çok doğru ve üstelik örnek oluşturucu bir olay” olduğunu kabul ettirmeye çalışıyordum kendisine.

Zaman, 1973 yılının Eylül ayıydı ve birkaç ay sonra 250 liralık borç senetlerinin gönderilmeye başlandığı adres ise, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık makamıydı.

1 1973 yılının yaz aylarının her yeni günü, Bülent Ecevit’i Ekim seçimleri sonunda bekleyen zafere biraz daha, biraz daha yaklaştıran birer merdiven basamağıydı.

Bülent Ecevit bu basamakları her gün tek tek çıktıkça, tüm insansal içtenliği ve heyecanıyla görüşlerini daha geniş topluluklara ulaştırabiliyordu ama... Bu heyecanının, bu coşkusunun, bu görüşlerinin halktaki yansımalarına ancak, toplantı alanlarında kendi gözleri ve kulaklarıyla tanık olabiliyordu.

Birkaç köşe yazarının kişisel yorumları dışında gazeteler, onun yurt gezilerinde halk üzerinde estirdiği “fırtına”ya ya göz ucuyla bakıyorlar ya da çoğu zaman tümüyle görmezden geliyorlardı.

“Ecevit fırtınası” ülke genelinde estiği şiddette, o günlerin tek televizyonu TRT’de yansıtılmıyordu.

Bülent Ecevit bu nedenle televizyon izlemeye pek gerek görmediği ve biraz da rahatlıkla ödeyebileceği beş bin lirası olmadığı için evine bir televizyon almıyordu.

“Televizyonda izleyebileceğim tek program, Hüsamet’in Çelebi’nin açık oturum programı” diyordu. “Onu da nasıl olsa size gelip, birlikte izliyoruz...”

TRT’nin TBMM bürosu yönetmeni deneyimli gazeteci Hüsamet’in Çelebi’nin, kaçırılmadan birlikte izlediğimiz “Açık Oturum” programı dışında Bülent Ecevit’le televizyonu bir de, seçim gecesi birlikte izledik.

Ülkenin çeşitli yörelerinden gönderilen “sandık sayımı” sonuçlarını bir yandan TRT’de izliyorduk; ama bununla yetinmiyorduk.

Ben sık sık çeşitli haber ajanslarına ve gazetelere telefon ediyor, onlara gelen sonuçları alıyordum, Bülent Ecevit ise zaman zaman CHP Genel Merkezi’ne telefon ediyor, parti örgütlerinden merkeze gönderilen sonuçları ve haberleri alıyordu.

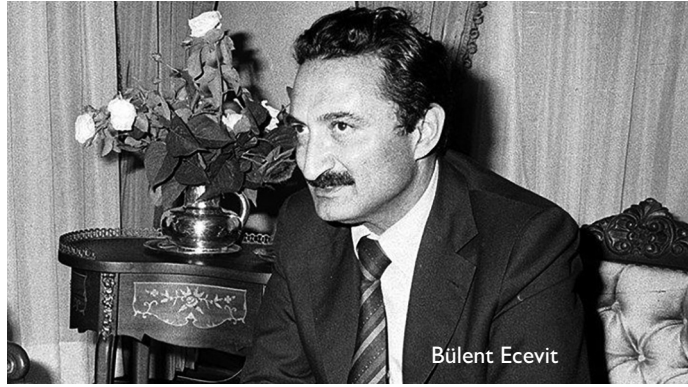
Fakat tüm haberler birbirleriyle çelişki oluşturuyordu. CHP’nin seçimleri önde götürdüğü ancak geceyarısından sonra belli olmaya başladı.

Kısa dalgadan yayın yapan İngilizlerin ünlü BBC radyosu, saat ikideki İngilizce haberlerinde “Türkiye’deki son durumu” şu başlıkla açıkladı:

“Türkiye’deki seçimlerde soldaki Cumhuriyet Halk Partisi önde gidiyor...”

Ertesi gün gazetelere duyurduğumuz ve birçok gazetede yer alan Bülent Ecevit’in “şakayla karışık” şu ünlü sözü, işte o an çıktı ağızdan:

“Sonunda işin Türkçesini BBC söyledi.”

Adana’da toplanan Üreticiler Kurultayı’na katılmıştık Ecevit’lerle. CHP Adana il başkanı, partisinin genel başkanıyla tanıştırmak istediği Adana’daki tüm ilçe başkanlarını bir salonda bir araya getirmiş, bu özel toplantıda onların, Genel Başkan Ecevit’le seçim öncesi yüz yüze görüşmelerini sağlamıştı.

Buraya değin her şey iyiydi, hoştu ama bu görüşmenin yapıldığı

salonun tam karşısındaki Milliyet gazetesi Adana Bürosu'nda ise bizim açlık sınırimiz, tahrikler karşısında dayanma gücünü hızla yitirmeye başlamıştı.

Büronun demirbaşları ve temel direkleri konumundaki Muzaffer Bal ve Nihat Geven'in, "Saat tam sekizde büroya getirilmelerini istiyoruz" koşuluyla ısmarladıkları Adana kebablarımız, denilen saatte getirilmişler, getirilir getirilmez de nefis kokularıyla açlık sınırlarımıza saldırıya geçmişti.

Kebabların kokusu "Hadi başlayın artık bizi yemeye" diye burunlarımıza dolarken, gözlerimiz de karşı binanın kapısına dikilmiş, kapıdan ne zaman çıkacağı belli olmayan "umudumuz"u beklemeye başlamıştı.

Sonunda dayanamadım, Rahşan Ecevit'e bir öneride bulundum: "Ben şimdi giderim, bir bahane bulur, Bülent Bey'e söylerim ve kendisini o toplantıdan alır, buraya getiririm" dedim.

Tam kapıya yöneldiğim anda Rahşan Ecevit önümü kesti:

"Nasıl bir bahane bulacaksınız, Mete Bey?" dedi.

O an aklıma geleni değil de, ağzıma geleni söyleyiverdim:

"Bugünkü konuşmanızla ilgili olarak Abdi İpekçi size birkaç soru sormak istiyor" derim. 'İstanbul'dan telefonla aradı, bulamayınca da sizin bir an önce kendisini aramanızı istedi.'"

Rahşan Ecevit sözümün gerisini

getirmeme izin vermedi:

"Lütfen yapmayın bunu" dedi. "Bülent'e lütfen yalan söylemeyin..."

Gözüm tepsideki Adanalara kaydı, geldi bir an için:

"Fakat Rahşan Hanım, bunlar soğumaya..."

Bu kez söyleyeceğimi yarıda kesti Rahşan Hanım:

"Bülent'e her şeyi söyleyebilirsiniz ama yalan söyleyemezsiniz" dedi. "Ona lütfen yalan söylemeyiniz."

Önce arkadaşlarıma baktım, sonra yeniden Rahşan Ecevit'e döndüm:

"Yani şimdi parti başkanlarının önünde 'Kebablar geldi, soğuyor... Sizi bekliyoruz. Toplantıyı hemen burada bitirin...' mi diyeyim Bülent Bey'e?" dedim ve...

Rahşan Ecevit'in "N'olur

yapma” diyen bakışları karşısında hemen açılığımı da unuttuverdim, kebabların kokularını da duymaz oluverdim.

“Siz merak etmeyin, Rahşan Hanım” dedim. “İnanın içinde tek kelime bile yalan olmayan bir nedenle koparacağım onu o toplantıdan...”

“Siz merak etmeyin, Rahşan Hanım” dedim. “İnanın içinde tek kelime bile yalan olmayan bir nedenle koparacağım onu o toplantıdan...”

Toplantının yapıldığı salonun kapısını yavaşça açtım ve içeri girdim. Büyük bir toplantı masasının başında Genel Başkan Bülent Ecevit oturuyor, masanın çevresinde de CHP ilçe başkanları sıralanıyorlardı.

Herkesi başımla hafifçe selamladıktan sonra Bülent Bey’in yanına yaklaştım ve sır söyler gibi kısık bir sesle kendisine, “içinde tek kelime bile yalan olmayan” şu bahaneyi bildirdim:

“Çok önemli bir konu için Milliyet bürosunda bekleniyorsunuz, efendim...”

Bülent Ecevit birden ayağa kalktı ve arkadaşlarından izin istedi:

“Çok önemli bir konu için karşıda, Milliyet gazetesi bürosunda bekleniyormuşum” dedi. “Beni anlayışla karşılayacağımızı ve bana

izin vereceğinizi umuyorum, arkadaşlar...”

Masanın çevresindeki tüm başkanlar, komutanından emir almış bir askeri birlik çevikliğiyle birden ayağa kalktılar:

“İzin ne demek, Sayın Genel Başkanım”, “Estağfurullah Sayın Genel Başkanım”, “Memleket meseleleri görüyorsunuz, iznin lafı mı olur, Sayın Genel Başkanım?” sözleri arasında Bülent Ecevit’le salondan çıktık, kaldırıma geçtik, Milliyet bürosunun olduğu binaya girdik.

Asansörü beklerken Ecevit dayanmadı, sordu:

“Nedir Allahaşkına, bu çok önemli mesele?” dedi.

Bir an bile duraksamadan yanıtladım:

“Kebablarımız geldi, soğuyor Bülent Bey” dedim. “Başlamak için sizi bekliyoruz...”

Bülent Ecevit önce kocaman bir kahkaha attı, sonra merdivenlere yöneldi:

“Hadi gel, üç katı üç adımda çıkarız” dedi. “Bu asansörün geleceği yok...”

Kebablarımızın ilk birkaç lokmasını yedikten sonra Rahşan Ecevit, eşine döndü:

“Mete Bey sana ne söyledi de hemen geliverdin, Bülent?” dedi.

Bülent Ecevit olayın “birinci perde”sini bilmediği için eşinin sorusunu saf saf yanıtladı ve ““Çok önemli bir konu için arkadaşlar büroda sizi bekliyorlar’ dedi.”

Bülent Bey'in bıraktığı yerden ben kaptım sözü ve Raşan Ecevit'e döndüm:

“Tek kelime bile yalan var mı bu sözde, Raşan Hanım?” dedim.

Arkadaşlar gülmeye başlayınca, bu kez Bülent Ecevit meraklandı:

“Ne var, Raşan?” dedi. “Benim anlayamadığım bir şey var galiba...”

Raşan Ecevit olayı fazla uzatmak istemedi:

“Yok bir şey, Bülent” dedi.

Oysa vardı bir şey ama... Neyse... Ben de uzatmayayım.

1973 seçimleri yaklaştıkça, Ecevit'in kişiliğinde simgelenen “umudumuz”

da giderek artıyor, büyüyordu.

Seçimlerden bir ay önce Ankara'nın Tandoğan Meydanı'nda düzenlenen mitinge, o günlere değin görülmemiş çok sayıda kişi katılmıştı. Topluluk, tüm görüşlerini harf harf bildiği için Ecevit'in, o gün ne söyleyeceğini pek merak etmiyordu; ama varlığıyla orada ona destek ve güç oluşturması gerektiğini çok iyi biliyordu.

Ecevit kürsüde konuşmasını yaparken, eşi Raşan Ecevit ile benim eşim de, üzerine “Cumhuriyet

Halk Partisi” yazdırdıkları kalem-leri, Ecevit'in renkli fotoğraflarını, Ecevit fotoğraflı anahtarlıkları üniversite öğrencilerinden oluşturdukları ikişer, üçer kişilik gönüllüler yardımıyla halk arasında dolaştırıyorlar ve partiye bağış karşılığında bunları satıyorlardı.

Topladıkları paralar boyunlarındaki sepetlerden taşıma noktasına gelince gençler sepeti ya benim hanıma, ya Raşan Hanım'a getiriyorlar, onlar da sepetteki paraları, boş margarin kutularına boşaltıyorlardı.

Margarin kutuları daha fazla para alamaz denli dolunca da bu kutuları miting alanının en uzak bir

yerinde bekleyen, hemen hemen iki avuç büyüklüğündeki “Fiat 850” marka bir otomobile getiriyorlardı ve kapakları zor kapanırcasına para dolu o kutuları orada, yabancıları olmadıkları bir kişiye teslim ediyorlardı.

O kişi kim miydi? Bendim.

O küçük otomobil bana aitti,

içinde oturup para kutularını teslim alan ve bagaja depolayan kişi de, benden başkası değildi.

Miting bitince Rağşan Hanım ve benim kutularındaki son margarini kutularını da getirdiler, burada işlerinin bittiğini, benim artık eve gidebileceğimi bildirdiler.

“Biz şimdi Yeni Mahalle’ye, Alemdar Sineması’ndaki il başkanları toplantısına gidiyoruz” dediler. “Sen bu paraları eve götür ve bizim dönüşümüzü bekle...”

Para kutularını arabadan birer ikişer taşıyıp, eve getirdim. Aradan belirli bir süre geçtikten sonra Bülent Ecevit geldi, “Alemdar Sineması’ndaki konuşmamı bitirince Rağşan size gelmemi, senin evde olduğunu söyledi” dedi. “Oradaki satışları bitirir bitirmez, kendileri de buraya geleceklermiş.”

Miting konusunda birbirimize izlenimlerimizi anlattıktan sonra Bülent Ecevit’le, paraları önce ayırmaya, sonra da saymaya başladık.

Dolu kutulardan birini alıyor, içinden çıkardığı banknotları birlikte beşlik, onluk, yirmilik, ellilik ve yüzlük olarak ayırıyor, sonra da sayıyorduk.

Sonra onluk, sonra yirmilik derken tüm banknotların sayısıyla değerlerini çarptık ve sonuçlarını alta getirip, topladık.

Ve gördük ki, Tandoğan Meydanı’ndaki mitingde o gün, yalnızca katılan kişilerin sayısıyla değil, o kişilerin yaptıkları bağışla da bir rekor kırılmış meğer...

Saydığımız paranın tutarı tam

116 bin liraydı.

“Bu bir haberdir, Bülent Bey” dedim. “İzin verirseniz ben bu haberi bizim gazeteye bildirmek istiyorum.”

Bülent Ecevit, bencil davranmamı istemediğini belirtircesine güldü:

“Gel istersen öteki gazetelere de bildirelim” dedi.

Ve tüm gazetelere telefon açtım, kaleme aldığım “rekorlar haberi”ni, tek tek tüm gazetelere bildirdim.

Yemekten sonra Rağşan Ecevit bir an önce eve gidip evdeki işlerini bitirmesi gerektiğini söyledi: “Çamaşlırları ıslatmıştım” dedi. “Şimdi gidip onları yıkamam gerek...”

Rağşan Ecevit ve eşim, Alemdar Sineması’ndaki işlerini tamamladıktan sonra geldiler.

Yemekten sonra Rağşan Ecevit bir an önce eve gidip evdeki işlerini bitirmesi gerektiğini söyledi: “Çamaşlırları ıslatmıştım” dedi. “Şimdi gidip onları yıkamam gerek...”

Bülent Ecevit, bir yandan yemek sonrası çayını içiyor, bir yandan güllüyordu:

“Hiç acele etmene gerek yok, Rağşan” dedi. “Ben senin yerine yıkadım da, astım da çamaşlırları...”

Ve üçümüzün de “Acaba şaka mı yapıyor?” diye birbirimize bakmamız karşısında, o gün iki miting arasında çamaşır yıkaması öyküsünü anlattı:

“Tandoğan’daki konuşmamla Alemdar Sineması’ndaki konuşmam arasında iki saate yakın bir süre vardı. Görüyorsunuz, hava da ne kadar sıcaktı bugün... Kürsüde de bir hayli terlemiştim. Bu iki saatlik sürede eve gidip bir duş alayım dedim... Hem serinlemek hem de ılık su altında biraz olsun dinlenmek istiyordum.”

Bülent Ecevit, o günlerde kiracı olarak oturduğu altı katlı bir apartmanın en üst katındaki dairelerine gidebilmek için, o yorgunlukla üstelik bir de beş kat merdiven çıktıktan sonra eve girip kendini banyoya atınca bir de ne görmüş?.. “Banyonun küveti çamaşır doluydu. Çamaşıruları yıkamadan önce sen bir gün süreyle onları banyoda suda bekletir, ancak ondan sonra çamaşır makinesinde yıkarsın ya... Baktım, yine öyle yapmışsın, çamaşıruları yine suya bastırmışsın. Zaten sıcaktan bunalmıştım... Üstelik yorgunum da... Böyle bir anda, duş yapmaktan vazgeçebilir miyim?”

Vazgeçememiş, tabii...

Üçümüzün de yarı gülererek, yarı hayret ederek dinlediğimiz öyküsünü anlatmayı sürdürdü Bülent Ecevit:

“Çamaşıruları tek tek çıkardım, sıkıp sıkıp, çamaşır makinesine doldurdum, sonra da makineyi

çalıştırdım” dedi. “Yıkama işleminden sonra da makineden çıkardım ve balkondaki çamaşır iplerine astım tümünü... Çamaşırılar yıkılırken ben de rahat rahat duşumu yapabildim...”

Duşunu rahat rahat yapabilmesi sayesinde, Alemdar Sineması’ndaki konuşmasını da rahat rahat yapabilmiş...

Oğün şakayla karışık bir anlaşma da yaptık Bülent Ecevit’le...

Tandoğan mitinginde toplanan bağış parasının tutarını tüm gazetelere bildirdim; ama “İki konuşması arasında çamaşır yıkadığı haberi”ni de o başka kişiye anlatmayacak, bu haber yalnızca bende kalacaktı ve ben de üzerinden en az yirmi yıl geçmeden yazmayacaktım bu olayı... Tamam mıydı?.. Tamamdı... Söz müydü?.. Sözdü...

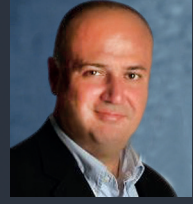
Bu haberin üzerinden birinci yirmi yıl çoktan geçti, şimdi neredeyse ikinci yirmi yıl geçmek üzere ama...

Gönlümde tüm tazeliklerini, tüm canlılıklarını şimdi de sürdürüyorlar, onunla ortaklaştığımız tüm bu olaylar, tüm bu anılar...

Yalnızca o anılar, o olaylar değil, aradan geçen bunca yıllara karşın, o gönlüde Bülent Ecevit’in kendi de sürdürüyor varlığını tüm canlılığıyla ve Ezra Pound’dan çevirdiği şu dizelere yansıyan kendine özgü o doğal özelliğiyle:

“Neyi gerçek seversen

O koparılmaz senden...” •

Siyasalın
Görünümleri
Barbaros Eneç

Topluluk Para Birimleri

Geçtiğimiz ay bitcoin, kripto para gibi kavramlar gündemi oluşturan kavramlardan oldu. Bu yazıda neoliberalizmin yeni ürünü olan bu kavramlardan değil, tam tersine neoliberalizmin beslediği “hayvansal içgüdülerin” yol açtığı krizlerden çıkmak için seçenecek olabilecek bir kavramdan bahsedeceğiz: Topluluk para birimleri.

Öfkeli konuşması ile Greta Thunberg bütün dünyanın çok

önemli bir noktaya dikkat kesilmesini sağladı. Neoliberal küreselleşmenin daha çok refah ve özgürlük getireceğine dair hayal, küresel korumacılık ve otoriter popülist liderlerin yükselişi ile yıkıldı.

Greta Thunberg

Pandemi başlama-
dan önce uluslararası ekonomi ve dolayısı ile küreselleş-
mede bir yavaşlama (slowbalizati-
on)sürecinden geçildiği dillendiril-
mişti. Zaten elimizde-
ki resme

dikkatli baktığımızda, küreselleşen dünyada ticaretin yine sanayileşmiş ülkelerin kendi aralarında gerçekleştiğini görürüz. Sadece ekonomik yavaşlama ya da iktisadi sorunlar değil bir insanlık dramı yaşanmakta. Yoksulluk, açlık, gelecek korkusunun bugünkü tezahürleridir. Hayatta kalmamızı sağlayan dünyamız gün geçtikçe yıpranıyor. Yaşanabilir bir dünya için alternatifler üretilmeye devam ediyor. Özellikle sosyal demokrasinin ilgilendiği bir seçenek, küçülme oldu.

Küçülme Hareketi (degrowth movement) Lyon Fransa’da, 2000’li yılların başında otomobilsiz şehirler, müşterek sokak sofraları, reklam karşıtı kampanyalarla oluşmaya başladı. Daha sonra İtalya, İspanya da yaygınlaştı. Hareket,

Yoksulluk açlık gelecek korkusunun bugünkü tezahürleridir.

ladığı dönem olan 1980 ve 90’lar, büyümenin sınırlarını düşünmeyi gölgeledi. Bu dönemdeki tartışmalar, kaynakların sınırlılığı etrafındaydı. 2001 yılından itibaren yeni bir hareketlenme gösteren bu kavram, sürdürülebilir kalkınma etrafında oluşan eleştirel bakışı geliştirdi. Küçülme hareketi yeşil ya da çevreci büyümenin ekolojik iyimserliğini paylaşmıyor. Küçülme hareketi, değişim için çağrı yapan yeni bir oyuncudur. Çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal adalet gibi iç içe geçmiş hedeflerin gerçekleştirilmesi için, kökten değişimler

akademide ekolojik iktisat camiası ve Latin Amerika temelli politik ekoloji ve çevre adaleti ağları ile bağlantı kurarak sesini geniş kitlelere duyurdu. Küçülme terimini

ilk defa 1972’de Andre Gorz kullanmıştır. “Yeryüzünün dengesinin sağlanması kapitalist sistem varlığını sürdürdüğü müddetçe mümkün olabilir mi?” sorusunu gündeme getirmiştir.

Neoliberalizmin par-

insanları zenginleştirip, yaşam kalitelerini yükseltiyor, insanların yerel işletmelere sahip çıkmasını sağlıyor, ulaştırmayı azaltıp karbon ayak izini küçültmenin yanı sıra yerel doğal varlıklara insanların sahip çıkmasını sağlıyorlar. Yerel KOBİ'ler arası işbirliklerini çoğaltmak, yerel yönetimlerle işbirliklerini arasındaki sinerji ve işbirliklerini artırmak, özel indirimler sağlayarak müşteriye maliyetleri azaltmak, gibi sayısız nimetleri var. Teknik işle-yiş olarak kulağa özel bankaların ya da büyük tüketici kurumlarının müşteri sadakat programları için kullandıkları uygulamaları çağırıştı-rabilir. (chip para, bonus vb.) Bizim burada bahsettiğimiz bir şirketin veya kurumun yararına olan bir para birimi değil. Kamusal bir hizmet-ten bahsediyoruz. Aynen TL gibi

Topluluk Para Birimi bir şirketin veya kurumun yararına olan bir para birimi değil, kamusal hizmeti amaçlayan üyelerin tamamına açık para birimidir.

işleyen, yerelde veya bir kooperatif gibi bir araya gelmiş insan topluluk-larının arasında kullanılan, üyelerin tamamına açık bir para biriminden bahsediyoruz.

Banka denince akla İsviçre geli-yor. Burada çok ilginç bir uygulama var: WIR Bankası. WIR Almanca Wirtschaftsring'in kısaltılmış hali, yani işletme döngüsü. WIR 1934'te bir kooperatif olarak kurulmuş, son-ra bankaya dönüşmüş. Şu anda 60 bin üyesi var (İsviçre'deki işletme-lerin yüzde 17'si), bunlardan 45 bini KOBİ, 15 bini şahıs şirketleri. Bir-birlerinden alışveriş yaparak topluca 10 haneli bir ciro yaratıyorlar (İs-viçre GSMH'sının yüzde 2'sini). Bu nedenle dünyadaki en büyük ölçek-lenmiş B2B kapalı devre para birimi olarak kabul ediliyor. İsviçre frangı-na konvertibl olan para birimi yine tamamlayıcılık görevini üstleniyor. Ekonomist James Stodder'in yaptığı araştırmaya göre kapalı devre WIR para birimi finansal kriz dönemle-rinde KOBİ'lerin etkilenmemesini sağlıyor, ciro ve kârlarının azalma-sını önüyor. İsviçre KOBİ ve şahıs şirketlerinde yaratılan değer WIR olarak aralarında pervane gibi dönü-yor, ekonomiye değer üstüne değer katıyor.

Topluluk para birimi fikrinin kökenleri 19. yy ütopyacı sosyalist düşünürlerle dayanır. Bu tip bir para biriminin amaçlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Topluluk inşası, yani yerel sosyal ağların geliştirilmesi ve canlandırılması. Hizmetlerin ve ku-ruluşların demokratikleştirilmesine yol açar. Gönüllülük için verilen zaman kredisi, yaşlı bakımı gibi hizmetleri daha demokratik hale getirirken insanları topluluklarıyla

James Stodder'in yaptığı araştırmaya göre kapalı devre WIR para birimi finansal kriz dönemlerinde KOBİ'lerin etkilenmemesini sağlıyor, ciro ve kârlarının azalmasını önüyor.

aktif bir şekilde ilgilenmeye teşvik eder.

- Alternatif değerlerin ticaret aracılığı ile yayılması. Eşitsizlik ve sosyal dışlanmaya karşı mücadelede destek sağlar. Özel olarak tasarlanmış para birimleri, herkese kendi toplumlarına dahil olma şansı vererek eşitsizlik sorunlarını ele alabilir; örneğin gönüllü programlara katılımı ödüllendirerek.

- Üretken faaliyet üzerinde daha çok söz hakkına sahip olunan alternatif geçim kaynaklarına erişimin kolaylaşması. Küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen bir yapı kurabilir. Topluluk para birimleri, yerel olarak dolaşmaya devam ettikleri için büyük şirketler üzerinde bağımsız şirket ve mağazaları tanıtmının bir yolu olarak hizmet edebilir. Ayrıca, para birimi ağı içinde kredi, mal ve hizmet ödünç vererek ve alarak KOBİ'lerin birbirlerini finansal olarak desteklemelerine yardımcı olabilirler.

- Eko-yerelleşme, yani üretim ve tüketim ağlarının ekolojik ve siyasi kaygılar güdülerek yerelleşmesi. Topluluk para birimleri, çevresel kaynakların daha iyi

değerlendirilmesinde ve daha sürdürülebilir davranış için bir teşvik sağlamada rol oynayabilir. Ödül para birimleri, işletmeleri çevreye daha duyarlı uygulamalar benimsemeye de teşvik edebilir.

Topluluk para birimi belli kuruluşlarda belirli bir coğrafi bölgede harcanabilir; yerel bir topluluk içinde, özellikle yerel olarak sahip olunan işletmelerde harcamaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu tür para birimleri ulusal bir hükümet tarafından desteklenemez. Yerel para birimleri de dahil olmak üzere yaklaşık 300 tamamlayıcı para birimi, dünya çapındaki Tamamlayıcı Para Birimi Kaynak Merkezi veritabanında listelenmiştir. Yerel para birimleri, parayı sosyal veya çevresel hedeflere ulaşmak için bir araç olarak kullanmayı amaçlar.

Özellikle ülkemizde, pandeminin küçük esnaf üstündeki olumsuz etkilerini görünce, topluluk para birimlerinin işlevinin önemi daha da ortaya çıktı. Kayıtlı 300 para biriminin içinde ülkemizden bir uygulamanın olmaması bizler için yeni bir hedef olmalı. •

barbarosenecbd@gmail.com

Kültür ve Sanat Dünyasından

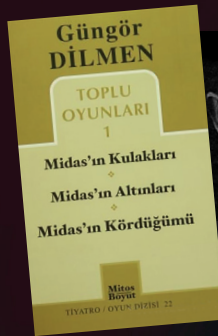
Dr. Tekin Özertem

MİDAS'IN ALTINLARI

Güngör Dilmen'in^[1] "Midas Üçlemesi"nin ikinci oyunu
Midas'ın Altınları adlı eseri. Üçlemenin ilki:
Midas'ın Kulakları; üçüncüsü de Midas'ın Kördüğümü.

Asur kaynak-
larında, adı
Muşkili Mita diye
geçen Frigya kralı
Midas, MÖ 738-
696 yılları arasında
yaşamış. Yaşamı ve
ölümü söylencelere,
mitlere konu olan;
"eşek kulakları" ve
"dokunduğu her şeyi
altına dönüştürmesiyle" ünlemiş.

Frigler de MÖ 12.-MÖ 7. yüz-
yılları arasında önce Orta Anado-

lu'nun batısına
yerleşen sonra
Burdur Gölü,
Erciyes Yaylası
ve Yeşilirmak
vadisine kadar
yayılan Anado-

lu'nun en eski halklarından biri.
Başkentleri Gordion; ilk kralları
da mezarı Ankara yakınlarında,
Gordion Antik Kenti'nde olan ve
tanrıça Kibele ile evli Gordios. Ef-
sanevi eşek kulaklı Midas da Kibele
ile Gordios'un oğlu. Yapılan kimi

bilimsel çalışmalar göre Midas'ın anne karnında yakalandığı hastalık yüzünden kulaklarının birinin diğerinden daha yukarıda olduğu, yaşamı boyunca başına geçirdiği bir "serpuş"la dolaştığı, bunun için kulaklarının eşek kulaklarına benzetildiği şeklinde.

Bilgeliği ve sınırsız hırslarıyla Midas, Yunan Mitolojisi'nin en tartışmalı kişiliklerinden biri. Kültür ve sanat aşığı olmasının yanı sıra, dünyadaki tüm zenginliğin kendisine ait olmasını isteyecek kadar

açgözlü ve iktidar hırsıyla ünlü. Altına olan tutkusu ise mitolojinin en bilinen söylencesi. Göngör Dilmen, bu söylenceden esinlenerek farklı bir kurgu ile yazmış doyumsuz şiirsel Türkçesi ile 1969 yılında Devlet Tiyatrosu tarafından Ankara’da ilk kez sahnelenen Midas’ın Altınları adlı bu oyununu.

Söylenceye gelince: Şarap Tanrısı Dionysos, satirlerin^[2] de yer aldığı alayı ile Frigya yaylalarında dolaşırken, yorulan yaşlı satir Silenos, bir ağaç gölgesinde dinlenirken uyuyakalır. Frigyalılar, belden aşağısı keçiye belden yukarısı insandan oluşmuş Silenos’u görünce onunla alay eder ve tutup Kral Midas’a götürürler.

Midas, Silenos’u on gün krallar gibi ağırılar sarayında. Sonra da götürüp Dionysos’a teslim eder. Tanrı, değer verdiği yaşlı satirine kavuşunca sevinir, Midas’a “dile benden ne dilersen ” deyince Midas da “Her

tuttuğunun altın olmasını diler...

Dionysos, bu dileğini yerine getirip her tuttuğu altına dönüşüce sevinçle döner sarayına. Akşam, büyük bir iştahla sofraya oturduğunda her tuttuğu yiyecek, üstüne üstelik sevmek için sarıldığı kızı altına dönüşünceler altın tutkusunu neye mal olduğunu. Koşup tanrıya yalvarır dileğimden vazgeçtim diye. Dionysos’un Paktolos^[3] ırmağında yıkanmasını söylemesi üzerine gidip ırmakta yıkanarak arınır. İrmağın kumları da altına dönüşür ve kıyısındaki Sardes / Sart de zengin bir kent olur.

Fakat hep böyle sonlanmaz mitolojideki Midas ile ilgi bu söylence. Daha da acımasız vurgulanır altın tutkusu: Kiminde Midas do-

kunduğunda altına dönüşüp ölüyor çok sevdiği kızı, kiminde de dokunduğu her şey altın kesilip kendi ölüyor aklıktan.

Göngör Dilmen’in Kral Midas’ı, hem altın sevdalısı hem de çok cimri... Gizlice altın üretmelerini buyurur simyacılarına. Simyacılar bu işi başaramayınca satirlerinin en yaşlısı

Silenos’u yakalattır, kendi bulmuş gibi kaybaldığını sanan Dionysos’a götürür. Silenos ve Dionysos, dileğini sorduklarında da aynı şeyi, dokunduğu her şeyin altın olmasını diler. Silenos’un, kızını büyüleyip

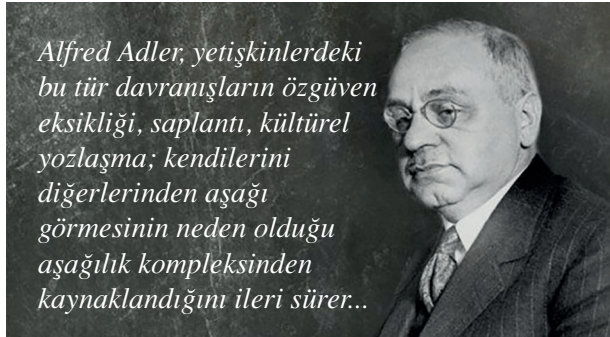
Midas'ın dokunduğu her şey altına dönüşünce halkı da zenginleşir. Zenginleştikçe çalışmayıp tembelleşir ve giderek mutsuzlaşır.

kendine aşık etmesine de razı olur. Midas'ın dokunduğu her şey altına dönüşünce halkı da zenginleşir. Zenginleştikçe çalışmayıp tembelleşir ve giderek mutsuzlaşır. Halkının neden mutsuzluğa sürüklendiğini anlamak için dilenci kılığına girip aralarına karıştığında anlar Midas, bu mutsuzluğa her dokunduğu şeyin altına dönüşmesinin; çalışıp, üretmeden zenginleşmenin neden olduğunu. Silenos'un büyülediği kızı, büyüünün etkisinden kurtulup

yine de onunla gitmek istediğinde tutup alıkoymaya kalkışır ve kızı da altın kesilir. Dionysos'a gidip yalvarır her şeyin eskisi gibi olması için. Dionysos ellerini ırmakta yıkamasını söyleyince, ellerini suya sokar, arınır ve tüm altınlar çamura dönüşür.

Kral Midas ile ilgili söylencelerde başına gelenlerin, kulaklarının eşek kulaklarına benzeşmesinin çocukluk çağından başlayarak sahip olduğu ruh halinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını düşünmüşümdür hep. Nedeni de psikanaliz biliminin kurucusu Sig-

mund Freud'un yetişkinlerin psikolojik sorunlarının temelini çocukluk çağındaki sorunların oluşturduğuna ilişkin kuramı. Aynı zamanda da öğrencisi, Bireysel Psikoloji ekolünün kurucusu Alfred Adler'in yetişkinlerdeki bu tür davranışların özgüven eksikliği, saplantı, kültürel

Alfred Adler, yetişkinlerdeki bu tür davranışların özgüven eksikliği, saplantı, kültürel yozlaşma; kendilerini diğerlerinden aşağı görmesinin neden olduğu aşağılık kompleksinden kaynaklandığını ileri sürer...

yozlaşma; kendilerini diğerlerinden aşağı görmesinin neden olduğu aşağılık kompleksinden kaynaklandığını ileri sürmüş olması...

Gordion Antik Kenti'nin ilk kralı Gordios'un oğlu Midas'ın altın tutkusunu, bir kralın oğlu olarak dünyaya gelmiş varlık içinde büyümüş olduğu halde aşağılık kompleksi ile ne derecede bağdaştırılabilir bilemem. Ama mitolojideki bu söylenceleri de temel alarak çağlar boyunca önce altın, sonra para, servet ve gücü eline geçirme hır-sının insanlığın başına bela olduğu apaçık bir gerçek.

Önce altın, MÖ VII. yüzyılda da Lidyalılar tarafından icat edildikten sonra para hırsı neden olmuş insanlığın karşı karşıya kaldığı felaket ve acılara. Uzak geçmişte tiranlar, derebeyleri, krallar, imparatorlar; paranın verdiği güç ile hükmetmişler halklarına. Altından taçlar takıp; altın tabaklar, altın çatal bıçaklarla bezemişler sofralarını, altın kaplama tahtalarda oturup, altın varaklı saraylarında altın varaklı koltuklarda ağırlamışlar konuklarını. Çağımızda da kimi yoksul doğup da siyasete soyunanlar; örf, ahlâk, yasa tanımayıp; her türlü yola başvurarak servet sahibi olup gücü ellerine geçirerek hükmeder olmuşlar.

Sonra da gücü ellerinde tutmanın, kendilerini koruyabilmelerinin vazgeçilmezi olmuş Lidyalıların Kral Midas'ın yaşadığı dönemden yüz yıl sonra altın ve gümüşten üreterek icat ettikleri para.

Mitolojik söylencelerde Kral Midas'ın yerilen bir huyu da güce olan tutkusu. İktidarını pekiştirme hırsı. Güngör Dilmen üçlemenin Midas'ın Kördüğümü adlı eserinde onun bu zaafını ele almış:

Rüyasında bir falcı kadının,

Midas, bu kör düğümü çözmeye girişir. Başaramayınca da hurafelerden medet umar, halkını da peşinden sürükleyip yoz inançlarla, öte dünya vaatleri ile oyalayıp devlet işlerini savsaklar.

Gordion'un kör düğümünü çözen kişinin Asya'nın hakimi olacağı söylemesi üzerine Midas, bu kör düğümü çözmeye girişir. Başaramayınca da hurafelerden medet umar, halkını da peşinden sürükleyip yoz inançlarla, öte dünya vaatleri ile oyalayıp devlet işlerini savsaklar. Sorunları görmezden gelip aldırmaz. Bütün Asya'ya hükmetme hırsı yüzünden bir zamanlar varlıklı ve güçlü olan ülkesi Kimmerler tarafından istila edilince kendisinden de bir daha haber alınmaz.

Günümüzde de sürüp giden altın, para, servet, güç ve iktidar hırsına mitolojiden yola çıkarak farklı bir bakış açısı ile bir gönderme yapmış Güngör Dilmen, Midas Üçlemesi adlı oyunu ile. Çünkü mitoloji, insanın özüne dair günümüze dek çok önemli ve değerli öze sahip

bir kaynak. Sadece mitoloji değil yüzlerce yıl önce yaşayan;

“Öleceksin, hasta olduğun için değil hayatta olduğun için; tedavi olsan bile aynı son seni bekliyor; iyileştiğinde ölümden değil kaçmakta olduğun hastalıktan iyileşeceksin. (...) Para gerçek zenginlik değildir. O sadece ihtiyaçların giderilmesine vasıta olduğu için değerlidir. Bir çö-lün ortasında harareten yanan bir insan için birkaç damla soğuk su, bir torba altından çok daha değerlidir” diyen Romalı Stoacı filozof Seneca gibi nice düşünürlerin söyleyip yazdıkları da öyle. •

tekinozertembd@gmail.com

[1] Güngör Dilmen Kalyoncu (1930-2012) Oyun yazarı, dramaturg.

[2] Satir: Antik Yunan mitolojisinde yer alan yarı keçi yarı insan olan varlık.

[3] Paktolos Irmağı: Gediz Nehri Dionysos ve satirler Dionysos alayı Satir

Kral Midas'ın Altın Çağı Sergisi

Kral Midas'ın hikayesi 2016 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Penn Müzesi işbirliğinde, Philadelphia'da sergilenmişti. Kral Midas'ın Altın Çağı adlı sergide Türkiye'deki müzelerce ödünç verilen 120'nin üzerinde göz alıcı obje sergilendi.

Midas'ın Frigyalılara hükmettiği, günümüzde Türkiye toprakları olan alana büyük ölçüde egemen olduğu düşünülüyor. Penn Müzesi arkeologları, Gordion'da 1957'de yürüttükleri kazıda Kral Midas'ın babası Gordios'un mezarını bularak tüm dünyayı şaşkına çevirdiler. Buldukları kralın iskeleti sedir tabutun kalıntılarında yatmaktaydı, mezarın kendisi ise el değmemiş biçimde duruyordu. Cenaze ziyafetinin debdebeli kalıntıları etrafını çepeçevre sarmıştı. Küratör C. Brian Rosea “Antik şehirden gelen tekstil ürünlerinin bir kısmını kısa süre önce analiz ettik,” dedi. “Anlaşılan o ki, giysiler demir oksitle kaplanıyor, bu da kumaşa altınısı bir renk veriyormuş. Yani, bu hikaye elit kesimin giydiği frapan kıyafetlerden çıkmış olabilir,” diyor.

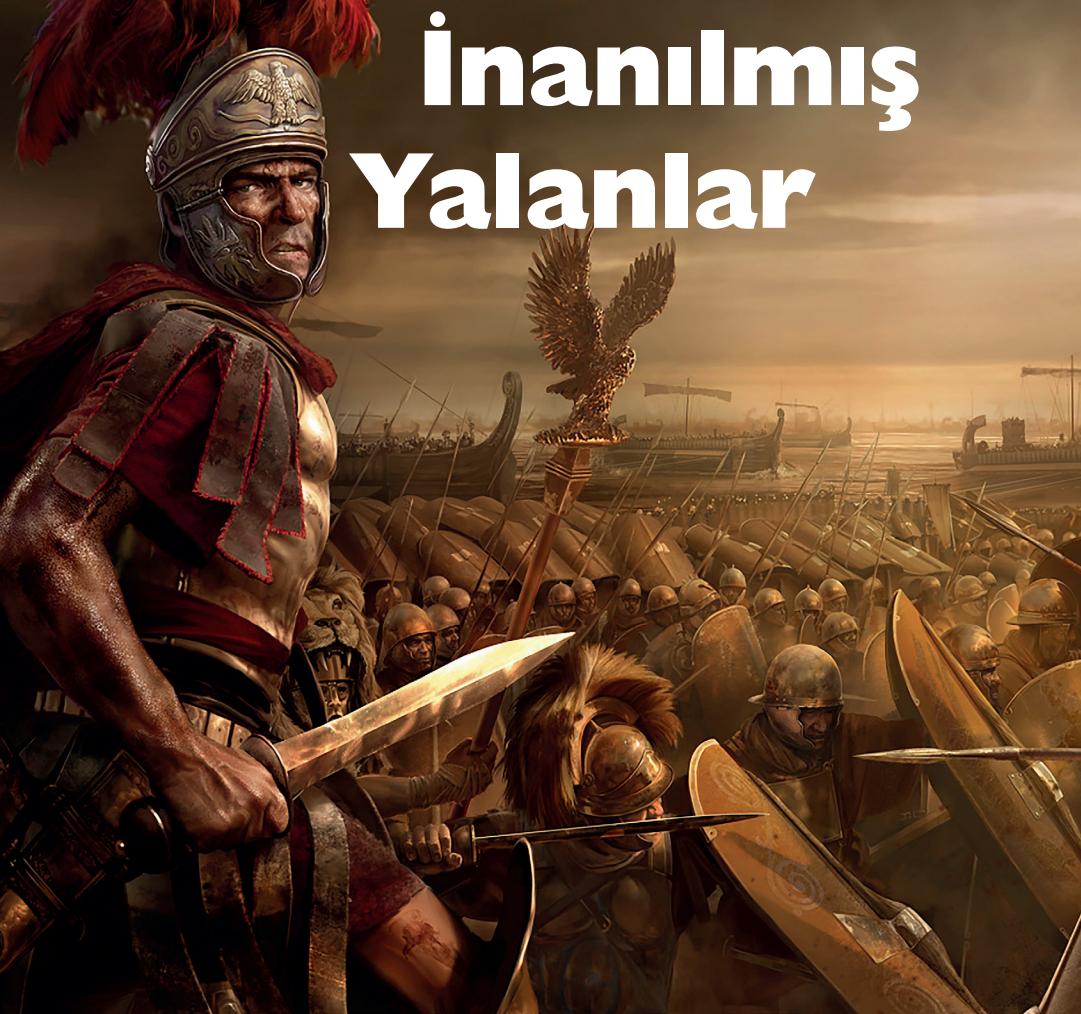

Organik Düşünceler
Necef Uğurlu

Filmler, Diziler ve

İnanılmış Yalanlar

Film ve dizilerin tarihi inanılmış yalanlarla doludur. Çoğu kez bu yalanlar hafızalara öyle yerleşiyor ki, aksine kimse inandıramaz hale geliyor.

Dolayısıyla film, dizi deyip geçmeyelim; bunlar insan zihnini etkileyerek illüzyonlarla gerçeklerin yerlerini değiştirebiliyorlar.

Eski Roma, Romus ve Romulus isimli iki yetim ya da öksüz ikiz kardeş tarafından kurulur. Tam da kendilerini emziren dişi kurdun onları bulduğu yerde. İş buradan başlar söylencede ve genellikle

Filmler, diziler insan zihnini etkileyerek illüzyonlarla gerçeklerin yerlerini değiştirebiliyorlar.

filmlerde. Hangi dağdaki dişi kurtur ikizleri bulup emziren?

Bu kısım masal.

Eski Romalıların nasıl yaşadığına dair insanların fikirlerinin çoğu ise Ben Hur ve Gladyatör filmlerinde gördüklerinden edindikleri fikirler, yani tarihçilerden ziyade filmcilerin hayal ettiklerine dayanıyor. Onların doğru olduğunu kabullenmişler! »

Örneğin filmlerde Romalılardan çarşaf gibi togalarına sarınmış gezdiklerini görürüz; gerçekte çok arada bir 'toga' giyerlermiş. Roma imparatorları arasında gaddar, umursamaz, safahat düşkününü olanlar varmış ama deli filan değilmişler ve Roma'yı yakıp karşısına geçip şarkı söyleyen filan da yokmuş.

Gladyatörlerin dövüşleri filmlerde gösterildiği kadar çok kanlı değilmiş.

Gladyatörlerin dövüşleri ise filmlerde gösterildiği kadar çok kanlı değilmiş. Her biri sahipleri tarafından bir yatırım olarak görüldüğünden çok iyi bakılır ve ölmeleri asla istenmezmiş. Vahşi hayvanlarla dövüş ise çok nadiren yapılmış. Savaş gemilerinde kürek çekenler ise filmlerde (Ben Hur) gösterilenin aksine para karşılığı bu işi yapan hür insanlarmış. Arada özgürlük-

leri karşılığı işe alınan köleler de olurmuş, ancak kürek çekme hızını yavaşlatanların kamçılanması söz konusu değilmiş.

Caligula için "tecrübesiz, yönetme yeteneği olmayan bir imparator ama ne söylendiği gibi şeytan ne de iflah olmaz bir sapkın" diyorlar. Senatörlere yönelik söylediği iddia

edilen "Atımı senatör yaparım" sözlerinin onları korkutmak gibi bir amacı yokmuş. Tarihçiler bu ifadenin, "Atım bile sizden daha iyi senatör olur" biçimindeki bir veyansını yansıttığını dile getiriyor.

Şehri süsleyen heykeller beyaz değil rengârenk boyalıymış. Jiul Sezar'ın o meşhur senatoda hançerlendiği gün ise film, dizi, piyeslerde izlediğimiz gibi değilmiş; korumalarının Sezar'ı dışarı kaçırmak

istediği sırada yaşanan itiş kakış sonucuymuş olanlar. Ve hatta "Sen de mi Brütüs" sözleri de Sezar'a değil William Shakespeare'e aitmiş.

Politikaya karışan, soyluları, imparatorları parmaklarında oynatan kadınlardan ise eser yokmuş. Zira Eski Roma'da kadınların mülkiyet, ticaret yapma hakları olmakla beraber seçme seçilme hakları olmadığından politik alanda güçleri

olduğunu söylemek imkânsızmış.

Eski Roma tanrıları ise Eski Yunan tanrılarından adaptasyona uğrayıp Roma medeniyetine teşrif etmişler. Tamam filmler gerçekleri yansıtmıyor, böyle bir mecburiyetleri de yok fakat Eski Roma’da film, dizilerde gösterilmeyen iğrençlikler de yok değil. Örneğin, tuvalet kağıdı yerine sopaların ucuna geçirilen süngerleri umumi tuvaletlerde ortak kullanmak gibi.

Roma sokaklarında kanalizasyon sistemi (drenaj) kurutma ve su basmalarını önlemekle sınırlı. Üstünde yürüdükleri pislikleri, temizliği-hijyeni önemsemiyorlar. Fosilleşmiş dışkıları üzerinde yapılan laboratuvar incelemeleri sonucunda ortaya çıkan parazitlerin varlığı ve dizanteriye neden oldukları, içinde yaşadıkları çağın gerçekleri.

Çöplerini ekinlerinde gübre olarak kullanmaları parazitlerin dönüşümüne neden olurken, kaynatmak-pişirmek gibi alışkanlıkları yok. Ketçap benzeri sosları bile çiğ.

Çamaşırlarını yıkıyorlar fakat idrarlarında; lekeleri iyi çıkarıyor diye!.. Amonyak çamaşırlara iyi gelir diye umumi tuvaletlerden id-

rar toplayanlara konulan vergiler var ve yüksekliği zaman zaman sorun oluyormuş. Peki çamaşırlar kokmaz mı diye aklınızdan geçiriyorsanız, evet leş gibi kokarmış.

Yemek menülerine bakarsak; domuz işkembesi, fare dolması gibi pek çok tuhaf tariflerle karşılaşırız. Bunları kekik, nane gibi kokulu otlarla terbiye ettiklerini öğreniyoruz. Hayvan dışkılarının şifalı bulunduğu ve şarapta kaynatılıp yılan ısırdığından, epilepsi tedavisine hatta saçları kıvrıcık çıkarması için kullanılmasına kadar ilginç “tedavi” yöntemleri de görüyoruz.

Şiirleri müstehcen. Sokaklarda

duvarlara çizdikleri zamanın grafitilerinde cinsel esprilerden geçilmiyor. Müstehcen, müstekreh bir medeniyet. Evlilik yaşı ise kızlar için 12, erkek çocukları için 14. Aristokrasinin uygulaması bu. Köylü sınıfı bu bakımdan daha şanslı; evlenmeleri 20 yaşını buluyor. En-

Güzelleşme merakları var. Zeytinyağı havuzlarında yüzüp sonra eski derilerini güzelce keseletip attırıyorlar,

sest ilişkiler aristokraside son derece yaygın. Ancak bundan rahatsızlık duymak bir yana, açıkça anlatıldığını biliyoruz.

Cezalar ve adalet anlayışı ise son derece kötü. Ne insan haklarından söz edebilmek mümkün. Çarmıha germe dışında vahşi bir hayvanla birlikte torbaya konulup nehre atılma, yeminlerini bozan rahibeler için de diri diri gömülme bu cezalardan bazıları. Lanetlediklerinin evleri-

nin kapısına lanetlendiklerine dair yazı asmak toplumda görülen bir başka yaygın uygulama. Yani evleri işaretlemek, damgalamak eski bir usul. Ayrıca evin kapısının önüne zehirli otlar, çöpler, pislik götürüp koyup bezdirmek adetten. Lanetlenenler bir nevi kendi evlerine gömülüyorlar.

Güzelleşme merakları var. Zeytinyağı havuzlarında yüzüp sonra eski derilerini güzelce keseletip attırıyorlar, üstlerinden çıkan ölü deri kalıntıları ise havuza geri atılıyor. Doğum çok ciddi bir tehlike hem anne hem bebekler için. Enfeksiyon ve kanama riski yüksek. Doğum kontrol yöntemlerini ise duymak bile istemezsiniz!

Romalıları hep ayaklarında sandaletler, çıplak ayak görürüz filmlerde. Oysa parmak arasının geçebileceği çoraplar giyerlermiş ve düşündüğümüzün aksine yaz kış sandaletle gezmek yok, ayakkabıları varmış.

Ve belki de en merak edilen toğanın içine çamaşır giyip giymedikleri ki toga şimdiki zamanın smokini gibi her dakika giyilmiyor. İçine çamaşır giyip giymediklerine gelince, evet iç çamaşırını giyiyorlar.

Toganın mor rengin üç tonunda olanları zenginler tarafından tercih ediliyor. Deniz kabuklarından elde edilen renkli boyalar şimdinin Lübnan'ı Sidon'dan geliyor. 1 gramı için 10 bin deniz minaresinin salgısı alınıyormuş. Kadınların giydiği toga benzeri kıyafetin ise adı stola. Yalnız evli kadınlar giyebiliyor, evli olmayanlar ne yapıyor diye soracak olursanız onlar tunik giyerlermiş, yoksul erkekler ise külotla geziyorlar.

Filmler ve diziler insanları etkilemekte çok önemlidir. Yaratılan algılar hele kamu yayıncılığında büyük önem taşır. Hele yaşadığımız iletişim çağında film ve diziler sadece ruh sağlığınızı dümdüz etmek veya yükseltmekle kalmayıp; çok ciddi birer duman-sız, ateşsiz, barutsuz silah etkisi de yaratabilirler.

Dezenformasyon, kasıtlı olarak yayılan yanlış bilgidir. Hasmı rencide etmeyi, aşağılayıp küçük düşürmeyi amaçlayan karşı propaganda ile benzeşir dezenformasyon. Sosyal alanda bireyleri ve toplumları yönlendirmek amacıyla, yanlış bilgi ve haber vermek için kullanılan en önemli araçlar artık tiryakisi olduğumuz diziler, filmler.

Hepsi hasım tarafta psikolojik çöküntü oluşturulması ve motivasyonun kırılması için de kullanılabilir. Bu olasılığı kabul etmeden izlemek saflık olur.

Uyuşturmanın bir parçası olan tiryakilik yaratmak işin yalnızca bir yanı. Ciddi çok ciddi iştir film, dizi

işleri.

Derdi olmayan, bu derdi anlatmayan dizi olmaz, diziler kimseyi meşhur etmek için de yapılmaz. İş başarılı olduğunda kendiliğinden gelir ün, para.

Geleneksel propaganda veya Büyük Yalan teknikleri toplumsal seviyede hissiyatı motive veya demotive etme amacı taşırken, diziler, filmler bunu ustaca ve sinsice yapabildiğinden hep kontrol altındaydılar dünyada. Ancak şimdi herkes kendi dizisiyle silahlanmak zorunda. Sınırlar iletişimde platformlarla aşıldı.

Eğer insanlar etkilenebilecekse uygulanan diğer bir teknik olan gerçeklerin gizlenmesi veya sansürleme kısaca yasaklar artık mümkün görünmüyor. Herkes kendi dizileriyle inandırıcı, etkileyici kendi izleyicisi, halkı için moraliteyi yüksek tutmak zorunda, hepsinde anlatmak istediğimiz bizim derdimiz olmak zorunda. Dizi ve film yapıtlarına imza atmak basit değildir. Çok özel bilgi, yetenek, fedakârlık ister. Basit sıradan dikkat çekme ve pespayelikleri kaldırmaz.

Cumhuriyetimizi kuranlar sanatı özgür bırakırken faydasız, zararlı illüzyonlara kanmayacak, kandırmayacak evrensel kalitede moral veren sanatkarane işler ve sanatkarlar yetiştirmeyi hedeflemiş. Onca savaş, yokluk sonrası hem de. Vazifemiz Cumhuriyetimizi kuranların fikirlerini takip edip ileriye götürmek ve asla küll yutmamak.

Saygıyla fenedim •

necefugurlu@gmail.com

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Kalibraj (Fr.)

- a-Uydurma
- b-Getiri
- c-Ayarlama
- d-Nitelik

2- Tansiyon (Fr.)

- a-Aygıt
- b-Çatı
- c-Gerilim
- d-Kan basıncı

3- Otistik (Fr.)

- a-İçe kapanık
- b-Çökertici
- c-Atak
- d-En uygun

4- Polemik (Fr.)

- a-Uzman
- b-Söz dalaşı
- c-Öğüt
- d-Buluş

5- Viraj (Fr.)

- a-Yönetmen
- b-Dönemeç
- c-Sürücü
- d-Hız aşırıtma

6- Vantilatör (Fr.)

- a-Yelveren
- b-Saldırgan
- c-Yansız, tarafsız
- d-Dinlence

7- Süper (Fr.)

- a-Bütünleşik
- b-Kavuşma
- c-Tekdüze
- d-Üstün, en büyük

8- Ultraviyole (Fr.)

- a-Sıra dışı
- b-Morötesi
- c-Yansıtıcı
- d-Saydam

9- Şov (İng.)

- a-Gözde
- b-Çok büyük
- c-Gösteri
- d-Pekiştirme

10- Teknik (Fr.)

- a-Belgelik
- b-Birim
- c-Yol, yöntem
- d-Sinama

11- Brifing (İng.)

- a-Bilgilendirme
- b-Çağrı merkezi
- c-Yayımcı
- d-Danışma

12- Terapi (Fr.)

- a-Duygudaş
- b-Toplumsal
- c-Başlangıç
- d-Tedavi

13- Şantaj (Fr.)

- a-Simge
- b-Sürücü
- c-Göz korkurtma
- d-Kayıрма

14- Fiyasko (İta.)

- a-Etki
- b-Başarısız sonuç
- c-Yıldırı
- d-Hayali, düşsel

15- Dermatit (Fr.)

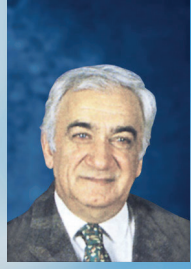
- a-Yazgı, kader
- b-İltihaplı hastalık
- c-Küresel
- d-Çerçeve

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanırdar:
151.
sayfada

Sporun Dünyası

Metin Gören

Sporun Arka Bahçesi

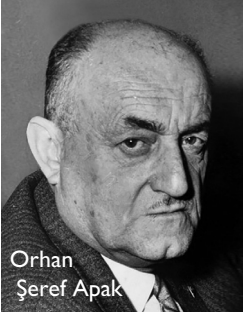
Yirmi dört yıl boyunca FIFA Başkanlığı yapan Brezilyalı João Havelange, “Görev yaptığım sürece kendimi, büyük bir spor örgütünün başkanı olarak görmeyi Tanrı bana nasip etmedi. Çünkü sporun siyasi örgütleri başımda Demokles’ in kılıcı gibiydi.” demişti, görevi bırakmadan üç yıl önce...

Yüzüncü yaşında yaşama veda eden spor adamı için spor otoriteleri, “Yaşlı beyinle gençlere dersler veriyor.” diyordu.

Havelange ise Santos kentinde yaptığı ilginç açıklamayla aylarca gündem oluşturmuştu. »

João Havelange

Orhan
Şeref Apak

“Siyasilerin tükenmez isteklerini yerine getirebilmek için beyninizin yarısı politikanın içinde olmalıdır. Yoksa, gidersin bir daha gelmezsin ya da gidersin gelirsin.”

Şöyle diyordu:

“Benim şu anda işgal ettiğim makam aslında bir büyük spor örgütünün tavanı değil, spor siyasetinin tam göbeğidir. Herkes senin ağzından çıkanlardan pay arar. Bulamazsa vay haline...”

Ülkemizde aralıklarla dört kez Futbol Federasyonu Başkanlığı yapan Orhan Şeref Apak ise spor-siyaset ilişkisiyle ilgili şu yorumu yapıyordu:

“Siyasilerin tükenmez isteklerini yerine getirebilmek için beyninizin yarısı politikanın içinde olmalıdır. Yoksa, gidersin bir daha gelmezsin ya da gidersin gelirsin. Spor siyaseti acımasızdır. Küçük bir olay büyütülür. Milletvekili olduğu kent takımına, komik öncelikler tanımalısın. Örneğin; maçın oynanacağı saati, bir saat öne veya arkaya çekmişsen, önemli bir olayı (!) başarmışsın demektir. Vekilin keyfi yerindedir. Çıkar, protokol

tribününde hava atar, ‘Ben aldır-dım’ edasıyla... Bırakın stadı, yolu bile olmayan alana yirmi bin kişilik stat yaptırabilmek için federasyonda yatan milletvekillerini bilirim.”

Geçtiğimiz günlerde ülkemizin aleyhine iki büyük spor olayı gerçekleşti. Dünya sporuna hükmeden siyasiler futbolda yıllar önceden takvime alınan Şampiyonlar Ligi’nin final karşılaşmasını Portekiz’in Porto kentinde oynattı.

13 Haziran’daki Formula 1 Türkiye GP’si ise takvimden çıkarıldı. Binlerce kişinin etkileneceği öne sürülen kaydırma ve iptal kararlarında siyasi yönler yok mu?

César
Luis
Menotti

Arjantin'in dünya çapındaki ünlü futbol antrenörü César Luis Menotti'yi uzun yıllar istenmeyen adam yapan, "Güçlü örgütlerin, egemen güçlerin istedikleri zaman, olmazı olur yapan kararlarına kimse mâni olamaz." söylemi değil midir?

Ülkemizin bu konuda ne denli zayıf olduğuna, en azından bu iki olayın örnek oluşturabileceğini düşünmekteyim. Ağzımızı bile açamadık...

Her ne kadar İngilizlerin virüsü neden göstererek etkili olmaları

UEFA yetkililerinin korkaklığından kaynaklanmışsa da... Ama madem ki koca bir organizasyonun yerini değiştiriyorsun, finalde oynayan iki takımın İngiliz olduklarını düşünerek, maçı İngiltere'de oynatabilirdin... Futbolun mucidi İngilizlerin görkemli saha içi güçleri gerektiğinde sahanın dışına çıkıyor, spor siyaseti masalarına yumruğunu vurabiliyor...

Spordeki siyasi yapımızı güçlendirmeliyiz. •

metingorenbd@gmail.com

Çalınan Dünya Kupasını Bulan Köpek

1966'da düzenlenen Dünya Kupası'nı kazanan İngilizler, kupayı "Pickles" adındaki bir köpek sayesinde havaya kaldırdılar. Organizasyonun başlamasından bir süre önce kupa Londra'ya getirildi ve halkın görebilmesi için 24 saat boyunca Westminster Central Hall sergi alanında ziyarete açıldı. Bu sırada kupanın hırsızlar tarafından çalınması tüm futbol dünyasını şoka sokan bir gelişme oldu. 3 milyon sterlin değer biçilen kupa için 15 bin sterlinlik bir fide mektubu alan polis, mektubu yazan kişiyi kısa sürede yakalasa da şahsın durumdan faydalanmak isteyen bir sahtekâr olduğu anlaşıldı. Sonuçta kupa bulunamamıştı.

Aradan geçen bir haftalık sürenin ardından Güney Londra'da köpeğini gezintiye çıkaran David Corbett, Pickles'in ısrarla kokladığı gazete kâğıtlarının içinde ne olduğunu merak etti. Merak etmesiyle de gazete kâğıtlarına sarılı Dünya Kupası'nı bulması zor olmadı. Bu olayda suçlular asla yakalanamamış olsa da Pickles kısa zamanda dünya çapında bir şöhrete kavuştu. Sahibine bugünkü değeri 170 bin sterlini bulan çeşitli ödüller kazandırdı, kendisi de 'The Spy With the Cold Nose' isimli bir filmde oynadı. Kahraman Pickles, 1967'de bir kediyi kovalarken kendi tasmaşının boğazına dolanması sonucu öldü. Tasmaşı, halen Manchester'daki Ulusal Futbol Müzesi'nde sergileniyor.

Corbett'ler ve kahraman köpekleri Pickles

Bilginizi Denetleyin

1-Aşağıdakilerden hangisi bitkisel ve hayvansal hücrelerin her ikisinde de bulunur?
a-Hücre zarı
b-Klorofil
c-Büyük koful
d-Hücre duvarı

2-Küçük dile ne ad verilir?
a-Ferritin b-Üretrit
c-Pandemi d-Uvula

3-Canlı vücudunda gerçekleşen tüm yapım ve yıkım olaylarına ne denir?
a-Katabolizma
b-Metabolizma
c-Sindirim
d-Anabolizma

4-Yağmurun yağması hangi fiziksel olaya örnektir?
a-Buharlaşma
b-Donma
c-Yoğunlaşma
d-Soğuk hava

5-Elektronik devrelerde kullanılan direncin sembolü olan harf hangisidir?
a-C b-M
c-D d-R

6-Hem akciğer hem de deri solunumu yapabilen hayvan hangisidir?
a-Kurbağa b-Timsah
c-Kunduz d-Rakun

7-Birçok metal cevherinde bulunan,metal görünümlü ve şiddetli bir zehir olan kimyasal elementin adı nedir?
a-Osmiyum
b-Arsenik
c-Astatin
d-Potasyum

8-Aşağıdaki maddelerden hangisi patıcanın içinde bol miktarda bulunur?
a-Keratin b-Karoten
c-Nikotin d-Fosfor

9-Örs kemiği insanın hangi organında bulunur?
a-Bacak b-Kol
c-Burun d-Kulak

10-Altın,gümüş ya da başka madenleri döverek meydana getirilen ince yaprağa ne denir?
a-Tefsir b-Plaka
c-Varak d-Tezhip

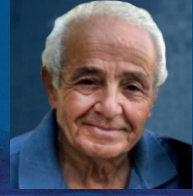
11-"Beyhude" kelimesinin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?
a-Bağışla
b-Zorluk
c-Boşuna
d-Gerekli

12-Akyuvarların mikroplara karşı ürettiği koruyucu madde hangisidir?
a-Antijen
b-Antikor
c-Lipid
d-Patojen

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Okul Kaçakları

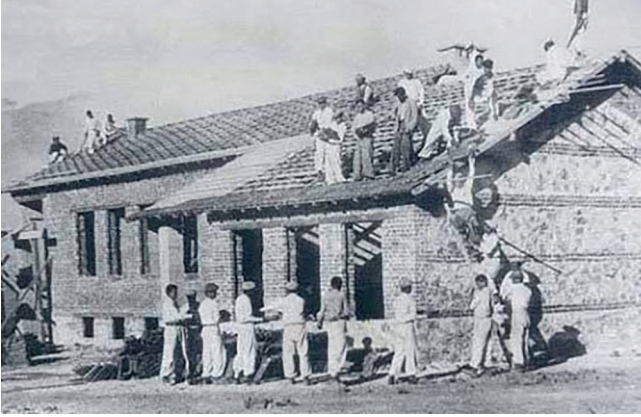
Karınları doymuyordu. Her yemeğin başından açlık duygusuyla kalkıyorlardı. Cebinde parası olanlar bile istedikleri yiyeceklere ulaşmakta zorluk çekiyorlardı. Burunlarının dibine kadar gelmiş savaş tehlikesi yaşamı alt üst etmiş, her şey karaborsaya girmiş, ekmeğin karneyle satılır olmuştum. Hükümet

Olay,
1944 yılının
sonbahar
aylarında
yaşanmıştır.

gelecekte daha da sıkıntılı günlerin yaşanabileceğini düşünerek gereksinim maddelerinin tüketimine kısıtlamalar getiriyordu.

Salt, Gönen'in öğrencileri değil öğretmenleri de bir kap daha yemek, biraz daha ekmeğin istiyorlardı. Bu yetersiz beslenmenin ürünü olan enerjisi az bedenlere bir de

ağır yapı, tarla, bağ bahçe işleri yüklenince sabırlar taşıyor, isyan bayrakları açılıyordu. İsyancılardan biri de Ekrem'di. Daha okulda bir yılını bile tam olarak doldurmamıştı. “Burada aç karına amelelik yapacağıma, giderim anamın sofrasında

yer içer, babamın tarlasında ırgatlık yaparım.” diye kuruyordu içinden. Bu yakınmasını arkadaşısı Mehmet'e (Zambak) de açtı. Mehmet de aynı sıkıntılar içindeymiş ki ona hak verdi. Aç kalmalarını, iş yoğunluğunu geri plana itip köylerini, ana babalarını, arkadaşlarını özlediklerini öne çıkararak kaçma kararı aldılar.

Ertesi gün ikindiye doğru sınıfça marangoz atölyesinde çalışıyorlardı. Atölye nöbetçisine;

“Biz tuvalete gidiyoruz.” diyerek dışarı çıktılar.

Çıkış o çıkış, dönmediler atölyeye. Doğruca Gönen Çarşısı'na yöneldiler. Bir bıcağkıdan kendilerine birer kama beğendiler, yolda

karşılaşabilecekleri tehlikeleri savuşturmak için, kurda kuşa karşı önlem olarak. Daha on üç yaşındaydılar. Bıyıklarında ilk ter yeni yeni görülüyordu.

Önce Mehmet'in köyüne ulaşacaklardı. Çünkü Çerçin Köyü ensti-

tüye yaklaşık 15 kilometre idi. İki, bilemedin üç saatte yürüyerek ulaşılacak bir mesafe.

Kama kullanmayı gerektirecek bir durumla karşılaşmadan vardılar Çerçin'e.

Mehmet'in anası ve babası sevinçle karşıladı oğullarını ve arkadaşısını. Hiç beklemedikleri anda karşılarna çıkıveren Mehmetlerine özlemle sarıldılar. Önerine konan domatesli yumurtayı bol yufka ekmekle iştahla yediler. Yemek yorgunluğuyla gözleri süzölmeye başlayınca ana:

“Siz yorgunusunuzdur, uykunuz da gelmiştir, yataklarınızı yapayım da yatın.” dedi.

Onlar yataklarına uzanırken kısık bir sesle sordu:

“Len, siz yoksa okuldan mı geçtiniz, he?”

Mehmet anasına yanıt veremeyince Ekrem “Evet.” demek zorunda kaldı.

“Yanınıza gama da almışınız n’apmanız bu gamaları? Siz talebe misiniz, haydut mu? Bu nasıl okumak böyle, he?”

Mehmet utana sıkıla konuştu: “Ana, dağdan bayırdan yayan geldik. Gurt var guş var, kôpek var çakal var, ondan sebep...”

Anası daha fazla sıkıştırmadı uykulu ve yorgun kaçakları.

Sabah olunca Mehmet’in babası; “Sen gal.” dedi oğluna. “Ben Ekrem’i kôyüne gôtürürüm.”

Ahırdan eşeği çıkarıp üzerine bir heybe oturtular. Sonra Ekrem’le düştüler Gencali Köyü’nün yoluna.

Ekrem, baba evinin keyfini bir hafta sürdü. Aslında Koca Veli’ye kalsa onu geldiği günün sabahı gôtürüp okula teslim edecekti. Ama karısı bırakmamıştı. “Madem gelmiş, bırak bigaç gün galsın, hasret gidersen, soona gôtürürsün.” demişti.

Dönüş yolculukları iki gün sürdü baba oğulun, kimi zaman eşek sırtında, kimi zaman yaya.

Toz toprak içinde, yorgun argın ulaştılar Gönen’e. Eşeği bahçedeki elma ağacına bağlayıp çaldılar eğitim başı Ayhan Karasu’nun kapısını. Ekrem utancından başını kaldıramıyor, Koca Veli’nin ise eli titriyordu kapıyı tıklarken.

İçeriden Ayhan Karasu’nun “Giriniz.” diye seslenmesi üzerine içeri girdiler.

Gencali Köyü’nün Koca Veli’sinin sesi, oğlunun ayıbı yüzünden titriyordu.

“Ayhan Efendi...” dedi titrek, çekingen, utangaç, kusurlu. “Ben bu gaçaa geri getirdim...”

Başka bir şey söyleyemedi. Sanki okuldan kaçan oğlu değil, kendisiydi. Öylesine bir eziklik ve utanma duygusu içindeydi. Ekrem’se babasının eğitim şefi karşısında küçüldüğünü, ufacık kaldığını görür gibi oldu. Onu düşürdüğü bu sıkıntılı durum nedeniyle kendisinden utandı. İçinden “Ben ne halt

Ekrem, baba evinin keyfini bir hafta sürdü. Aslında Koca Veli’ye kalsa onu geldiği günün sabahı gôtürüp okula teslim edecekti. Ama karısı bırakmamıştı.

ettim böyle!” diye pişmanlık duydu. Babasının ezilmesinin sorumluluğunu üstlenerek boncuk boncuk terlemeye başladı.

Ayhan Bey’se her zamanki gibi sakin, anlayışlı ve sevecendi.

“Oooo, hoş geldin Ekrem Paşa.” dedi. “Biz Ekrem’i kaçak saymadık babası. Köyünü, anasını babasını çok özlediğine yorduk gidişini. Bir hafta izinli saydık. Şimdi, Ekrem seni alsın, misafirhaneye gôtürsün.

Bugün bizim misafirimiz ol...”

Koca Veli birden rahatlayıverdi. Yere eğik başını kaldırdı, karşısındaki adamı incelemeye koyuldu. İçinden ”Ne iyi adam!” diye geçirdi. Sonra “Allah razı olsun Efendi.” diyerek oğlunun gözüne baktı.

“Benim köyde çok işim var Ay-

han Efendi;” dedi. “Bu kadar iyilik bana yeter. Sağ olasın.”

Koca Veli, oğlunu okuluna emanet edip, elma ağacına bağladığı eşeğini yedeğine alarak yeniden iki gün sürecek olan dönüş yolculuğuna başladı.

(İsmet Baş, Niyazi Altunya, Gönen Köy Enstitüsü ve Sonrası, s. 166, 167)

Ekrem Kabay, Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra bir süre köy okullarında öğretmenlik yapar. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nü de bitirerek meslek yaşamını Türkçe öğretmeni olarak sürdürür. 1973 seçimlerinde Burdur Senatörü olarak Cumhuriyet Senatosu'na girer. Anılarında Gönen Köy Enstitüsü Eğitim Şefi Ayhan Karasu ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar: “Sevgili Ayhan Karasu’yu senatör olduktan sonra çok aradım, sordum. Erivan doğumluydu. Ermeni miydi, değil miydi? Ne fark ederdi; adam gibi adam, eğitimci gibi eğitimciydi.”

BİR MEKTUP

Amerika'nın ünlü başkanlarından Abraham Lincoln' ün, oğlunun öğretmenine hitaben yazdığı bir mektup şöyledir: “*Öğrenmesi gerekli biliyorum; bütün insanların dürüst ve adil olmadığını... Fakat şunu da öğret ona; her alçağa karşılık bir kahraman, her bencil siyasetçiye karşılık kendini adanmış bir lider vardır.*

Her düşmana karşılık dost olduğunu da öğret ona! Zaman alacak biliyorum, fakat eğer öğretebilerseniz ona, kazanılan bir doların, bulunan beş dolardan daha değerli olduğunu öğret... Kaybetmeyi öğrenmesini öğret ona!... Ve hem de kazanmaktan neşe duymayı, kıskançlıktan uzaklara yönelt onu...

Eğer yapabilirsen, ona, kitapların mucizelerini öğret. Okulda hata yapmanın, hile yapmaktan daha onurlu olduğunu öğret ona... Ona, kendi fikirlerine inanmasını öğret. Herkes ona yanlış olduğunu söylediğinde dahi.

Nazik insanlara karşı nazik, sert olanlara karşıda sert olmasını öğret ona!... Herkes kendine takılmış bir yöne giderken, kitleleri izlemeyecek gücü vermeye çalış oğluma!

Bütünün dinlemesini öğret ona, fakat bütün o dinlediklerini gerçeğin eleğinden geçirmesini ve sadece iyi olanları almasını da öğret. Eğer yapabilirse, üzülmediğinde bile nasıl gülümseyeceğini öğret ona. Gözyaşlarında hiçbir utanç olmadığını öğret. Herkesin, sadece kendi iyiliği için çalıştığına inananlara, dudak bükmesini öğret ona. Ve aşırı ilgiye dikkat etmesini... Bu büyük bir taleptir, biliyorum. Ne kadarını yapabilirsen bir bak bakalım.”

Bir “Genç Türk”ün Gemerek’ten Bloomington’a Uzanan Bilim Yolculuğu

“Hepimizin folklorda yeni kuramlar aradığımız bir dönemde Prof. İlhan Başgöz bize, değerli araştırmaları ile, yeni yaklaşımları üzerine kurmamız gereken temeli sundu. Yeni yaklaşımlar arayan ve kendilerine şaka yollu ‘Genç Türkler’ denen bir Amerikalı folklorcular kuşağı arasında o, gerçek bir ‘Genç Türk’ü”

-Prof. Dan Ben-Amos

İlhan Başgöz

İlhan Başgöz’ün Sivas’ta Gemerek ilçesinden ABD’de Indiana Üniversitesi kürsüsüne uzanan çetin yolculuğu 97 yaşında noktalandı. Cumhuriyetle yaşıt halkbilim profesörü Cumhuriyetin kazandırdığı değerlerle yetişmiş, Cumhuriyetin hedefleri doğrultusunda çalışmıştı. »

İlhan Başgöz, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra halk hikâyeleri konusunda bir tez hazırlayarak doktorasını yaptı. Üniversitede ilmi yardımcı (asistan) olarak halkbilim alanında çalışmalar sürdürüyor, incelemeleri Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi'nde yayımlanıyordu.

O dönemde üniversitede bir "cadı kazanı" kaynatılmaya başlamıştı. Cumhuriyet aydınlanmasını baltalamaya yönelik bu hareketi Pertev Naili Boratav şöyle açıklayacaktı:

"Türkiye'nin irtica odakları Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden Niyazi Berkes'i, Behice Boran'ı ve beni tasfiye etmek amacıyla çok yönlü bir kampanyaya açtılar ve sonunda başarıya ulaştılar.

Olaylar zincirinin bir noktasında ben, Niyazi Berkes ve Behice Boran aleyhinde açılan ceza davası, her üçümüzün de beraati ile sonuçlandı. Ancak, beraatimiz üniversitedeki görevlerimize dönmemize imkân vermedi. Bir Meclis tasarrufu ile üniversiteden, bir daha dönmek üzere uzaklaştırıldık."

Olup bitenler, "Üniversitede Cadı Kazanı-1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafaası" başlıklı kitapta, "DTCF

tasfiyesi II. Dünya Savaşı sonrasında içte sermeye egemenliğini kurma ve dışta ABD'ye bağlanma yolunda yaratılan sağ terörün üniversitedeki ayağını oluşturur;" diye değerlendirilmiştir.

Üniversitedeki görevi Prof. Boratav'la birlikte sona eren Dr. Başgöz, eski kürsü başkanını anlatırken, şöyle diyecekti:

"Esen cadı yelinin ne kadar insafsız, ne kadar bağnaz ve cahilce olduğu açıkça görülmektedir. Bu boğucu siyasi yobazlık içinde Pertev Hoca çalışma şevkinden hiçbir şey kaybetmedi. TBMM ancak folklor kürsüsünün bütçesini keserek Pertev Hoca'nın işine son verdi. Kaybeden memleketimiz ve öğrenciler oldu."

Halkbilim kürsüsü kapatıldıktan sonra Prof. Pertev Naili Boratav verimli bilimsel çalışmalarını Fransa'da "Centre National de la Recherche Scientifique"de sürdürdü.

İlhan Başgöz ise Tokat Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak gönderildi. 1950 kuşağından yazar-yayıncı Erdal Öz lisede onun öğrencisi olmuştu. A Dergisi çevresinde toplanmış genç yazar arkadaşlarına öğretmenini hayranlıkla anlatırdı. Manilerimiz 1957 kitabı, Seçilmiş Hikâyeler dergisinde çıkan yazılarını o yıllarda onun ve arkadaşlarının elinden düşmüyordu.

Folklor / Edebiyat dergisinin Haziran-Temmuz 1998 tarihli İlhan Başgöz Özel Sayısı'ndan ünlü

Pertev Naili Boratav

halkbilimcinin lise öğretmenliği ve daha sonrasında ilgili şu ayrıntıları öğreniyoruz:

“Bir gün sınıftaki soba tahtasında orak-çekiç keşfedildi. Tahta, tenekeyle kaplanmıştı, o vakit gaz tenekeleri Rusya’ dan geldiği için üzerlerinde orak-çekiç olurdu. Okul birbirine girdi.

(...) Bir başka gün tabiat bilgisi öğretmeni bahçeye bir yıldız yaptırdı, kırmızı topraktan. Üzerine çocuklar çiçek ekecekti Kırmızı toprakla yapıldığı için sorun oldu. (Sovyet bayrağındaki) Kırmızı Yıldız’ a benzeyecekti. İlhan Bey, etrafına bir ay yapılması önerisine de, inadına karşı çıktı. Bayrağımızın ay yıldızı yere serilir miydi? Doğru dediler, acayip bir çiçek bahçesi oldu. Devir böyle bir devr-i demokrasi idi.

(...) İki yıl sonra zamanın Milli Eğitim Bakanı (Tevfik İleri), öğretmenliğe layık değildir diye İlhan’ ı işten attırdı.

(...) 1953 yılında Yedek Subay Okulu’ nda tutuklandı. 8 ay Harbiye mahpusunda yattıktan sonra mahkemeye ilk çıkarıldığı gün tahliye edildi.

(...) Vakıflar Bankası’ na çok iyi para getiren bir reklam programı başlattı. Radyo ile Moskova’ ya mesaj gönderir diye polis durdurdu. Bir sabah polisler gelip, haydi Adana’ ya sürgüne gideceksin, dediler,

gitti. Ama orda, İsviçre’ de hukuk doktorası yapmış dürüst bir savcı vardı: Mustafa Çelebi. ‘Bu cezaya gerek yok, sizi buraya gönderen madde Türk Ceza Kanunu’ nun yüz karasıdır,’ diyerek sürgün cezasını kaldırdı.”

1960 yılında gittiği ABD’de California Üniversitesi’nin Los Angeles ile Berkeley yerleşkelerinde ve Indiana Üniversitesi’nde görev yaptı. 1975 yılında kendi kurduğu Türk Araştırmaları Yayın Dizisi’nin genel editörü olarak, Türk Kültürü konusunda yirmiyeye yakın İngilizce yapıtın yayımlanmasını sağladı. Başarılarla dolu 32 yılın ardından emekliye ayrıldı.

Dünyaca ünlü halkbilimcinin, 1974 yılında kendi ülkesinde bir halkbilim kongresine katılması, çağrılı olduğu halde engellenmişti. 1996 yılında Ankara’da Kültür Bakanlığı’nın düzenlediği kongrede, Kültür Bakanlığı’nın “Türk halk

kültürüne üstün hizmet onur ödülü” sahibi bilim adamına, Nasrettin Hoca’yla ilgili bildirisini sunarken, bir dinleyici, “Kültürümüze hakaret ediyor!” diye bağırdı.

Başgöz; derlemeleri, incelemeleriyle halk edebiyatı zenginliklerini gün ışığına çıkarırken bütün bunları yorumlamada, değerlendirmede **yeni yöntemler de geliştiriyordu.**

Prof. Başgöz halkbilim ve halk edebiyatı alanında çalışmalarını

2000’li yıllarda kendi ülkesinde Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde ders-

ler vererek sürdürdü. Güre’de bir yaz kursu açarak bilgisini genç izleyicilerle paylaştı. Yaz kurslarını bir doktora semineri olarak sürdürmeyi, Güre köyünde bir köy üniversitesi kurmayı tasarlıyor, uzun meslek ya-

şamının ürünü olan Folklor Yazıları, 1986, Yunus Emre, Araştırma ve Güldeste, 1989, Türk Halkının Bilmeceleri 2 cilt. (1992), Karacaoğlan (1992) gibi kitapları birbiri ardınca yayımlanıyordu.

Başgöz derlemeleri, incelemeleriyle halk edebiyatı zenginliklerini gün ışığına çıkarırken bütün bunları yorumlamada, değerlendirmede yeni yöntemler de geliştirdiyordu. Meslektaşı Prof. Dan Ben-Amos bu nedenledir ki onun için “*Bize, değerli araştırmaları ile, yeni yaklaşımları üzerine kurmamız gereken temeli sundu,*” der. Folklor Yazıları kitabındaki Hikâye Anlatan Âşık ve Dinleyicisi başlıklı ünlü incelemesi için İsraili Prof. Dimitri Segal, “*Bu makale büyük bir vukufu ve inceliklerine inerek, geleneksel hikâye anlatımında, dinleyicinin yapısının, hikâyenin yapısını nasıl etkilediğini incelemektedir,*” demiş. Başgöz’ün

çalışma arkadaşı Dan Ben-Amos ekliyor:

“*Prof. Başgöz hepimize folklorun böyle yeni bir boyutu olduğunu*

gösterdi. Bunu gerçekleştirdiği dönemlerde çoğumuz dinleyicinin anlatım üzerindeki etkisini gösterimle (performance), düz gösteri (demonstration) arasındaki farkı, sözlü anlatımın gayret artırıcı, duyguları

kamçılıyıcı, sözcüklerle iletişim kurucu işlevlerin ve destanın yapısal bütünlüğünü açıklamak için, sadece, alan araştırmaları ile desteklenemeyen varsayımlar ileri sürüyorduk.

Kısaca söylemek gerekirse Prof. Başgöz'ün folklor araştırmaları çağdaş folklor çalışmalarının odağında yerini almıştır.”

Başgöz halkbilimin edebiyatımıza yansımalarına uzak durmaz, bu konulara bilim ışığında yaklaşımları görüldü. Bu bağlamda Cemal Süreya'nın “Folklor şiire düşman” yazısının yol açtığı tartışmalar karşısında değerlendirmeleri olmuştu. Halkbilimcinin karşı çıktığı tez şuydu: “*Halk deyimlerinin havası şiirin kanat çırpmasına imkân vermeyecek kadar dar bir havadır... Bir halk deyimini içindeki kelimeler o deyimdeki anlam dizisinde kaynaşmışlardır. O kelimelerden ayrı işlemler, ayrı güçler aramayın artık. Çünkü donmuşlardır, tek yönlüdürler... Onlarda şairin işi kelime ile değil, kelime blokları ile oluyor... Şiirde asıl olan hikâye etmek değil, kelimeler arastırma kurulacak şiirsel yüküdür.”*

Başgöz eleştirisinde bu görüşe karşı çıkarak “halkın dil hazinesinden yeni sözcükler yakalamış, bunları ustaca şiire aktarmış; eski sözcüklere ve deyimlere yeni anlamlar kazandırmış, sözdeki gizi yakalamış”, “geleneğin onlara aktardığı dile yeni nakışlar vurarak yeni anlatım zenginlikleri yükleyerek, kendi şiir dillerini yaratmayı başarmış” ozanlardan örnekler sıralıyordu. Bu

zengin gömüyü yakından tanımak, bu kaynaktan gerektiği gibi yararlanmak için önerileri vardı.

Folklor Yazıları kitabındaki “Çağdaş Bir Folklor Enstitüsü İçin” yazısı kapsamlı bir yol kılavuzuydu:

“Öteki toplum bilimleri ile beraber, folklor ve halk edebiyatı öğretimi, Batı’da büyük yöntem ve konu değişimlerine uğramıştır. Folklor olaylarını sadece geçmişin kalıntıları olarak ve çevresinden soyutlayarak inceleyen yaklaşım hemen her yerde bırakılmıştır. Onun yerini, halk edebiyatını ve folklor olayını anlatıcısı, dinleticisi ve çevresi içinde ele alan bir yaklaşım almıştır. Böylece bugünün insanının ve çevresinin incelenmesi halk edebiyatı ve folklor çalışmalarında önemli bir yer almış, folklor öğretimi çağdaş sosyal bilimler içinde yeni bir saygınlık kazanmıştır.”

Folklor enstitüleri kent folkloru, kentlerdeki etnik grupların folkloru, endüstri folkloru, okul ve çocuk folkloru, çeşitli meslek gruplarının folkloru gibi çağdaş konuları programlarına almışlar, bunlara ağırlık vermeye başlamışlardır. Bu yüzden pek karmaşık toplum sorunlarının çözülmesinde folklorcular da göreve çağrılmış, onların araştırmalarının destekleyen kurumlar geliştirilmiştir.”

Prof. İlhan Başgöz'ün bütün bu konularla ilgili çalışmaları neredeyse üç çeyrek yüzyılı doldurmuştur. Yayıntıları çok uzun yıllar, konuyla ilgili olanların yolunu aydınlatacaktır. •

konurertopbd@gmail.com

Bende Kalanlar

Demir Aytaç

HER YERDE KAN VAR

Edebiyat eleştirisi bir sevgi borcundan doğmalıdır.

Bu yazım da Ayşe Kulin'e...

George Steiner “bir şiir, bir oyun veya bir roman, hem apaçık hem de gizemli bir biçimde hayal gücümüzü derinden etkiler” dedikten sonra devam eder:

“O yapıtı elimizden bıraktığımızda, ilk kez elimize aldığımız zamankinden farklı biri oluruz. Başka bir alandan alınan bir imgeyle anlatırsak, bir Cézanne tablosunu gerçekten kavrayan biri, artık bir elmayı veya bir sandalyeyi çok farklı bir göz ile görür. Büyük sanat eser-

leri sahip oldukları bu değiştirme gücüyle içimizden bir fırtına gibi geçer, algı kapılarımıza çarpıp sonuna kadar açar ve inanç binalarımızın mimarisini zorlar. Bu etkiyi kayda geçirmek, sarsılmış evimize yeni bir düzen vermek isteriz. İlksel bir paylaşma güdüsüyle, yaşadığımız bu

deneyimin niteliğini ve etkisini başkalarına anlatmak isteriz. Edebiyat eleştirisi bir sevgi borcundan doğmalıdır.”

Değerli yazarımız Ayşe Kulin’in son romanı *Her Yerde Kan Var*’ı bitirdiğim zaman üzüntümün yanında George Steiner’in yukarıdaki satırları duygularıma eşlik etti. Usta yazar, fazla bir üslup yaratma çabası olmadan, her zaman ki güzel ve sade dili, okuyucuyu yormayan anlatımı, yenilik yaratma gücü, gelişmiş estetiği ve çok farklı bir kurguyla ne güzel bir tarihi roman yazmış.

Roman ilerledikçe Mehmet Akif Ersoy’un ünlü dizelerini anmak olası değil: "Geçmişten adam hisse kaparmış.. Ne masal şey!/ Beş bin senelik kıssa yarım hisse mi verdi?/ 'Tarih'i 'tekerrür' diye tarif ediyorlar;/ Hiç ibret alınsaydı, teker-rür mü ederdi?.." Nitekim, roman da bu dizelere yer vermiş...

Ayşe Kulin hiç şüphesiz ki en üretken yazarlarımızdan birisi. Yazarlık yaşamına geç başlamış olmasından dolayı, onca yıl neler kaybettik diye, bazen hayıflanırım. Belki de belli bir birikim ve donanımdan sonra bizlerle buluştuğu için, bu denli güzel yapıtları ile karşılaşabildik tesellimi hemen devreye sokmaya çalışırım.

Yazarımızın edebiyat dünyamıza kazandırdığı yapıtlarına baktığım zaman yelpazenin çok geniş olduğunu, usta kalemینی biyografik roman, anı, araştırma, deneme, şiir, çocuk kitabı, derleme, öykü ve tarihe dayanan sayfalarda gezdiğini görüyorum. Kulin bize “edebiyat hayatın her alanını kapsar” demektedir. Her biri birbirinden ayrı tatta olan bu yapıtlarda, iyi / kötü ayırımı yapmaya imkân yok: Kulin’de “iyinin iyisi” var ve kanımca tarihsel romanların bende etkisi çok daha fazladır.

Her Yerde Kan Var, 30 Mayıs 1876 günü, Abdülaziz Han’ın tahttan indirilmesi ve çevresi ile beraber Topkapı Sarayı’na kapatılmaları üzerine Pertevniyal Valide Sultan’ın oğlu Abdülaziz Han’ın ablası Adile Sultan’a yazmış olduğu mektupla başlıyor.

İki bölüm olan romanda, Kulin karakterleri konuşturmuş. Konuşturmak ile kalmamış, karakterlerin neler duyumsadıklarını ve iç seslerini de bizimle paylaşarak

ortaya polifonik bir yapı çıkarmış. Romanın sağlam ve güzel yapısının yanında Kulin'in bu tekniği okuyucuyu tamamen olayın içine katıyor, hayatın içine dalıyoruz ve dışardan izlemek yerine bizzat bilfiil olayları gün be gün yaşıyoruz. Zaten peşi sıra hızlı sahneler ile, romanın tamamı 15 gün içinde, sürükleyici bir tempoda sona eriyor. Kulin'in olağanüstü güzel dili, okuyucuyu hiç yormayan anlatımı, dolaylı anlatım sahneleri sadece daha ikna edici olmakla kalmıyor, yenilik ve yaratma gücü estetiği ile bazı dini, ahlaki ve felsefi konuları da aktarıyor.

Böylesine bir çabanın arkasında yazarın büyük bir emeği ve apaçık ortada olan bir ustalığı var. Sosyolog ve tarihçiler haklı olarak önemli araştırma belgeleri üzerinde yoğunlaşırken, Ayşe Kulin edebiyat sanatının gücünden istifade ederek mazimiz olan bir imparatorluğu sadece yaşatmakla kalmıyor, aynı zamanda müfredatın sayfalarına, derinliği olmadan, ruhsuz sığdırılmış tarih dersini heyecanla sevdireyor, okutabiliyor. Zola için, "bir tren tarifesi bile yeniden okunabilir yeteneğine sahip bir sanatçıdır" derler. Ayşe Kulin'in de

tarih romanlarındaki dili, anlatımı ve kurgusu ile aynı övgüyü hak ettiğini düşünüyorum. Yazarımızın çok güçlü bir sezgisi, sosyal olguları toplamak için yetkin bir büyüteci var.

Her Yerde Kan Var, Sultan Abdülaziz Han'ın tahttan indirilişi ve sır dolu ölümüyle sonuçlanan bir dönemi, V. Murat Han'ın 33.

Osmanlı padişahı olarak tahta geçişini ve Kolağası

Çerkez Hasan Bey'in (Sultan Abdülaziz Han'ın kayınbiraderi) intikamını anlatıyor.

Roman karakterleri en doğal halleriyle karşımızdadır: II. Mahmut Han'ın Beşinci Kadınefendisi ve Sultan Abdülaziz'in Annesi

Pertevniyal Valide Sultan, 30 Mayıs 1876 günü askeri darbeye tahttan indirilip Topkapı Sarayı'na kapatılırken "Gökyüzü halimize ağlıyor olmalı ki, nasıl bir yağmur, gök gürültüsü şimşek anlatamam, sanki sema şimşeklerle parçalanıyor, şeytanın gazabı denize iniyordu; zannedersiniz kıyamet günü" derken, karşılaştığı tüm kötü muameleye karşın şunları söyler: "Biz saraylılar yabanın, yabancınn önünde teessürümüzü göstermeye talimli olduğumuz halde,

Zola için, "bir tren tarifesi bile yeniden okunabilir yeteneğine sahip bir sanatçıdır" derler. Ayşe Kulin'in de tarih romanlarındaki dili, anlatımı ve kurgusu ile aynı övgüyü hak ettiğini düşünüyorum.

kendime hakim olamayıp ağlamaya başladım. Yaşlar elimde olmadan dökülüyordu gözümünden. Pek utanıyor ama gözyaşlarıma mani

Abdülaziz Han

olamıyordum.” Tüm samimiyetiyle duygularını paylaşmakta ve Mısırlı Sultanlar geldiğinde, çok değerli mücevherler hediye etmesinin nedenini “Osmanlı’nın bağrından koparak ve ona ihanet ederek kendini var etmiş, şunun şurasında birkaç senelik Mısır hanedanı mensuplarına, Osmanlı’nın beş yüz senedir sürmekte olan haşmetini hatırlatmaktı” der ve Heidegger bilgeliğinde son yorumunu yapar: “(...) kimsenin sonunu görmeden ona bahtiyar bir kişi demeyiz.”

II. Mahmut Han’ın kızı, tahttan indirilen Abdülaziz Han’ın ablası, padişah ilan edilen V. Murat Han’ın halası, Adile Sultan ise “Benim sözlerim ise hayatımda ilk defa, havada uçuşan kelebekler misali hafife alınıyor ve bu vaziyet beni fazlası ile asabileştiriyordu” diye üzölmektedir.

Diğer taraftan Damat Nuri Paşa “(...) İç sesim, sen ölümlü düşüncecek yaşta değöilsin,” diyordu: “Önünde günahlarını bağışlatmak için hayli vaktin var. Evet, evet, evet diye düşünödüml, şu an önöme çıkan fırsatlardan istifade edeyim, sonra yapacağım hayır ve ibadetlerle nasıl olsa bağışlatırım kendimi.”

Roman 15 Haziran 1876 günü, Abdölaziz Han’ın kayınbiraderi Kolağası Çerkez Hasan Bey’in Mithat Paşa’nın konağına giderek hükömlet binasını basması ve intikamıyla son buluyor:

“Aksaray’dan kar geliyor / Ben sandım ki yar geliyor

Çıktım baktım pencereye / Çerkez Hasan can veriyor

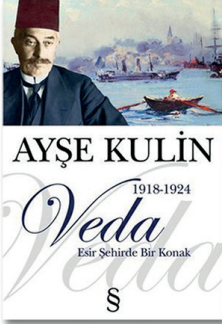
Beyazıt’ın meydan yeri / Hanımların seyran yeri

Çerkezhasan’ı astılar / Sol yanım ferman yeri

Her Yerde Kan Var’ı mutlaka okuyunuz.

Ayşe Kulin’in, *Veda - Esir - Şehirde Bir Konak ve Umur - Hayat Akan Bir Sudur* adlı tarihi romanlarının ise (*daha sonra gelen Hayat ve Hüzün ile beraber – bu dörtlüyü okumanızı öneriyorum*) kalbimdeki yeri çok başkadır. Bu yapıtlarında da biyografik verilerle roman tekniğini birleştirmede, olağanüstü başarılıdır.

Veda’da aile ortamı içinde bir konakta yaşananları, Osmanlı İmparatorluğu’nun son günlerini ve işgal altındaki kent resmini bütünüyle görebiliyorsunuz. Siz, yıllarca

tarih kitaplarında İstanbul'un işgalini anlatın, filmlerde işleyin, işgal yıllarının kederini, tutsak kenttin bireyin

güncel yaşamı üzerindeki etkisini paylaşın ama o günlerin havasını, minarelerindeki ezan seslerinin karamsarlığını, Ayşe Kulün denli bugünün insanına solutamazsınız.

Umut'ta ise cumhuriyet döneminin tüm coşkusu satır aralarında sizi kucaklıyor. Ayırından varmadan bir yaşamın içine giriyorsunuz ve o günleri yaşıyorsunuz. Yaşamın içinden gelen bir güçle çarpıcı ve sürükleyici... Anlatımındaki duyarlılık dolu hava bir anda ruhunuzu sarıyor.

Açın bakın Umut'un başlangıç bölümünde, Osmanlı'nın gözdesi Bosna'nın elimizden çıkışını Ayşe Kulün'in dedesi Zeki Salih nasıl

anlatıyor: "Bir kurşun atamadan verdik toprağımızı, bir tabur askerle olsun karşı koyamadan, masa üzerinde gitti vatanım."

Salih Bey İstanbul'da artık yerinden yurdundan olmuş, sekiz yüz yıllık itibarını yitirmiş sıradan bir göçmen konumundadır. Ancak kararlıdır. Çocukları yeni tutunmaya çalıştığı Osmanlı'nın en seçkin kentinde, en iyi biçimde yetişeceklerdir ve kendisi gibi duyumsamaları için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Bu bilinçle eşi Gül Hanım'la dertleşir: "Kendime göçmen dedirttim, onlara taşralı dedirtmeyeceğim."

"Bir kurşun atamadan verdik toprağımızı, bir tabur askerle olsun karşı koyamadan, masa üzerinde gitti vatanım."

Ve çocuklarına sesi titreyerek seslenir: "Şimdi size söyleyeceklerimi can kulağı ile dinleyin. Anneniz ile benim iki vatanımız oldu. Birinde doğduk, diğerinde öleceğiz. Sizin tek bir vatanınız var. Bu vatani çok sevin, dağıtı taşıyı her şeyden, hatta kendinizden de çok sevin ki kimse gelip elinizden almasın. İlerde ihtiyar olduğunuzda inşallah, emri hak olduğunuz toprakta nasip olur sizlere..."

O gün beş yaşında olan Muhittin (Ayşe Kulin'in babası) vatan sevgisini bu sözcüklerle öğrenmiş ve tüm bir ömrü cumhuriyetimizin kuruluş değerlerini korumak için harcamıştır. İşte Umud, bu ömrün öyküsüdür. Ancak öyle bir öyküdür ki Muhittin'in yaşamı birbirini izleyen yılların zinciri değil, bir azmin ve sevginin silsilesidir. Sonuç olarak bu dünyada insan ne yaşıyorsa onun kadar değerlidir. Bu bağlamda, Muhittin'in ne denli değerli bir cumhuriyet çocuğu olduğunun tescilidir, kızı

Ayşe Kulin'in Umud adlı yapıtı...

Örneğin şapka devrimi... Değişimin ne denli zor bir süreç olduğunu ve o günün koşullarında sanıldığı kadar da kolay olmadığını Salih Bey'in duyguları bize ne kadar güzel anlatmaktadır: “Vatanını bir imza ile gözden çıkaran makamın feshine de pek üzülmemişti fakat sıra başındaki festen ayrılmaya geldiğinde, doştoları tutmuştu. Bir süre sokağa fessiz çıkmayı reddetmiş, ilelebet evde kapanması mümkün olmadığından, sonunda pes etmişti, kafasına asla bir gavur şapkası geçirmeyeceğine yemin billâh ederek. Kış gelince, başı üşümüştü. Bir iki kere kar altında üşütüp yatağa düşen babasına bir fötr şapka hediye etmişti

Nusret (oğlu)... Salih Bey şapkayı ilk giydiği gün, sokağı sanki çıplak çıkmış gibi utanç içinde, yüzü yerde, etraftan gözlerini kaçırarak yürümüştü yolda...”

Ayşe Kulin her iki romanında da aile ilişkileri, bireylerin birbirlerine olan bağlılığı, karı-koca sevgisi, çocuk sahibi olma, gençlerin aşkı gibi konuları da çok güzel işliyor ve anlatıyor. Veda'da, yazarımız büyük dedesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son Maliye Bakanı Reşat Paşa ile eşi Behice'yi yer yer

öyle başarılı konuşturuyor ki en çetin siyasi olaylar konak halkının güncel ifadelerinde adeta ekmek su gibi olağan şeylerden söz eder gibi oluyor.

En karakteristik acılarımızı zarif bir söyleşiyile belirtirken, bizi en duygulu anımızda bile gülmeye zorunlu kılan mizaç güçlü satırlarla karşımız çıkıyor. Çanakkale Zaferi'nden sonra, İngiltere ve Fransa'nın aralarında gizlice anlaşarak Oniki Ada'yı İtalya'ya vermeleri, Reşat Paşa'yı kahreder ve “Bize danışmaya dahi gerek görmeden nasıl yaptılar bunu” diye acılar içinde eşiyle dertleşir. Behice Hanım ise ev işlerinden söz edercesine, “Ayol, koskoca Bosna Hersek gitti, Balkanlar gitti, Oniki Ada'ya ne diye hayıflanıyorsunuz, ilahi Reşat Bey” der.

Kanımca Ayşe Kulin'in iyi bir roman yazarı olmasının nedeni, titiz bir araştırmacı, detaycı bir tasarımcı, roman tekniği konusunda ustalığı, kurgu sanatındaki becerisi ve sürükleyici biçimidir. Ancak çok başarılı bir edebiyat yazarı olabilmesindeki yetenek, en sade satırlarında bile ruhunun inceliğinden gelen doğallıkla sözcüklere yükleyebildiği duygular, insan ilişkilerindeki detayları yakalayabilme yetisindedir. Bir yazarın ne denli içten ve samimi olması, ruh güzelliğinde ne denli derin katmanlara sahip olması gerekir ki, okuyucusunu Ayşe Kulin gibi hiç yormadan, zahmetsizce sanatının zirvesine çıkartabilsin?

Yazarlık yaşamına geç başlamış olmasından dolayı, onca yıl neler kaybettik diye, bazen hayıflanırım.

Zola için, "bir tren tarifesini bile yeniden okunabilir kıla yeteneğine sahip bir sanatçıdır" derler. Ayşe Kulin'in de tarih romanlarındaki dili, anlatımı ve kurgusu ile aynı övgüyü hak ettiğini düşünüyorum.

Yazarımızın çok güçlü bir sezgisi, sosyal olguları toplamak için yetkin bir büyüteci var.

Bir yazarın ne denli içten ve samimi olması, ruh güzelliğinde ne denli derin katmanlara sahip olması gerekir ki, okuyucusunu Ayşe Kulin gibi hiç yormadan, zahmetsizce sanatının zirvesine çıkartabilsin?

Bu bağlamda, bugün Ayşe Kulin adı kimilerinin düşündüğü gibi yalnızca ilginç konular bulan, bunları güzel kalem ve akıcı biçimiyle bize sunan, yapıtlarında çeşitli karakterleri iyi canlandıran, yapıtlarının ve karakterlerinin yelpazesi çok geniş olan bir yazar olarak yorumlanamaz. Günümüzün birçok yazarı, uçlarda gezmeyi ve marjinal olmayı "değişim" adı altında sunarken, kimileri değerlerimizi küçümsemenin neredeyse bir bilinçlenme, kendimizi ve ülkemizi reddetmenin çağdaşlaşma uğraşı olduğu yanılığını ezberlerken, kimileri ülkeyi ve insanlarını küçük düşürme pahasına Batı'nın bizi görmek istediği pencereden bakmayı yeğlerken, hemen hemen yalnızca o, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifade ettiği gibi "devam ederken değişebilme" çizgisinde, Osmanlı tarihi, cumhuriyet kuruluş dönemi, vatan sevgisi gibi konuları, bugünün test çözebilmeye yöntemleriyle yetişmiş, entrika ve teknoloji tutkunu okuyucusuna okutabilmekte, daha da önemlisi sevdirebilmektedir.

Satırlarının değerli yazarımızı sağlıklı ve mutlu günlerde bulmasını içten diliyor, yeni yapıtlarını sabırsızlıkla bekliyorum.

demiraytacbd@gmail.com

Not: Ayşe Kulin'in son dönem romanlarından *Kanadı Kırık Kuşlar*, Amazon tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Yazar burada Hitler'in kopup, Atatürk'ün İstanbul'a davet ettiği akademisyenlerin hikayesini konu edinmektedir. •

Promete
Necdet Pamir

“Mavi Ekonomi” ve Okyanus Enerjisi

*Açık
denizlerden
sabit ya
da yüzer
yapılardan
elde edilen
rüzgâr enerjisi
alanında,
son yıllarda
önemli
gelişmeler
sağlandı.*

Denizlerden sağlanabilecek yenilenebilir enerji, halen yeterince devreye alınamamış, ancak muazzam bir enerji potansiyelini ifade ediyor. Bu kavramın içinde, (açık) denizden elde edilen rüzgâr ve güneş enerjisi ile gelişme sürecindeki okyanus enerjisi teknolojileri yer alıyor. Söz konusu kaynakların; güvenilir ve dengeli elektrik üretimi sağlamanın yanı sıra, deniz suyunun arıtılması ve su ürünleri yetiştirme alanlarında da katkı sağlamalarının, sürdürülebilir ve dinamik bir “mavi ekonomi” yaratacağı yorumları yapılıyor.¹

“Mavi ekonomi” Dünya Bankası tarafından, ‘okyanus kaynaklarının; ekonomik büyüme, daha iyi bir yaşam ve istihdam sağlarken, ekosistem korunması amacıyla kullanımı’ olarak tanımlanıyor. Avrupa Komisyonu ise daha yalın bir tanımla, ‘okyanuslara, denizlere ve kıyılara yönelik tüm etkinlikler’ olarak tanımlıyor “mavi ekonomiyi”...

Bu kaynakların geliştirilmesi, bir yandan yeni sanayi dallarının oluşmasını sağlarken, uygulayacak ülkelere önemli bir istihdam potansiyeli katkısı da vaat ediyor. Bir yandan da dışa bağımlılığı azaltma (gerekli donanımları yurt içinde imal etme potansiyeline bağlı olarak) ve küresel ısınmaya karşı anlamlı bir karşı çıkışı ifade ediyor.

Açık denizlerden sabit ya da yüzer yapılardan elde edilen rüzgâr enerjisi alanında, son yıllarda önemli gelişmeler sağlandı. Yatırım maliyetlerinin halâ yüksek olmasına

fazla olması, bu kaynağın, gelecekte enerji karışımında daha da yüksek oranda yer bulacağına işaret ediyor. Benzer avantajlar, yüzer güneş fotovoltaik sistemler için de geçerli...

Olgunlaşmış teknolojiler olma yolunda daha fazla yol almış (denizlerden) rüzgâr ve güneş elde etme teknolojilerinin yanı sıra, henüz yeterince yol almamış okyanus teknolojileri de büyük bir potansiyel ve geleceğe dönük umut kaynağı...

Okyanus Enerjisi Teknolojileri²

Uluslararası Enerji Ajansı (IRENA)’na göre, okyanuslardan elde edilebilecek elektrik enerjisi miktarı, dünya mevcut elektrik tüketiminin iki katından fazladır.³ Gelişmekte olan okyanus enerji teknolojileri, elektrik üretiminden kaynaklanan karbon dioksit salımlarının azalmasına, sürdürülebilir ve iklim değişikliği riskini azaltan bir enerji geleceği oluşturulabilmesine önemli katkı sağlayacak çok önemli bir kaynak olarak ortaya çıkmış durumda...

Halen geliştirilme aşamasındaki ve henüz ticarileştirilememiş başlıca okyanus enerjisi teknolojileri şöyle sıralanıyor: 1) Dalga enerjisi, 2) Gel-Git enerjisi, 3) Tuzluluk gradyanı enerjisi ve 4) Okyanus

karşın, elde edilen daha yüksek rüzgâr hızı ve ona bağlı olarak, oluşan elektrik üretim miktarının daha

termal enerji dönüşümü.

Dalga enerjisi: Okyanus dalgalarındaki enerjiyi içine alan dö-

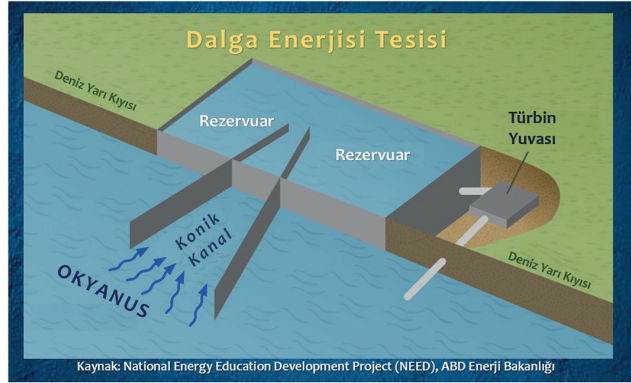

nüştürücüler (konvertör), dalgaldaki bu enerjii, elektirik enerjisine dönüştürürler. Dönüştürücüler; salinan (yükselip, alçalan) su kolonlarını içine alır ve onların oluş-

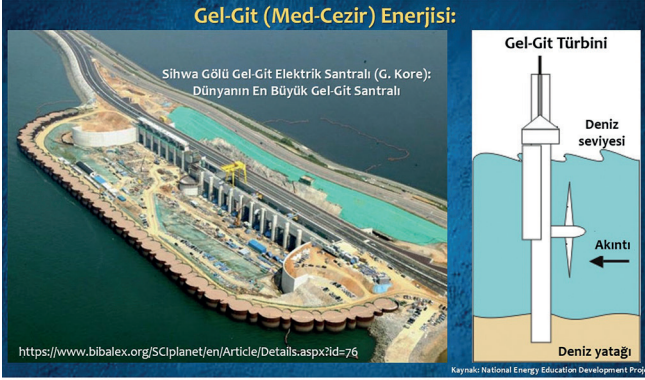
turduğu hava boşlukları, türbinlerin çalışmasını sağlar. Salınımlı gövde dönüştürücüler, dalga hareketini kullanırken; aşırma⁴ dönüştürücüler (dalgaların) yükseklik farkından yararlanarak enerjii dönüştürürler. Örneğin ABD’de yapılan kuramsal çalışmalara göre, ABD kıyılarındaki dalgaların yıllık elektrik üretebilme potansiyeli 2.64 trilyon kilowatt-saatir. Bu miktar, ABD’nin 2019 yılı tüketiminin % 64’ü kadardır. ABD’nin batı kıyıları, Avrupa, Japonya ve Yeni Zelanda kıyıları, okyanus enerjisi potansiyelinin yüksek olduğu bölgeler olarak rapor edilmektedir.⁵ Dalga enerjisinin oluşturduğu enerjinin kullanılabilir biçimde dönüştürülmesinde değişik teknolojiler geliştirilmekte ise de bu yöntemlerin temelinde, su yüzeyine ya da hemen altına yerleştirilen cihazlar yer almaktadır.

Gel-Git (Med-Cezir) enerjisi:

Ay ve güneşin yerçekimleri ve dünyanın dönüşü, okyanuslarda

akıntılara yol açar. Bazı bölgelerde, bu gel-gitler (Suların yükseldiği seviye ile düştüğü seviye arasındaki fark) 12 metreye ulaşır. Avrupa’lılar deniz seviyesindeki farkın oluşturduğu enerjii, un değirmenlerini hareket ettirmek amacıyla, 1000 yıl öncesinde kullanmışlardır. Günümüzde ise bu enerji, elektrik üretiminde kullanılmaktadır. Bu enerjinin ekonomik kullanımı içinse yüksek ve düşük deniz seviyeleri arasındaki fark, en az 3 metre olmalıdır.⁶ Gel-git hareketlerinin yarattığı enerji, iki ayrı teknoloji ile dönüştürülmektedir. Birincisi, baraj ya da bir bariyer kullanan gelgit aralığı teknolojileridir. Bu yöntemde, okyanusun gel ve git hareketleri arasındaki su yüksekliği farkı kullanılarak, elektrik elde edilmektedir. Baraj ya da bariyer, gel-git oluşan havzanın yer aldığı okyanus girişine kurulur. Barajdaki savak kapakları, su seviyelerini ve akış debilerini kontrol eder. Suların yükseldiği zaman havzanın

dolmasını, sular alçalışırken boşalmasını sağlarken, elektrik türbin sistemi aracılığıyla elektrik üretimini (hem ‘gel’, hem ‘git’ sırasında üretim) gerçekleştirir.

Bu yöntemin önemli bir dezavantajı, gel-git havzasının halicilerindeki bitki ve hayvanlar üzerindeki olumsuz etkileridir. Deniz ulaşımı ve denizin eğlence amaçlı kullanımını da olumsuz etkileme potansiyeli söz konusudur.

Halen dünyanın en büyük Gel-Git Elektrik Santrali, Güney Kore’deki 254 Megawatt kapasiteli Sihwa Gölü Santrali’dir. En eski ve ikinci büyük santral ise Fransa’daki La Rance Santrali’dir (240 MW). Bu iki büyük santralden sonra üçüncü sıradaki santral, Kanada’nın Annapolis Royal santralidir (20 MW). Bunların dışında, Çin, Rusya ve gene G. Kore’de, çok daha küçük kapasiteli santrallar vardır.

İkinci teknoloji ise gel-git akıntısı ya da gel-git akışı teknolojisi-dir. Her iki teknolojinin bir arada kullanıldığı, hibrid uygulamalar da

vardır.

Gel-Git türbinleri, rüzgâr türbinleriyle aynı prensiple çalışır; türbin kanatları pervaneyi çevirirken, pervane de jeneratörü çalıştıran

enerjiyi oluşturur. Güçlü gel-git akışının olduğu deniz tabanına yerleştirilirler. Su, havaya göre 800 kat yoğun olduğu için, gel-git türbinleri daha sağlam ve ağırdır. Rüzgâr türbinlerine göre daha pahalı olmakla birlikte, aynı boyuttaki rüzgâr türbini kanatlarına kıyasla çok daha fazla enerji toparlar.

ABD’de deneme projeleri kapsamında, çeşitli uygulamaları vardır (Örnek: Roosevelt Adası Gel-Git Enerjisi Pilot Testi, New York, Batı Nehri)

Tuzluluk gradyanı (değişimi) enerjisi:

Bu teknolojiye, (örneğin) nehirlerin okyanuslara döküldüğü bölgelerdeki tuzluluk farkından yararlanılarak enerji dönüşümü sağlanmaktadır. Deneme aşamasındaki projelerde, ‘basınç gecikmeli ozmoz’ ve ‘tersine elektrodializ’ yöntemleri kullanılmaktadır. İlkinde; tatlı su, bir zardan geçirilerek, bir tanktaki tuzlu suyun basıncını arttırmaktadır.

İkincisinde ise tuz iyonları, arka arkaya yerleştirilmiş tuzlu su ve tatlı su içeren tanklardan ve zarlardan (membran) geçirilmektedir. Farklı tuzluluklar arasındaki gradyan, oluşan elektrik potansiyeli ile iyon transferini ve buna bağlı olarak, elektrik enerjisi üretimini sağlayan temel unsurdur.

Bu teknoloji ile bir metre küp tatlı suyun, aynı miktardaki suyun 260 metre düşüşü ile oluşan enerjiye eşit enerji açığa çıkardığı rapor edilmektedir.⁷ Tuzluluk gradyanının hesaplanmasının kolay, potansiyelinin yüksek olduğu ve bu nedenle de kayda değer bir baz yük potansiyeli oluşturduğu da bir diğer saptamadır.

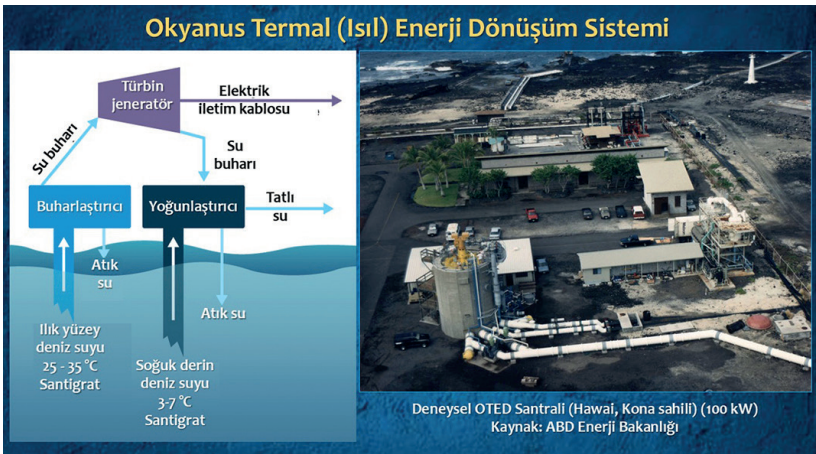
Bu teknolojiyi kullanan bazı küçük kapasiteli tesisler kurulmuştur. Aşılması gereken önemli sorunların başında, ucuz ve çok miktarda membran imalatı gelmektedir. Tuzluluk gradyanı ile çalışan sistemlerin toplam yatırım maliyetinin yaklaşık %80'ini membran mali-

yetleri oluşturduğu için, bu alanda yapılacak ilerlemeler, sistemin geleceği için temel konumdur.

Bakım onarım maliyetleri ile kullanılacak suyun arıtılması ve pompalama da önemli bir maliyet unsurudur ve bu alanda da iyileştirme, sistem verimliliği için kritik önemdedir. Bir fikir vermesi bakımından, Hollanda'nın kuzeyindeki Afsluitdijk yerleşkesindeki 50 kW kapasiteli 'tersine elektrodializ'⁸ pilot tesisinin yatırım maliyeti 7.33 milyon Euro olarak verilmektedir. Söz konusu pilot tesisin, 200 MW kapasiteli bir santrale dönüştürülmesinin maliyeti ise 600 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir. Böylesi bir tesis işletmeye girerse, üreteceği elektriğin maliyeti ise 90 ABD doları/MWh olarak öngörülmektedir.⁹

Okyanus termal (ısı) enerji dönüşümü:

Bu teknolojiye ise okyanus yüzeyindeki ve daha düşük ısıdaki

su ile daha derindeki görece daha soğuk su arasındaki ısı farkı kullanılarak, oluşan enerjinin dönüşümü sağlanmaktadır. Isı farkından yararlanarak elde edilen enerji, elektrik üretiminin yanı sıra, okyanus suyunun tuzdan arındırılması işlemlerinde de kullanılmaktadır.¹⁰

Okyanus Termal Enerji Dönüşümü (OTED) sistemleri, elektrik üretebilmek için yaklaşık 25 derece Santigrat ısı farkına gereksinim duyarlar. Sıcak yüzey suyu, içinde özel bir akışkan bulunan buharlaştırıcı aracılığıyla pompalanır. Buharlaşan akışkan, bir türbin/jeneratör sistemini çalıştırır. Bu akışkan daha sonra daha derin okyanus suyu ile doldurulmuş olan yoğunlaştırıcıya (kondensatör) iletilerek yeniden sıvıya dönüşür. Çalışma akışkanı olarak deniz suyu kullanan OTED sistemleri, yoğunlaşan suyu, tuzdan arıtma işlemleri için de kullanabilmektedir.

ABD’de OTED sistemine yönelik araştırmalar, 1974’den beri sürdürülmektedir. Hawaii’deki 100 kW kapasiteli tesis, 2015’den beri işletmededir ve yaklaşık 120 konutun elektriğini sağlamaktadır. ABD ve diğer ülkelerde, daha yüksek kapasiteli santrallerin devreye alınması için çalışmalar sürdürülmektedir.

Toparlarsak

Okyanus enerjisi, sera gazı salımları olmayan, bu bakımdan daha sürdürülebilir bir enerji geleceği için önemli bir katkı sağlayabilecek, yenilenebilir bir kaynaktır. Donanım da önemli oranda yerli imalatı

ile enerjide dışa bağımlılığı azaltma ve yeni istihdam yaratma potansiyeli yüksektir. Başta Batı Karadeniz bölgesimizden olmak üzere,¹¹ tüm denizlerimizden, enerji karışımımıza katkı sağlanması mümkündür.

Son yıllarda giderek yoğunlaşan denizlerde hidrokarbon arama ve üretme faaliyetlerimiz kapsamında kullanılan platform ve benzeri tesislerin enerji gereksiniminin karşılanmasında da dalga enerjisi ve diğer teknolojilerin önemli rolü olabilecektir. Benzer potansiyel, KKTC için de düşünülmelidir. KKTC’de, özellikle Kalecik Koyu için KKTC-ODTÜ tarafından yapılmış kapsamlı “Rüzgâr ve Dalga İklim Çalışmaları” önemli ve çok değerli bir adımdır. Tekneçik Koyu için de benzer çalışmalar vardır.

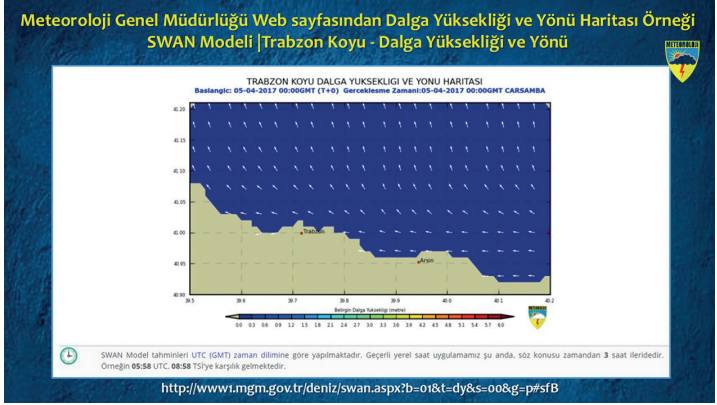
Ülkemizdeki dalga potansiyeline yönelik ölçümler (elde ettiğimiz bilgiler ve mevcut yayınlar çerçevesinde) yeterli değildir. Önceki yıllarda yapılan çalışmalar, daha ziyade meteoroloji gözlem istasyonlarımızın rüzgâr potansiyeli ölçümleri üzerinden, kuramsal yaklaşımlar ile yapılmaktaydı. Sonraki yıllarda ise Meteoroloji Genel Müdürlüğü’ müzün Hollanda, Delft Üniversitesi ile ve DHH firmasınınca ortaklaşa gerçekleştirilen bir dalga tahmin modeli (SWAN: Simulating WAVes Nearshore) devreye alındı. Bu model, daha çok kıyı ve kıyılara yakın deniz alanları için başarılı olan bir modeldir ve halen operasyonel olarak günde iki kez (00 ve 12 GMT)

çalıştırılmaktadır.

Bu arada, kullanılan bazı teknolojilerin ekosistem üzerindeki olumsuz etkileri (türbin gürültüsünün deniz yaşamına etkisi, gel-git havzasının haliçlerindeki bitki ve hayvanlar üzerindeki olumsuz etkileri, deniz trafiğine etkiler, vb.) de dikkatle değerlendirilmelidir.

Yatırım kararı öncesinde uzun süreli ölçüm yapılması, yatırım risklerini azaltacaktır. Tuzlu suyun korozif etkisine karşı, tasarım ve bakım özenle planlanmalı ve uygulanmalıdır. Yatırım maliyetlerini azaltabilmek amacı ile dalga enerjisi tesisleri, mevcut (varsa) ve tasarlanan deniz yapıları ile bütünleşik biçimde projelendirilebilirse, toplam maliyetlerde düşüş sağlanabilir.

Rüzgâr ve güneş sistemleriyle de bütünleşik tasarım, toplam verimliliği arttıracaktır. Rüzgar ve güneş sistemlerine göre çok daha kararlı enerji sağlaması nedeniyle,

dalga enerjisi sistemleri baz kaynak olarak kabul edilmektedir.

Tüm bu avantaj ve dezavantajlar bir arada değerlendirildiğinde, ‘okyanuslara, denizlere ve kıyılara yönelik tüm etkinlikler’ olarak tanımlanan “mavi ekonomiye” daha fazla ilgi ve devlet desteği verilmesi, hem Türkiye hem de KKTC için önemli bir açılım sağlayabilecektir. Bu adımlar, son yıllarda ulusal çapta bir destek bulan “Mavi Vatan” kavramının da değerli bir parçası olarak değerlendirilmelidir. •

necdetpamirbd@gmail.com

Dünya Döndükçe
Sabriye Aşır

Nick Bostrom

Bostrom'un Tekil Hipotezi

Filozof Nick Bostrom'un "tekil hipotezi" insan toplumlarının geleceğine dair dikkat çekici öngörülerde bulunuyor. Bostrom'un hipotezi, dünyadaki akıllı yaşamın sonunda bir "tekil" oluşturacağını öne sürüyor. "Tekil", tek bir hükümet ya da her şeyi yöneten bir yapay zekâ olabilir...

Oxford Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde görev yapan İsveçli Felsefeci Nick Bostrom, dünya üzerindeki akıllı yaşamın bir

noktada bir "tekil" form kuracağını savunuyor. Bu, bir dünya hükümeti, bir yapay zekâ ya da (ne yazık ki) her şeyi kontrol eden bir diktatörlük

organizasyonu olabilir.

“Tekil” formun farklı biçimleri de olabileceğini belirten Bostrom, bunlardan birinin sonunda hayat bulacağını iddia ediyor. Bostrom, tarihsel bakımdan toplumlarımızın “daha yüksek sosyal organizasyon düzeylerinde” birleşme eğilimi olduğunu ifade ediyor. İnsanlık, avcı-toplayıcı gruplardan kabilelere, şehir devletlerine, ulus devletlere, çok uluslu şirketlere, Birleşmiş Milletlere ve küreselleşmeye doğru yol aldı. Bu eğilime dair bir görüş,

durumun küreselleşmeyi adeta bir kum torbası haline getirdiğini, artan gücün çok uluslu ticari kuruluşlara ve dünya hükümet organlarına gittiğini savunuyor. Bunun, dünya çapında toplumların yeniden örgütlenmesi ve iş birliğinin artması-barışçıl düzen sağlanmasından öte; iş kaybına neden olma, ülkelerin egemenliğini zayıflatma ve yurttaşları totaliter bürokratların insafına bırakma potansiyeline işaret edilerek...

Fakat Bostrom, “tekil”in kötü olmayabileceğini; iyi ya da yalnızca nörtr de olabileceğini söylüyor. Filozofa göre tekile ulaşmanın yolu teknolojidir. İleri gözetim ve iletişim, zihin kontrol teknolojisi, moleküler nanoteknoloji ve yapay zekâ, tekili

oluşturabilir. Bu tür teknolojiler bireysel özgürlüklerin ihlali açısından kesinlikle kabul edilemez bulunabilir. Bununla birlikte Bostrom, teknolojik bir çözüm ya da toplumu kontrol edecek tek bir devlet için geniş bir desteğin olabileceği bazı durumlara da işaret ediyor. Hipotezine göre, dünya daha karmaşık bir yer haline geldikçe ülkeler ve ülkelerdeki bireyler arasında verimli koordinasyon sağlamak gittikçe daha zor hale geliyor ve dünya çapında demokratik bir hükümet bunu

İnsanlık, avcı-toplayıcı gruplardan kabilelere, şehir devletlerine, ulus devletlere, çok uluslu şirketlere, Birleşmiş Milletlere ve küreselleşmeye doğru yol aldı.

kolaylaştırabilir.

Birtakım felaketler de tekille-
rin oluşturulmasını hızlandırabilir.
Örneğin Milletler Cemiyeti, Birinci
Dünya Savaşı'ndan sonra kuruldu.
Birleşmiş Milletler ise İkinci Dünya
Savaşı'nın bir ürünüydü.

Bazıları, yükselen milliyetçili-
ğin, gümrük savaşlarının ve
göçmenlik karşıtı platformların,
küreselleşmenin ve dünyanın her
yerindeki insanların genel bir
birleşiminin yakın bir gelecekte
mümkün olmayacağı anlamına gel-
diğini kolayca görebilirler. Aslına
bakarsanız, bu yolda ileri gitmek
şöyle dursun aksine geri gittiğimizi
hissetmek de mümkün.

Bostrom ise yalnızca son on
yıl ya da birkaç on yıla bakmamak
gerektiği uyarısında bulunuyor
ve daha büyük olan tarihsel eği-
limin sürdüğünü ifade ederek,
mevcut durumun genel anlamdaki
bir yön değişikliğinden öte bir

kesinti-duraksama olarak görülebi-
leceğine dikkat çekiyor.

Nick Bostrom'a göre, tekilin
(rekabet eden dünya güçleri
arasındaki) tehlikeli silahlanma
yarışlarını önleme, uzaydaki kolo-
nileşme yarışını önleme, eşitsizliği
önleme ve istemediğimiz evrimsel
sonuçları önleme gibi birtakım
avantajları olabilir. Fakat öte yandan
potansiyel dezavantajları da görmek
gerekir:

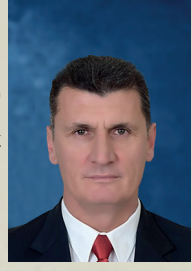
Tek bir varlığın her şeyi kontrol
etmesi, karar verme yapısı üzerinde
daha az kontrolü beraberinde geti-
rebilir ve insanlar için işler kötüye
gidebilir. Bürokrasi artabilir ve
verimsiz bir sonuç ortaya çıkabilir.
Ayrıca devletler arası rekabetin
olmadığı bir dünya, sistemsel kı-
rılmalara karşı daha savunmasız
olabilir. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "The "singleton hypothesis"
predicts the future of humanity", Paul Ratner, 23 Kasım
2019, bigthink.com

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Kût'ül-Amare Muharebesi

1916

1. Dünya Savaşı esnasında Basra'dan Bağdat istikametine ilerlemeye devam eden İngiliz birliklerinin 1915 yılının Kasım ayında antik bir şehir olan Ktesifon yakınlarındaki Selman-ı Pak Muharebesi'ni kaybetmelerinin ardından, Tümgeneral Sör Charles Townshend

komutasındaki 6. Piyade Tümeni, Bağdat'ın yaklaşık 160 km güneyinde bulunan Kut'ül Amare'ye doğru geri çekilmeye başladı ve Aralık ayının ilk günlerinde buraya ulaştı. Söz konusu tümen ağırlıklı olarak Hint asıllı askerlerden oluşuyordu.

Kut'ül Amare'nin coğrafi konumu

Birliklerde görevli askerlerin çok yorgun olduklarını bilen ve bunların daha fazla geri gidemeyeceğini fark eden Townshend, İngilizlerin Irak'taki mevcudiyeti için önemli bir konumda bulunan Kut şehrinde durup burada tertiplenmeye karar verdi. Kendisi bu karar öncesinde İngiliz Bölge Komutanı Sör John Nixon'un onayını almıştı. Öte yandan Londra'daki İngiliz Harp Karargahı, Townshend tarafından komuta edilen birliklerin daha güneye çekilmesinin gerektiği sonucuna vararak bunu bir emir halinde bölgeye ulaştırdıysa da bu emir geldiğinde İngiliz birlikleri Osmanlı askerleri tarafından kuşatılmış durumdaydı. Diğer bir deyişle, Townshend'in başında olduğu birlikler 7 Aralık 1915 tarihinde Dicle'nin kıvrım yaptığı

Tümgeneral Sör
Charles Townshend

kuvvetleri bölgeye ulaşmadan bir gün önce (6 Aralık 1915 tarihinde) Basra istikametinde çekilmeye devam ederek kuşatılmaktan kurtuldu.

Böylece kuşatma içinde kalan birlikler zaten kıt olan kaynaklarını süvarilerle bölüşmek mecburiyetinde kalmadı ve kuşatma esnasında taktik olarak kısıtlı kullanım imkanı olan süvari birliği de serbest kalmış oldu. Bölgedeki Osmanlı birliklerinin başında Sakallı Nurettin Paşa ve Alman Baron von der Goltz Paşa vardı. Türklerin nihai amacı, İngilizleri Mezopotamya'dan tamamen çıkarmaktı. Buradan hareketle, Osmanlı kuvvetleri Kut'ta sıkışıp kalan İngilizleri bölgeden söküüp atmak amacıyla Aralık ayı içerisinde üç kere taarruz ettiyse de bunların hiçbiri istenen başarıyı getiremedi.

Kut bölgesinde yaklaşık 10.500 askerden oluşan Osmanlı kuvveti karşısında sıkışıp kalmışlardı.

Bununla beraber, İngiliz 6. Piyade Tümeni içinde yer alan süvari birliği, Türk

Bunun üzerine Türkler Kut'a ulaşan bütün yolları sıkıca kontrolleri altına alarak kuşatma altındaki İngiliz birliklerine ulaştırılabilecek yardımları engellediler.

Kut'ta yaşanan olayların İngiltere ve Hindistan'da duyulması, İngiliz Hükümeti üzerinde şok etkisi yarattı ve Hükümet Batı cephesinden bazı birlikleri çekerek süratle Irak'a göndermeye karar verdi. Bu gelişmelerin ardından Mezopotamya ve Filistin İngilizler ta-

Sakallı Nurettin Paşa

Baron von der Goltz Paşa

sadece bir ay yetecek miktarda ikmal malzemesi olduğunu gördü. Daha sonra bu süreyi sırasıyla üç ve beş ay olacak şekilde tadil etmek zorunda kaldı. Yardımların en erken

iki ayda gelebileceği haberini alan Townshend, kuşatmayı yararak daha güneye çekilmeyi üst makamlara teklif ettiyse de bu, İngiliz Bölge Komutanı Sör John Nixon tarafından uygun görülmemekle birliklerin Kut'ta kalması emredildi. Nixon böylece mümkün olduğunca çok sayıda Türk

askerini bölgede tutarak bunların başka yerlerde görevlendirilmesinin önüne geçmeyi amaçlıyordu.

Kuşatma altında kalan İngiliz birliklerini kurtarmayı amaçlayan ilk takviye kuvvet Sör Fenton Aylmer komutasında 1916 yılının Ocak ayında Basra'dan hareket etti. Ardından aynı ay içinde birkaç kere daha bölgeye takviye birlikler sevk edildiyse de bunlar sırasıyla Şeyh Saad, Vadi ve Felahiye Muharebelerinde Türk askerleri karşısında ağır kayıplar vererek geri çekildiler. Aynı durum yaklaşık iki ay sonra Mart 1916'da gerçekleşen Sâbis Muharebesi'nde de yaşandı. Nisan ayında da Sör George Goringe komutasındaki birlikler tarafından benzer şekilde başarısız yardım girişimlerinde bulunuldu. Von der Goltz Paşa ve 6. Osmanlı Ordusu komuta heyetiyle çeşitli görüşmeler yapıldıysa da bunların hiçbiri kuşatmanın kaldırılmasını sağlayamadı. İngilizlerin 22 Nisan 1916 tarihinde

1. Dünya Savaşı'nın Irak Cephesi'nde, İttifak Devletleri ile İttifak Devletleri arasında gerçekleşen kuşatma muharebesinde Türk askerleri

yaptıkları son yardım girişimi de başarısızlıkla bitti. Bölgeye yardım ulaştırılmasının mümkün olmadığı'nın anlaşılması üzerine İngilizlerin talebi ile 26 Nisan 1916 tarihinde altı gün süreli mütareke için anlaşma sağlandı ve esir alınacak İngiliz birliklerine uygulanacak hususların ele alındığı görüşmeler başladı. Mütareke devam ederken Türk tarafı kuşatma altındaki birliklere 10 günlük yiyecek gönderilmesine izin verdi. Görüşmeler sürerken kısa süre sonra esir duruma düşecek olan kuşatma altındaki İngilizler, Türklerin eline geçmesi halinde işe yarayabilecek her şeyi imha etmeye başladılar. Kuşatmaya

yardım maksadıyla gerçekleştirilen muharebelerde İngilizler yaklaşık 23 bin kayıp vermişti. Türklerin kaybı ise 10 bin kadardı.

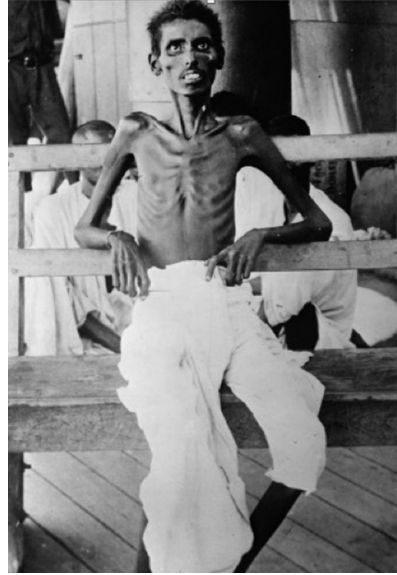
Sakallı Nurettin Paşa'nın yerine atanan ve aynı zamanda Enver Paşa'nın (kendisinden bir yaş küçük) amcası olan Halil Paşa, kendisine Townshend tarafından yapılan "Bizi serbest bırakıp gitmemize izin verirsiniz kuşatmadan kurtulan askerler bir daha Osmanlı kuvvetleri ile kesinlikle savaşmayacak. Size ayrıca bir milyon pound vereceğiz." şeklindeki teklifi Enver Paşa'nın talimatı üzerine reddederek İngilizleri kayıtsız ve şartsız olarak teslim aldı.

Halil Paşa

Sonuç olarak, kuşatma altındaki İngiliz birliğinin tamamı (5 general, 481 subay ve yaklaşık sekiz bini Hint asıllı olmak üzere 13.300 er) 29 Nisan 1916 tarihinde kayıtsız ve şartsız olarak Osmanlı kuvvetleri tarafından esir alındı. İngiliz birliği yetersiz beslenme, salgın hastalık ve kısıtlı sağlık desteği nedeniyle fiziken yok olmanın eşiğine gelmişti. Kût'ül-Amare Muharebesi İngiliz tarihine büyük bir utanç olarak geçen çerken Osmanlı Devleti ve Almanya için büyük bir moral desteği sağladı ayrıca İngiltere'nin Ortadoğu'daki etkisini zayıflattı. Kût'ül-Amare zaferi 1952 yılına kadar Türk Ordusu tarafından bir bayram olarak kutlandı.

Sör Charles Townshend'e esir kaldığı dönem boyunca adeta bir onur konuğu gibi muamele edilirken çok sayıda İngiliz askeri esaret altındayken hayatını kaybetti. Sör Charles Townshend Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile yapılacak mütareke görüşmelerine yardımcı olması için serbest bırakıldı. Baron

Kût'ül-Amare Muharebesi sonunda esir alınan Hint asıllı bir İngiliz askeri

von der Goltz Paşa ise kuşatmanın bittiğini göremedi zira on gün önce tifüs yüzünden öldü. Bazı kaynaklarda Türkler tarafından zehirlenmiş olduğu iddia edilse de resmi ölüm nedeni tifüs olarak kayıtlara geçmiştir. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

"Ordumuz, gerek Kut karşısında ve gerekse Kut'u kurtarmaya gelen ordular karşısında 350 subay ve 10 bin neferini şehit vermiştir. Buna karşılık Kut'ta, 5 General, 481 subay ve 13.300 er teslim alıyorum. Bu teslim aldığımız orduyu kurtarmaya gelen İngiliz kuvvetleri de 30 bin zâyat vererek geri dönmüşlerdir.

Şu hale bakınca, dünyayı hayretlere düşürecek iki büyük fark görülür. Tarih, bu olayı yazmak için kelime bulmakta zorluk çekecektir."

VI. Ordu Komutanı
Tuğgeneral Halil

Doğanın Gizemi
Yücel Aksoy

Shinrin- Yoku Orman Banyosu

2

Ormanda bir saat dolaşmak ve bu süreçte içinde önemli bir şey görmemek acaba olası mıdır? Ben kör olmama karşın, sadece dokunma duyum sayesinde çok şey duyumsuyorum. Bir yaprağa dokunduğum zaman onun şeklini anlıyorum. Baharda doğanın kış uykusundan uyandığının ilk işareti olan bir gonca bulmak için parmaklarımı dalların üstünde gezdiriyorum.

Bazen elimi yavaşıca bir ağaca dayadığımda, bu ağacın bir dalında öten kuşun nasıl titrediğini duyumsar gibi oluyorum. O sırada duyumsadığım bu şeyleri görebilmeyi bütün kalbimle arzuluyorum. Sadece dokunma duyum bana bu denli zevk verdiğine göre, bu özellikleri bir de görebilseydim, kim bilir neler duyumsardım.

Hint asil-

lı Amerikalı

hekim ve Alternatif Tıp uzmanı Deepak Chopra da “Zihin, beden, duygular, ilişkiler, duyuusal deneyimler, ses, dokunma,

Deepak Chopra

görme, tüm bu duyular, bizim içimizdeki eczaneyi açan pencerelerdir” diyor.

Ormanda bulunduğumuz sürece beş duyumuzu da kullanabiliriz, kullanmalıyız. Bunlar, bilindiği

Henüz 18 aylıkken görme ve işitme duyusunu yitiren, ama yaşamı boyunca 11 kitap yazıp sayısız konferanslar veren Helen Keller, “Her Şey Su ile Başladı” adlı kitabında şunları paylaşıyor:

Geçenlerde ormanda uzun bir gezintiden dönen arkadaşşıma neler gördüğünü sormuştum. Bana verdiği yanıt şu oldu: ‘Görülecek önemli bir şey yoktu.’

gibi görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma duyularımızdır.

Beyin, beş farklı duyu yolu aracılığıyla dış çevreden önemli bilgiler alır. Bu duyuusal veriler beyine ulaşır işlendiğinde, beyin birtakım kimyasallar salgılar. Bu kimyasallar da çeşitli duygular açığa çıkarır. Sonuçta içsel düzenimizde, korku panik, saldırganlık gibi olumsuz ya da sevgi, şefkat, minnet gibi olumlu değişiklikler duyumsarız.

Ne görüyorum?

Güneş ışınlarının hiçbir engele takılmadan ağaçların arasından

nın yarattığı soyut sanat eseridir; güneş ışınlarının yansımaları, değişen gölge oyunları, farklı renkte ağaç, dal, yaprak ve çiçeklerin oluşturduğu renk armonisidir.

Sabahın erken saatlerinde yürüyüş yapanlar, çimenlerin, yaprakların, çiçeklerin üzerinde çiy tanecikleri görecektir. Uzak Doğu kültüründe “Amrita” olarak adlandırılan çiy, ölümsüzlük bahşeden tanrısal içecektir. Öteden beri insanlar, çıplak ayakla çimenler üzerinde yürüyerek, çiy taneciklerinin bedenlerine şifa vereceğine

inanırlar. Mitolojide, tanrıça Eos'un gözyaşları olduğu söylenir. Gül yaprağının üzerindeki çiy tanesi ise bülbülün gözyaşlarıdır. “Sabahın çiyi” sözcüğü birçok inanışta kutsal bir anlam taşır.

Ormanda yürürken karşımıza çıkan kuru bir ağaç dalı, dallar arasında gördüğümüz bir kuş, yaprakların engellemesine karşın başını uzatan rengârenk çiçekler, içimizde beklenmedik sanatsal düşünceler yaratabilirler, çağrışım yapabilirler.

Ve biz bu düşüncelerimizi sanata dönüştürebiliriz.

süzüldüğü, varsa bile bulutlarla saklamabaç oynadığı harika bir günde ormanda yürüyoruz. Doğayla başbaşayız. İçimiz, sözcüklerle anlatılamayacak duygularla dolu. İşte bu tanımlayamadığımız duygulara Japonlar **Komorebi** diyor. Komorebi, doğa-

Neye dokunuyorum?

Ağaçlara sarılma, ülkemizde çok yeni bir tanım olarak adlandırılabilir. Dünyada doğal yaşam savunucularının yabancı olmadığı bir kavram. Dünyanın birçok yerinde “Ağaçlara sarılma” (hugging tree) doğa kampları düzenleniyor. Amaç, kişinin ruhunu, bedenini ve zihnini arındırmak.

Sarılma eyleminin ruh durumuna olumlu etkisi bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Olumlu duygularla bir insana ya da ağaca, hatta bir hayvana sarılma, bedenimizde oksitosin, diğer adıyla “sevgi hormonu” salgılanmasına neden oluyor.

Araştırmacı Matthew Silverstone, “**Blinded by Science**” adlı kitabındaki çalışmalarıyla, ağaçlara sarılmanın endişeyi azalttığını ve bizi olumsuz düşüncelerden uzaklaştırmaya yardımcı olduğunu açıklıyor. Yazara göre fayda sağlayan şey, ağacın gövdesinden gelen, neredeyse duyumsanması olanaksız titreşimler.. Biz bilinçli bir şekilde duyumsamıyoruz ama organizmamız farkında... Böylece, doğanın zarif müdahalesiyle, bedenimize zarar veren negatif titreşimleri etkisiz hale getirip, yeniden dengemizi sağlıyoruz.

Bir ağaca 5 dakika sarıldığımızda, bedenimizde salgılanan oksi-

tosin hormonunun, stres hormonu olarak bilinen kandaki kortizol düzeyini %20 azalttığı saptanmış. Kan düzeyi artan oksitosin, daha huzurlu, daha sakin, kısaca daha olumlu bir ruh hali yaratır.

Peki bir ağaca sarılma süremiz ne olmalı? Bedenimizin olumlu duygularla yüklendiğine emin oluncaya ya da kendimizi rahat duyumsayınca dek sürebilir: 5 dakika,

Olumlu duygularla bir insana ya da ağaca, hatta bir hayvana sarılma, bedenimizde oksitosin, diğer adıyla “sevgi hormonu” salgılanmasına neden oluyor.

10 dakika.... Sarılma süresini daha da uzatıp, ağacın enerjisinden çok daha fazla yararlanmak istiyorsak, yere oturup sırtımızı ağaca dayayabilir, huzur içinde kitabımızı okuyabilir, daha da güzeli doğayı duyumsamaya çalışabiliriz.

Sarılmak istediğimiz ağacın türü ve görünümü de önemli. Kuru,

hastalıklı ağaçlar yerine gür dalları ve yaprakları olan, büyük gövdeli ağaçları seçelim. Çünkü ağaç ne denli görkemli ise çevresine yaydığı enerji alanı da (aura) o denli güçlü olacaktır.

Ağaca sarılma kadar yakınında bulunma bile bedenlerimiz üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Bazı ağaçların enerji alanlarının 5 metreye kadar yayıldığı saptanmış.

Tao ustası Mantak Chia, “Kozmik Ağaç Terapisi” adlı kitabında, ağacın yaşamsal gücünün, bedenin negatif enerjisini nasıl pozitif çevirebileceğini, ağaç

ve insan bütünleşmesinin ne olduğunu ayrıntılarıyla anlatıyor.

Bedenimizde biriken negatif enerjiyi boşaltmak için, ağaçlara sarılmanın yanısıra toprak alanda beş dakika kadar çıplak ayakla durmak öneriliyor. Böylece toprak bedenimizdeki negatif enerjiyi çeker ve yerine pozitif enerji yükler. Buna “topraklama” deniyor. Topraklama için en uygun yer deniz kenarı, suya yakın ya da suyun içindeki alanlar. Deniz suyu çok iyi bir iletken çünkü...

Deniz kenarından sonra en etkili ikinci topraklama alanı kırlar. Özellikle sabahın erken saatlerinde olduğu gibi çiy ile kaplanmışlarsa.

Ne duyuyorum?

Küçük bir esintide oluşan yaprak hışırtılarını, rüzgâr şiddetini arttırdığında, doğa senfonisine katılan dalların sesini, birbirleriyle konuşan kuşların cıvıltısını, gördüğümüz ya da göremediğimiz bir akarsuyun sesini , kurbağa vıraklamalarını

dinleriz ve de duyduğumuz ama tanıyamadığımız seslerin ne olabileceğini bulmaya çalışırız.

“Her akarsuyun kendine özge şarkısı vardır. Ancak kentlerde yaşayanlar bu şarkıyı duyamazlar.” diyor Amazon yerlileri...

Acaba ağaçlar şarkı söylüyor mu? Bu konuda ilginç

bir çalışma İtalyan Alplerinin eteklerinde kurulmuş olan Damanhur’da yapılmış. Bu barışçı ekoköyde ağaçların şarkı söylediği, çok duyarlı aygıtlarla kaydedilmiş. Kaydedilen sesler insanları o denli büyülemiş ki köy sakinleri ‘Ağaç Konserleri’ düzenlemeye başlamış. Konuya ilgi duyanlar aşağıdaki linki izleyebilirler.

<https://gezginlerkulubu.org/sarki-soyleyen-agaclar>

Peki ağaçlarla ya da bitkilerle konuşmak olası mı? Yanıt evet!⁽¹⁾ İnternette arama motoruna “Mrs Hashimoto and Her Plants” yazıp tıkladığında, Bayan Hashimoto’nun kaktüs bitkisiyle konuşma-

Mantak Chia

sını içeren bir video görüntüsüne ulaşıyor.

Ne kokuyorum?

Orman banyosu sırasında burnumuza çok çeşitli kokular gelecektir: Ağaç kokusu, çiçek kokusu, çim kokusu gibi.. Bir de yağmur yağdıktan sonra ciğerlerimize dolan toprak kokusunu düşünebiliyor musunuz? Tüm bu kokular bizleri tasanız, kaygısız, korkusuz, huzur dolu, sevgi dolu, mutlu bir dünyaya konuk edecektir.

Varolan herşeyin bir titreşimi, bir yaşam enerjisi vardır. Buna kokular da dahil. Bitkiler tarafından üretilen tüm kokular benzersiz mesajlar taşır: Örneğin lavanta, gül, reyhan, biberiye... Bunlar bitkilerin "sözcükleridir" ve bedenimize seslerini duyurmak için çırpınmaktadır.

Bitki dünyasında kokular, bilimsel adıyla BUOB (biyojenik uçucu organik bileşik) adı verilen moleküller, çevrelerinden bilgi almak ve birbirleriyle iletişim kurmak ve savunma için kullandıkları sözcükler-

dir. Ama insanlar için huzur veren, dinlendiren uyaranlardır. Uyarandır, çünkü Bruce Tainio ve Gary Young adlı iki biliminsanı yaptıkları çalışmalar ve geliştirdikleri aygıtla, kokuların titreşimlerinin, insan bedeninde olağanüstü olumlu etkiler oluşturduğunu saptadılar.⁽²⁾

Tadı nasıl?

Ünlü Rus Yazar Lev Tolstoy da, "Çiy damlası herhangi bir içecekten daha lezzetlidir." diyor.

Ormanda yürürken karşımı-

za çıkma olasılığı yüksek böğürtlen, dut, ya da benzer yenilebilecek şeylere rastlamamız olası. Bunların tadının nasıl olduğu, kentlerde yediklerimizle farklılıkları olup olmadığı saptanabilir.

Bazen yolumuzun üzerinde, sürekli akan bir çeşmeye rastla-

yabiliriz. Doğanın tüm enerjilerini toplayıp gelmiş olan bu suyun, kentlerde içtiğimiz damacana suyundan lezzet yönünden çok farklı olduğunu, suyu içenler kesinlikle ayırdına varacaklardır.

Helen Keller diyor ki: "**Duyularınızdan olabildiğince yararlanın. Allah'ın size bağışladığı nimetler sayesinde dünyanın güzelliğinin ayırdına varın.**"

yucelaksoybd@gmail.com

(1) Bitkiler Sayı Sayıyor. Bütün Dünya Ocak 2015, Sayfa 111

(2) Esans. Bütün Dünya Mayıs 2016, sayfa 115

Gezdike Gördükçe

Özlen Şen Toker

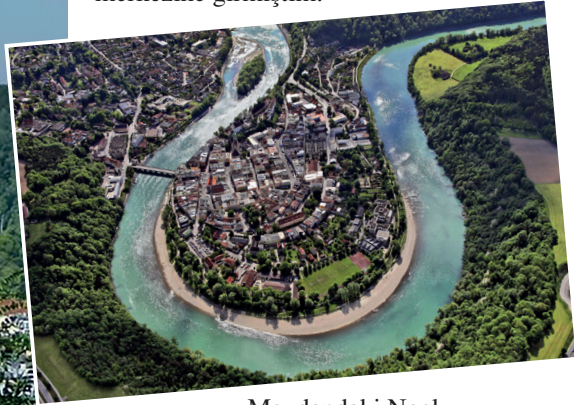
Kendini zamanla
sevdiren kent:

Wasserburg

a.Inn

“**Inn** Nehri kıyısındaki Su Kalesi” anlamına gelen Wasserburg a.Inn kentini ilk kez gördüğüm gün Kasım ayının soğuk bir günüydü. Inn Nehri'nin üzerindeki köprü ve köprü kapısından geçip, nehrin etrafını çevrelediği bir yarımada görünümündeki tarihi kent merkezine girmiştım.

Meydandaki Noel Pazarı'nı dolaşarak, trafiğe kapatılan geniş bir caddede kurulan buz pateni pistinde neşeye kayan çocukları izlemiş, burada yaşayanların bu küçük kenti sevdiğini hissetmişim. O gün Wasserburg'u gezecek çok zamanım olmasa da Ortaçağ'daki sur duvarlarından günümüze kalan tarihi bir duvarın yanındaki sokakta yürümüş,

bu soğuk günde sanki baharmışçasına duvarın içinden canlılıkla çıkan yeşil yapraklı, kırmızı tohumlu bitkiyi gördüğüme şaşırmıştım. Nehir kenarından köprüye bakarken güneşin arkasına saklandığı bulutlar ile nehrin etkileyici manzarasını görmek beni mutlu etmişti.

Almanya'nın Bavyera bölgesindeki tarihi kentlerinden biri olan Wasserburg'u tekrar ziyaret etmeden önce kentle ilgili bazı bilgiler edindim. Wasserburg, geçmişte tuz ticaretinin yapıldığı ana kara yolu ile ana su yolunun kesişme noktasındaki eşsiz konumu sonucu tüccarlar ve gemi sahipleri için önemli bir ticaret merkezi imiş. Etrafını çevreleyen nehrin sağladığı

korunmalı konum, bu kale kasabasını neredeyse ele geçirilemez bir hale getirmiş. Bu zengin ticaret kasabasında el sanatları ve güzel sanatlar da gelişmiş, özellikle 15.yüzyıldaki en parlak döneminde prestijli ve görkemli binalar inşa edilmiş. 17. yüzyıla kadar Bavyera'nın başkenti Münih'in limanı olarak kullanılan Wasserburg'da yapılan binaların pek çoğu değişmeden kalabilmiş. Özellikle gotik tarzı ile dikkat çeken bu kent, her ziyaret edişimde değişik güzellikler göstererek zamanla bana kendini daha çok sevdirdi. Renkli binalar, kemerli yapılar, geçitler, kuleler, kiliseler ve diğer yapılara tepeden bakan kalenin, çiçek, ağaç ve heykellerle canlanan yollarında, sessiz sokaklarında

dolaştım. On üç bin kişinin yaşadığı, okul ve kolej öğrencilerinin gençleştirdiği bu küçük kenti farklı mevsimlerde ziyaret ettim.

Bahar aylarında kente ulaşan yolların kenarında sapsarı, devasa halılar gibi duran kanola tarlalarının arasından geçip, Wasserburg'daki sarı, eflatun, beyaz renkli çiğdemleri, mor salkımları gördüm. Nehir kenarındaki ağaçların tomurcuklanıp, çiçeklenmesine, yeşil yapraklarla bezenmesine tanıklık ettim. Köprü kapısından başlayarak kentin tarihi merkezinin etrafını nehir kıyısından dolaşan bir buçuk kilometrelik Heykeller Yolu'nda yürüdüm. Yerel sanatçılara ait 30 heykelin sergi-lendiği bu yolda, bölgenin en güçlü nehirlerinden biri olan Inn Nehri ve çevresinin eşsiz manzaralarını, nehrin üzerinde uçan martıları izledim. Wasserburg Ortaokulu öğrencilerinin yaptığı "Wasserburg Ağaçları YouTube Projesi" yardımıyla nehir boyundaki ağaçların, kestane, meşe, manolya, mürver, kayın, huş, ıhlamur ve fındık ağaçları olduğunu öğrendim.

Yaz aylarında kentin tarihi yapılarını keşfettim. İlk seferinde, 14.yüzyılda ahşap olarak inşa edilen Inn Köprüsü, nehrde yüzen dev buz kütleleri nedeniyle, neredeyse her yıl yıkılıp yeniden yapılmış.

1929 yılında günümüzdeki köprü inşa edilerek 1983'te yenilenmiş. Köprünün üzerinden merkeze doğru

Kern Ailesi Evi

bakarken 1374 yılından beri kentin resmi girişi olan, üzerinde duvar resimlerinin bulunduğu “Köprü Kapısı” ile nehir kıyısında birbirine bitişik evler çok güzel bir manzara oluşturuyor. Tarihi belediye binasının karşısında yer alan “Kern Ailesi Evi” adlı yapının cephesi etkileyici Rokoko tarzı ile dikkat çekiyor. Bu güzel yapılar ve onlar gibi tarihi olan Eski Hastane, Gümrük Binası, Kırmızı Kule ve şimdi yaşlılar için bir bakım evi olarak kullanılan kalenin etrafındaki yollarda yürüdüm. Heykeller Yolu’nun sonundaki eski sirke fabrikasının duvarlarında belediye tarafından duvar resmi ve yazıları için düzenlenmiş alanda yer alan birbirinden güzel, rengarenk çalışmaların fotoğraflarını çektim.

Sonbaharda binaları saran sarmaşıklar kırmızı, nehir kıyısındaki ağaçlar sarı, turuncu gibi sonbahar renklerine bürünürken, her mevsim hiç durmadan akan Inn Nehri’nin Wasserburg’a ve doğaya kattığı değer farkına vardım. 19. yüzyılın ortalarına ait bir Wasserburg rehber kitabından alınan şu cümleye hak verdim: “Bu görkemli nehir, bu nehir kenarındaki kasabayı dairesel bir yolla kucaklıyor, neredeyse onu çevreliyor, sonunda dağlara ve ormanlara doğru yol alırken...” •

izlensentokerbd@gmail.com

MODERN KENTİN İÇİNDE
ANTİK BİR HAYATI HİSSETMEK

PERGE

Yazan: Prof. Dr. SEDEF ÇOKAY KEPÇE
İstanbul Üni. Arkeoloji Bl. Klasik Arkeoloji Anabilim Bşk.

Antalya'nın ovalık kesimi, antik çağlarda, "Tüm Kabileler Ülkesi" anlamına gelen "Pamphylia" ismiyle anılmaktaydı. Kuzeydeki Toros dağlarının sınırlandırdığı bu verimli ovada kıyı boyunca sıralanmış önemli liman kentleri ve iç bölgelerle bağlantıyı sağlayan kentler kurulmuştur.

Bölgedeki Paleolitik Çağ'a (günümüzden yaklaşık 350.000 yıl öncesi) tarihlenen en erken kültür materyallerine Karain Mağarası'nda yapılan kazılarda ulaşılmıştır.

Dört önemli nehir tarafından sulanan Pamphylia düzlüğündeki önemli kentlerden biri Perge'dir. Modern kent merkezine yaklaşık 18 km uzaklıktaki Perge, adı sıkça duyulmuş bir sınır kenti olan Phaselis veya Attaleia-Antalya, Side, gibi bir kıyı şehri değildir. Ancak hemen yakınından geçen ve antik çağlarda gemilerle gidiş geliş için uygun genişlikte olduğu belirtilen Aksu-Kestros sayesinde bir iç liman şehridir. Böylece tarihi boyunca hem Akdeniz hem de Anadolu'nun iç bölgeleriyle ticari bağlantısını sağlayabilmiş olmalıdır.

Kuzey-güney doğrultulu bir kent planına sahip olan Perge'deki yerleşim, hemen kuzeydeki yüksekçe bir tepe olan akropoliste başlamış ve zamanla onun güneyindeki düz ovaya doğru yayılmıştır. Yerleşmenin batısındaki Kocabelen ve güneydoğusundaki İyilik Belen adlı tepeler ise yerleşmenin doğal sınırlarını oluşturmaktadır. Yaklaşık 4 km kadar doğusundan ise Aksu-Kestros Nehri akmaktadır.

Sütünlü Batı Caddesi

Kent, günümüze büyük oranda sağlam durumda gelebilmiş sur duvarlarıyla çevrelenmiştir. İki yönlü (güney ve batı) biri ise olasılıkla yıkılmış durumda (doğu) olmak üzere üç giriş kapısı vardır. Kuzey-güney doğrultulu sütünlü caddeyi kesen doğu-batı doğrultulu ikinci bir ana cadde, kentin esas arterleri olup, insulalar (ada) arasında dar sokaklarla düzenlenmiş bir şehir planına sahiptir. Perge'de caddeler boyunca önlerinde sütünlü galeriler bulunan dükkanlar sıralanmıştır. Galerilerin döşemeleri mozaiklerle kaplıdır. Sütunların taşıdığı dükkan çatıları sayesinde antik çağlarda, kaldırımda yürüyen yayaların yazın sıcağından, kışın ise yağmurdan korunması sağlanmış olmalıydı. Kuzeybatı-

daki Kurşunlu Şelalesi'nden kente gelen su ise, yol boyunca bazen yer üstü, bazen yer altı kanalları, bazen de aquaduct denilen su kemerleri yardımıyla akropolis eteğindeki çeşmeye ulaşıyor; buradan yine caddelerin ortasından geçen bir su

kanalıyla tüm kenti boydan boya kat ediyordu.

Uzun yıllar boyunca, yaklaşık MÖ 8. yy'da ilk defa İlyada destanı ile dile getirilen ve ondan sonra günümüze kadar plastik sanatlarda, edebiyat ve felsefede yankı bulan meşhur Troia Savaşı ile Perge arasında tarihsel bir ilişkinin varlığı savunulmuştur. Geleneksel anlatımda Troia Savaşı sonrasında çoğu Akhalı olan komutanlar Anadolu'nun güneyine kadar inmiş, günümüzde Mersin'e kadar yolculuk yapmışlar ve buralarda yeni kentler kurmuşlardır; Perge de bunlardan biridir. Perge için olasılıkla MS. 2.

Plancia Magna Heykeli

İlyada destanıyla dile getirilen ve ondan sonra günümüze kadar plastik sanatlarda, edebiyat ve felsefede yankı bulan meşhur Troia Savaşı ile Perge arasında tarihsel bir ilişkinin varlığı savunulmuştur.

yy'da kurgulanmış olan bu efsane, kentin kendi kadim geçmişini yaratma, köklerini efsanevi Yunan kahramanlarla bağlayarak ne kadar eski, önemli ve değerli olduğunu Roma imparatorlarına ispat etmek kaygısını göstermektedir. Nitekim bu efsanevi kişilerin kurucu-ktistes sıfatıyla anıldıkları heykel kaideleri üzerinde yükselen heykelleri, MS 2. yy civarında Perge'nin daha erken dönemlere tarihlenen giriş kapısında oluşturulmuş bir avluda nişler içinde sıralanmıştı.

Perge'den çok uzak bir başka coğrafyada, Hitit uygarlığının başkenti Boğazköy'de (Çorum) 1980 yılında yürütülen kazılarda bulunmuş ve bugün Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmekte olan tunçtan yapılmış bir anlaşıma metni, Perge'nin yukarıda açıklanan efsanevi tarihini tamamen değiştirmiştir. Bu tablette, "Kastaraia yakınında Parha" bir sınır

olarak tanımlanmıştır. Bugün çoğu araştırmacı tarafından kabul edildiği şekliyle Parha -Perge, Kastraii-a-Kestros/Aksu olarak yorumlanmaktadır. Böylece Perge'nin Hititler döneminde bilinen bir yerleşme olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Nitekim Parha'yı bulabilmek amacıyla kentin akropolisinde yapılan kazılarda çoğu bebek ve çocuklardan oluşan mezarlar, ok uçları ve keramik buluntular Perge'de ilk insan izlerinin MÖ. 5. bin (Kalkolitik Dönem) öncesine kadar indiğini göstermiştir. Akropolis kazıları, Perge ve dolaylı olarak Pamphylia tarihi için önemli sonuçlar ortaya koymuştur. MÖ 5. binden itibaren neredeyse kesintisiz bir yerleşimin izleri saptanmıştır.

A kropoliste yürütülen kazılarda saptanan mimari doku ve diğer buluntular, MÖ 1. binden itibaren yerleşmenin Kıbrıs ve Anadolu'nun iç bölgeleriyle ticari ilişkisini

göstermiştir. Bunun yanı sıra MÖ 8.-7.yy'larda Rhodos etkisini takiben Kıta Yunanistan ve Atina bağlantısını ortaya koyan mimari değişim MÖ 6. yy ve sonrasında gözlemlenmiştir. Bu sırada akropolis tepesinin savunmaya ihtiyaç gösteren güney eteklerinde kuvvetli bir sur sisteminin inşa edildiği, tepede ise cadde ve sokaklarla düzenlenmiş bir yerleşimin var olduğuna dair izler saptanmıştır.

Anlaşıldığı kadarıyla Hellenistik Dönem olarak tanımlanan MÖ. 330-30 yılları arasında kent, akropolisin güneyindeki ovaya doğru yayılmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi, günümüze gelebilmiş sur duvarlarının bazı bölümlerinde bu döneme ait izleri saptamak mümkün olmuştur. Ancak bunlar büyük olasılıkla Hellenistik Dönem sonlarına doğru inşa edilmiş olmalıydılar. Makedonia Kralı Büyük İskender, doğuya doğru seferine çıktığında elbette Pamphylia bölgesine de gelmiş ve

Hellenistik Kent Kapısı ve Kuleleri

antik kaynakların verdiği bilgilere göre Pergeli elçiler onu Phaselis'te karşılamıştır. Pergelilerin Büyük İskender'e direnmeyip ona rehberlik etmeleri, söz konusu dönemde yerleşmenin henüz kendini savunamayacak seviyede bulunması, sur duvarlarına sahip olmaması şeklinde yorumlanmaktadır.

Her ne sebeple olursa olsun, Perge'nin Hellenistik Dönem'den itibaren hızlı bir gelişmenin içine girdiği söylenebilir. Öncelikle kısa bir süre öncesinde Geç Klasik Dönem'de kentte Artemis Pergaia-Perge Artemisi'ne ait bir kültün var olduğunu söy-

leyen antik kaynaklar vardır. Bu dönemlere ait önemli bir veri, üzerinde Pamphylia dialektinde yazılmış ve bugün Antalya Arkeoloji Müzesi'nde korunan bir blok parçasıdır. Bir rüya üzerine Wanassa

Preiia için adandığı söylenen yazıtta bahsedilen Wanassa ve Preiia isimlerinin Artemis Pergaia'ya dönüşmüş olabileceği genel olarak kabul edilmektedir. Kentin MÖ 2. yy'dan itibaren bastırıldığı sikkeleri üzerinde tanrıça Artemis betimiyle birlikte Pamphylia dialektinde yazılmış ismi yeniden karşımıza çıkmaktadır. Artık Perge, Artemis Pergaia kültü

ile antik dünyanın sayılı yerleşmelerinden biri olmaya başlamıştır. Zamanla etkisi Pamphylia'yı aşip bugünkü Göller Bölgesi olan Pisi-dia'ya, Kıbrıs'a, Thasos adasına ve hatta Mısır'a ulaşmıştır. Hatta MS 2. yy'da Polemon'un dile getirdiği ve günümüze Arapça kopyasının ancak ulaşabildiği metinde "Düşünün ki Pamphylia'da Perge denilen bir şehirdeyim. Burada şehir dışında, Artemis mabedi adı verilen büyüklük, güzellik ve inşa bakımından harika bir mabed vardır: Memleketin ta en ücra yerlerinden bile buraya ziyarete gelenler olur" şeklinde tanımlanmıştır.

Palaestra - Gymnasium

Perge, özellikle MÖ 1. yy'dan itibaren anıtsal yapılarla donanmaya başlamıştır. Bunda kente ticari amaçlarla gelmiş İtali kökenli zengin ailelerin etkisi büyük olmuştur. Doğu-Batı doğrultulu caddenin batısında inşa edilmiş gymnasium (gençlerin eğitim gördüğü alan) ile doğu-batı ve kuzey-güney doğrultulu caddelerin kesiştiği kavşakta

Güney Hamamı

inşa edilmiş bir tak yapısı, bu erken dönem izlerini taşır. MS 1. yy civarında güneydeki yuvarlak planlı kulelerin yanında bir hamam inşasına da başlanmıştır. Güney Hamam olarak tanımlanan bu yapıda, MS

4. yy'a kadar çeşitli ekleme ve onarımların gerçekleştirildiği saptanmıştır. Hamamda bulunmuş ve özellikle Claudius Piso isimli bir yurttaş tarafından bağışlanmış birçok kaliteli heykel, bugün Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Hamamın

doğu cephesine, MS. 2 ve 3. yy'da eklenmiş ikişer katlı iki çeşme yapısı kente giren ziyaretçiler için oldukça görkemli olmalıydı.

Güney Hamam yapısının yanı sıra, Hellenistik Dönem kuleli kapısının hemen doğusunda, et - balık ve egzotik

malların satıldığı macellum yapısı da ziyaretçilerin dikkatini çeker. Sütunlu galerilerle çevrelenmiş kare plan sergileyen ve dört tarafında dükkanların bulunduğu bu yapının ortasında tıpkı Side'de olduğu gibi

Perge kazılarında bulunan heykeller

yuvarlak plana sahip bir öge vardır. Bu alanın su dağıtım görevini üstlendiği söylenebilir.

Perge'nin en etkileyici yapılarından biri olan yuvarlak planlı kuleler ve arkasındaki avlu, kentin önde gelen ailelerinden biri olan İtalya kökenli Plancii ailesinden Plancia Magna isimli kadın hayırsever tarafından düzenlenmiştir. Plancia Magna, hem kulelerin önüne bir kapı ekleterek girişi daraltmış, kulelerin arkasındaki avlu planını kısmen değiştirmiş, hem de avlu çıkışına bir tak yapısı ekletmiştir. Avlu içindeki duvarlarda kentin kurucuları, ktistes yazıtlı heykellerinin sergilendiği bir alan oluşturulmuştur. Böylece kentin kadim geçmişi Roma imparatorlarına ve halka hatırlatılmaktadır.

Kenti çepeçevre kuşatan sur sisteminin dışında iki anıtsal yapı daha bulunur. Bunlardan biri, batıdaki Kocabelen Tepesi'ne yaslanmış olan tiyatro ve diğeri hemen tiyatronun kuzeyindeki stadium yapısıdır. Her iki yapı da antik çağda sadece Pergelilerin değil, çeşitli festival, oyun ve törenler için çevredeki yerleşmelerden gelen misafirleri de ağırlıyor olmalıydı. Perge'de MÖ1. yy'dan itibaren çeşitli festivallerin kutlandığına yönelik epigrafik ve arkeolojik veriler bulunmaktadır.

Perge, MS 1. yy'da Hıristiyanlığın yayılmasında dolaylı olarak etkili olmuştur; zira Aziz Paulos'un Pisidia Antiokheiası'na (Yalvaç) giderken buradan geçtiği, dönüşte Perge'de vaaz verdiği bilinmektedir.

Yerleşmede Geç Antik Dönem konutları kazıları kısmen yapılmış ve doğu surları yakınında bir insula içinde yürütülen kazılarda olasılıkla kilise mensuplarından önemli bireylerin kaldığı/yaşadığı evler olduğu anlaşılmıştır. MS 4. yy'dan 6 yy'a kadar Perge, Hristiyanlık için önemli bir merkez olur. Bu dönemde kentin çeşitli yerlerinde kilise ve basilikaların inşa edildiği anlaşılır. I. Constantinus Dönemi'nde Pamphylia eyaletinin metropolisi Perge'dir. Zamanla Side ile birlikte eşit statüye sahip olsalar da, eyaletin tek valisi Perge'de oturmuştur. MS 6. yy'da metropolitliğin Attaleia'ya geçmesinin ardından MS. 7. yy'da Sillyon ile ortaklaşa bir metropolitliğe sahip olduğu anlaşılır. Kentin MS 7. yy.'dan sonra yeniden akropolise çekilerek küçüldüğü, böylece başlayan Arap akınlarına dayanmaya çalıştığı söylenebilir. Bizans Dönemi'nde bir piskoposluk merkezi olarak varlığını MS 10. yy'a kadar sürdürmüştür.

Perge'de kazı çalışmaları 1946 yılında İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Kürsüsü hocalarından Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel tarafından başlatılmış, ardından yine aynı üniversiteden Prof. Dr. Jale İnan tarafından devam edilmiştir. III. jenerasyon kazıları Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığında gerçekleştirilmiştir. 2012-2019 yılları arasında Antalya Arkeoloji Müzesi'nce yürütülen kazılar 2020 yılından itibaren yeniden İstanbul Üniversitesi'ne devredilmiştir. •

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Beni Hüzün- lendiren İnsanlar

İnsanların yaşamları boyunca başlarından geçen olaylar, yaşadıkları hüznü ya da neşeli anılar belleklerinin bir köşesinde yer eder. Bazıları zamanla unutulur, bazılarıysa asla...

Unutulmayan anılar varlığımızın ayrılmaz bir parçası olarak bizimle birlikte yaşar. Sokaklarda yürürken yanınızdan geçen insanların yüz ifadeleri ister istemez dikkatinizi çekmiştir. »

Bazıları dalgın, bazıları keyifli görünür, bazılarınınsa gözlerinin hüznün bulutlarıyla kaplı olduğunu kolaylıkla fark edebilirsiniz. Ben hayli duygusal biri olduğum için hiç tanımadığım o insanların yüzlerindeki hüznün ifadelerinden fazlasıyla etkilenirim. Onları neyin bu denli üzdüğünü, o buğulu bakışlarının ardındaki acılı öyküyü bilmek isterim. Bu gezegende yaşayan her insanın onunla birlikte sürüklenen bir öyküsü vardır. Yaşamım boyunca pek çok hüznü öyküye tanık oldum. Bugün sizlerle paylaşmak için onlardan ikisini seçtim. Bana bu hüznü yaşatanlar farklı bölgeler-

de yaşamış ve farklı yaşam tarzları olan hanımlardı. Onları ne zaman anımsasam gözlerinde yer etmiş acı dolu ifadeleriyle karşımda canlanırlar, o günleri anımsar ve bir kez daha hüznülenirim.

ASSOLİST HANIMIN ZALİMLİĞİ

İlkokula gittiğim yıllardı. Ailecek devrin ünlü gazinolarından birinin gündüz matinesine gitmiştik. Bir gazino kuralı olarak assolist hanım sahneye çıkmadan önce “sıra kızları” denilen genç hanım sanatçılar sahne alıp seyircileri oyalıyorlardı. Bunlar genellikle pek

“Sıra kızları”

denilen genç hanım sanatçılar genellikle

pek tanınmayan genç şantözlerdi.

Bir kaç şarkı söyleyip ortamı coşturur ardından sahneden ayrılırlardı.

tanınmayan genç şantözlerdi. Bir kaç şarkı söyleyip ortamı coşturur ardından sahneden ayrılırlardı. O günün assolisti ise birazdan yazacağım nedenden dolayı ismini vermek istemediğim çok önemli bir hanım sanatçıydı. Gelelim başlıkta yazdığım üzücü olaya:

Sıra kızları peş peşe sahne alırken ünlü assolist hanımdan imzalı fotoğraf istemek için kulisin kapısına gittim. Kalbim heyecanla çarparak kapıyı tıklatmak üzereyken koridordan gelen bir ses üzerine arkaya döndüm ve onu gördüm: Gazetelerde, dergilerde dev gibi fotoğrafları yayımlanan, insanların bir kez dinlemek için gazinolara do- luştuğu, kürkler, mücevherler içinde yaşayan o büyük assolist hanım kar- şımda duruyordu. Dilim tutulmuştu. Tam kendimi toparlayıp imzalı fotoğrafını isteyecektim ki, az evvel sahneden inen şantöz kız çıkageldi. Onu gören meşhur assolist hanım birden çığına döndü ve üstüne sal- dırıp genç kızın suratına korkunç bir tokat atıverdi. Bir yandan da çığgın- lar gibi bağıırıyordu:

“O şarkıyı benden başka kimse okumayacak dememiş miydin, ne- den okudun?”

Delirmiş gibiydi. Neye uğradığı- nı anlayamayan zavallı şantöz kıza acıyla yanağını tutarken:

“Ablacığım ne olursun kızma, şarkıyı okumamı seyirci istedi ben de kıramadım” deyiverdi.

Der demez de assolist hanımdan ikinci bir tokat yedi:

“Bana bak; sayemde ekmek yiyorsun, hiç acıمام attırırım kad- romdan. Anladın mı?”

Oradan nasıl kaçtığımı bileme- dim ama o feci tokatları yiyen gen- cecik şantöz kızın gözyaşları içinde kalışı yüreğime oturmıştu. Bir süre sonra onu gazinonun bahçesinde ağ- lamaktan kızarmış gözleriyle uzak- lara dalıp gitmiş olarak gördüm. Bir garson ona bir bardak su verip yalnız bıraktı.

Garsona yaklaşıp, assolist ha- nımın o kızıcağıza neden bu denli kötü davrandığını sordum. Garson sorumu yanıtlamadan önce o asso- list hanım için asla yazamayacağım korkunç bir küfür savurdu, ardından durumu açıkladı:

“Anacığım sen daha küçüksün, anlamazsın, bu dünya çok acımasız. O şmarığın tokatladığı kız üç kuruş

paraya burada çalışıyor, babası yatalak, evde ekmek, yemek yok. Ailesine bakıyor. Buradan alacağı üç kuruşa muhtaç olmasaydı o kaprisli assistist bozuntusunun canına okurdu ama ne yapısın, seyirci assistist için geliyor; devir onun devri.”

Bir an o zavallı kızın yerinde ablalarımın birini düşündüm, yüreğim kavruldu, suratına inen tokatlar bir kez daha gözümde canlandı. Dayanamadım, koşup sarıldım:

“Abla sesin çok güzel, biz en ön masadaydık, seni çok sevdik.” dedim. Bana şaşkınlıkla baktı, hala nemli olan gözlerindeki hüüzün ne kadar mutsuz olduğunun gösterge-siydi. Ardından o da bana sarıldı ve teşekkür etti. Aradan tam elli beş sene geçti. Gözlerine çökmüş olan hüüzün bulutlarının gölgelediği buğulu bakışlarını hiç unutamadım.

HÜZÜNLÜ BİR KAÇIŞ ÖYKÜSÜ

On bir yaşımıydım. Ablam bir Anadolu köyüne öğretmen olarak atanmıştı. Henüz çok gençti. An-

nemin gönlü onu yalnız başına o uzak köye yollamaktan yana değildi. Sonunda İstanbul’daki evimizi geçici olarak kapatıp ailecek o köye gidip yerleştik. Kardeşimle birlikte yakındaki kasabanın ortaokuluna kaydımızı yaptırarak ve eğitimimize orada devam ettik. Tatillerde muhakkak İstanbul’a dönüyorduk. Bir yarıyıl tatilinde yine İstanbul’a dönmek üzere otogardan şehirlerarası otobüse bindik. Otobüs kalkmak üzereyken on altı ya da on yedi yaşlarında bir kız geldi ve muavin onu benim yanıma oturttu. Kızın elinde bir bohça vardı. Kış mevsiminde olmamıza karşın bir pazen elbise ve ince bir hırka giymişti.

Yola çıktıktan az sonra dışarıda şiddetli bir kar fırtınası başladı. Kız konuşmaya çok meraklıydı. İstanbullu olduğumu öğrenince gözleri parladı. Beni soru yağmuru tutmaya başladı. İstanbul’da yaşamak nasıl bir şeydi? Kızlar istedikleri zaman kendi başlarına dışarı çıkabiliyorlar mıydı? İş bulabilir

miydi? Bunun gibi bir yığın soru soruyor, ben de çocuk kıtlımca yanıtlıyordum. Annem yolluk olarak börek hazırlamıştı. Ona da verdi. Kız bu kez de aynı soruları anneme sormaya başladı. Anlattıklarından anladığım kadarıyla ilk kez köyünden dışarı çıkıyordu ve hiç bilmediği İstanbul'da bir iş bulup yalnız başına yaşamayı arzuluyordu.

Yola çıkalı bir saati geçmişti. Bir ara hemen yanımda bir polis arabası belirdi. İçindekiler kenara çekip durması için klakson çalıp, şoförümüze işaretler yapıyorlardı. Durumu gören şoförümüz sağa çekip durdu. Arabadan çıkan iki polis otobüsümüze doğru yürüdüler. Yanımdaki kız tam o an ağlamaya başladı. Polisler otobüse girdiklerinde ellerinde bir fotoğraf olduğunu gördüm. Ağlayan kızını fark ettiler. Bir fotoğrafa bir de ona baktılar. Sonra kıza:

"Haydi kalk bakalım, ailen seni bekliyor." dediler. Kız hıçkırıklar içinde kalktı. Polislerin nezaretinde otobüsün kapısından çıkmadan önce dönüp bana baktı. Gözlerinde çok ama çok hüznü bir ifade vardı:

"Başıma geleni gördün mü, tüm hayallerim yıkıldı." der gibiydi. Ağlayarak ve omuzları düşmüş bir halde otobüsten inip polis arabasına bindi.

Kız indikten sonra hareket ettik. Annem muavine onu niye götürdüklerini sordu. Meğer evinden kaçmış.

İstanbul'a gidiyormuş. Ailesi durumu anlayınca polise haber vermişler. O zamanlar, o kentten İstanbul'a çalışan bir ya da iki otobüs firması olduğu için kızcağız kolaylıkla yakalanmıştı.

O olayın üzerinden neredeyse elli üç sene geçti. Kızın otobüsten inerken yaşlı gözlerine yerleşmiş olan hüznü ifadesini hiç unutamadım. Hep merak etmişimdir. Bir kıs günü eline bohçasını alıp, sırtında bir hırkayla İstanbul'a kaçmaya kalkan o genç kız, hayallerinin yarım kaldığını anladığında neler hissetmişti? Eve döndüğünde nasıl bir muamele görmüştü? Yeniden kaçmayı denemiş miydi? Şimdilerde en az altmış sekiz yaşında olmalı. Ne zaman aklıma gelse yalnızca bir saat kadar görebildiğim o genç kız için güzel temennilerde bulunurum. Umarım köyünde mutlu olmuş ve gözlerindeki hüznü bulutunun yerini yeni bir yaşama başlamanın sevinci almıştır. •

mehmetunverbd@gmail.com

Anka
Berk Yüksel

Kutsal Kâse ve Kahramanın Yolculuğu

*“En önemli sorun, yaşayacağınız maceraya
yürekten bir evet deyip, diyemeyeceğinizdir.”*

Joseph Campbell

Kutsal kâse efsanesi Hristiyan-
lığın ortaya çıkışından çok ön-
celerine dayanır. Zaten Hz. İsa'nın
başından geçen efsanelerin hemen
hepsine de Hristiyanlık öncesi pa-
gan dinlerinde rastlanmaktadır.

Efsaneden ilk söz eden, 1135
– 1190 yılları arasında yaşayan,
Fransız yazar Chretien de Troyes
olmuştur. Kutsal kâse efsanesine
kaynak olarak Kelt mitolojisi de
gösterilir. Kutsal kâsedeki 12.-13.

yy'larda yazılmaya başlanmış olan Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri efsanelerinde bahsedilir. Yüzyıllar boyunca arayışın sembolü olmuştur kutsal kâse. Farklı görüşler, farklı çıkarımlar ile her araştırmacı kendi yolculuklarının sonuçlarını paylaşmıştır. Belli başlı bazı teoriler şöyledir...

Kutsal kâse, Son Akşam Yemeği'nde Hz. İsa'nın içmek için kullandığı ve Arimatea'lı Yusuf'un çarmıha gerilen Hz. İsa'nın kanını doldurduğu kadeh olarak geçer. Hem Hz. İsa'nın son akşam yemeğinde şarap içtiği hem de kanının doldurulduğu kâsedir.

“Bazı araştırmacılara göre ise Hz. İsa'nın Magdalalı Meryem'den olan ve günümüze kadar gelen soyu ile ilgili sırlardır. San Greal (kutsal kâse) kelimesi farklı bir yerden ikiye bölündüğünde karşımıza sang real (gerçek kan - soylu kan) kavramı çıkmaktadır.”

Da Vinci Şifresi” kitabında ifade edildiği üzere Kutsal Kâsenin bir kadeh değil, Hz. İsa'nın neslini rahminde taşıyan Mecdelli Meryem'in rahmi olduğu sıklıkla düşünülür.

Kimi araştırmacılar, kutsal kâsenin aslında bir çanak olmadığını, son yemekte Hz. İsa'nın yanında oturan Maria Magdalena'nın Hz. İsa ile bir araya gelmesini temsil eden bir sembol olduğunu söylerler.

Bazı kesimlerce kâse aslında eski bir kadınlık sembolüdür. Kutsal kâse dişiyi, tanrıçayı temsil eder. Kadının gücü ve hayat verebilme yetisinin bir zamanlar kutsal olduğu ama erkek egemen bir toplumda tehdit oluşturduğu düşünülür. Bu

Kutsal kâse, Son Akşam Yemeği'nde Hz. İsa'nın içmek için kullandığı ve Arimatea'lı Yusuf'un çarmıha gerilen Hz. İsa'nın kanını doldurduğu kadeh olarak geçer.

görüşe göre kâse kayıp tanrıçanın ya da dişil prensibin eril prensip yanında gerçek değerine ulaşamayışının da sembolüdür. Dişil prensip eril prensiple birlikte bir bütünü oluşturur. Dan Brown'a göre de dişil kutsal kâsenin kendisidir.

Bazı araştırmacılara göre kutsal

Kimi araştırmacılara göre ise Kutsal kâse, meşhur “Felsefe Taşı”dır.

kasenin Tapınak şövalyeleri tarafından bulunup, saklandığı rivayet edilir. Merovenj Hanedanı, Sion Tarikatı ile ilgili teoriler ve Hristiyanlık tarihine alternatif bir bakışı da sembolize eder. Bazılarına göre ise ona ulaşanı sonsuzluğa/kurtuluşa ulaştıracağı, gerçeğe götüreceği rivayet edilen bir kâsedir. Kimi araştırmacılara göre ise Kutsal kâse, meşhur “Felsefe Taşı”dır.

Efsanelerde geçen arayış süreci bazı araştırmacılara göre ergilenme sürecini temsil eder. Şövalye ya da kahraman aslında yolun başında olan bir inisiyedir. İlerlemesi için

tüm çapalarından kurtulan ve özgürce kendi yolunda yürüyen bireyin sembolüdür. Etrafını saran yanılsamalardan ve onu sıkboğaz eden dış etkilere ve baskılardan kurtulmak, yolculuğa başlama sürecine girmek, yola çıkış ve kabuğunu kırıştır.

Kâseyi aramaya çıkmak, sembolik olarak kahramanın/yolcunun kendi içinde yapacağı yolculuğu ve arayışı belirtir. Bu başlangıçtır. Sorgulama, düşünme, sorularına yanıt arama sürer gider. Yolcu ilk adımları ile maddi dünyaya delicesine bağlanma isteğini törpüleyerek inisiyasyon yolunda bir adım atar. Yolculuk, öncesizlikten başlayıp sonsuzluğa de-

vam eden arayıştır. Ergilenme ise bu yolda oluştur, hiç bitmeyen arayıştır. Kendi kendinden, yaşarken yeni bir “ben” doğurur. Yolcu/arayıştırmacı olan yolculuklarda kendini arar. Bu yaşarken yeniden doğuştur.

Her doğan güneşe gerçekleşen bir mucize diye baka-

*Yolculuk,
öncesizlikten
başlayıp
sonsuzluğa
devam eden
arayıştır.*

*Ergilenme ise
bu yolda oluştur,
hiç bitmeyen
arayıştır.*

bilmektir.

İnsan gibi insanın tehlikeli aydınlanma yolculuğunun sonunda bulması gereken içindeki tanrısal özüdür. Efsaneler yolda karşılaşılan tehlikelerde yardımcı karakterleri devreye sokar. Onların yardımı ile zorluklar aşılr. Bunlar bireyin hayatındaki sayısı az yetkin dostları ya da aile bireylerini gösterir.

Sövalye kendi iç dünyasında sorularına yanıt bulur, hatalarını anlar ve kendini geliştirerek yoluna devam eder. Kahramanlar hep çeşitli sınavlardan geçer ve sonunda başarılı olurlar. Şövalye/kahraman/ arayan/yolcu kendi içindeki tanrısal töziün arayışındadır ancak onu

maddeye bağlayan kontrolsüz duygular bu arayışın önünde en büyük engellerdir. Araştırma yapmak, yeni düşüncelere ve anlayışlara açık olmak arayan için önemlidir.

Yolculuk arzın merkezine yani kişinin benliğinin derinliklerine doğrudur. Söz söylemenin, nasihat etmenin, güzel nutuk atmanın değil eylemin önemli olduğu yolda öğrenilir. Denildiği gibi yapabilenler yapar; yapamayanlar öğretir.

Efsanelerde, mitlerde, hikayelerde okuyucunun ya da araştırmacının bakış açısına, düzeyine göre farklı ezoterik çıkarımlar mevcuttur. Şövalyenin kutsal kâse arayışı ile kendini geliştirmesi söz konusudur. Hayatın anlamının kişisel yansması, her daim sürecekte olan arayışı temsil eden sözde nesnedir kutsal kâse.

Kutsal kâsenin efsanelerde aranışı sadece güç ve iktidar sembolü olmasından değildir. Kutsal kâse arayışı bir bakıma arınmanın, yetkinleşmenin arayışıdır. Özün bilgelik ve sevgiden oluşan ışığını saklayan kabının yırtılıp atılmasıdır.

“Sen neye hazırsan, o da senin için hazırdır ” Marc Victor Hansen

berkyukselbd@gmail.com

Yalnızca kendiniz olmak demek, sizi kendinizden başka herkese dönüştürmek için elinden geleni ardına koymayan bir dünyada, her insanın girebileceği o en zorlu savaşa girmek ve durmaksızın savaşmak demektir.

E. Cummings

Düşler ve
Düşünceler
Yahya Aksoy

Kültür Bilgelerimiz Unesco Kararında

**Bilge Tonyukuk Abidesinin Dikilişinin
1300. Yıl Dönümü, Hacı Bektaş Veli'nin Vefatının
750. Yıl Dönümü Yunus Emre'nin Vefatının
700. Yıl Dönümü UNESCO 2020-2021 Anma ve
Kutlama Yıl Dönümleri Programında yer aldı.**

Bu kapsamda; 2021 yılı için, ülkemizin önerisi Azerbaycan, İran İslam Cumhuriyeti, Kuzey Makedonya ve Romanya desteğiyle, Hacı Bektaş Veli'nin; Azerbaycan,

Bosna-Hersek, Kuzey Makedonya ve Özbekistan destekleriyle, Anma ve Kutlama Yıl Dönümü Programları yürütme kurulunca kabul edildi. UNESCO, bilim, eğitim ve

kültür alanlarında aldığı kararlarla dünya kültür mirasını korumayı, tanıtmayı ve benimsetmeyi amaçlayarak insanlığa ışık tutmaktadır. Bu amaçlara hizmet etmek, sevgi ve hoşgörü ile yaşamak insanlığın varlığının temeli, ulusal ve evrensel sorumluluğudur.

Bilim, kültür ve eğitim alanlarında insanlığı kaynaştırarak bilinçlendirmek, barış ve huzur içerisinde yaşatmak amacı ile UNESCO'nun yıllardır aldığı Sevgi Yılı, Hoşgörü Yılı, Kitap Yılı, Mizah Yılı, Çocuk Yılı gibi evrensel kutlamalar ile diğer tarihi ve kültürel

halkın şairi olarak düşünce ve duygu hayatında etkili olmuş ve halkın diliyle ilahî sevgiyi gönüllere işlemiştir. Yunus Emre sanat yaşamında halka, halkın dili ile hitap etmiştir. Öz Türkçe ile eserler vermiştir. Bu da Yunus'un her zaman okunup anlaşılmasında önemli bir rol oynamıştır. Yunus'un şiirleri tasavvuf ağırlıklıdır. Yunus'un fikrî ve edebî kişiliği özgündür. Bir halk şairi değil halkın şairidir. Öylesine çok sevilmiştir ki Anadolu'nun çeşitli yerlerinde adına anıt mezarlar yaptırılmıştır. Aruz ölçüsü ile de şiirler yazmıştır ama onun en güzel şiirleri hece ölçüsü ile yazdıklarıdır. Yunus

**Yunus Emre,
halkın şairi olarak
düşünce ve
duygu hayatında
etkili olmuş ve
halkın diliyle ilahî
sevgiyi gönüllere
işlemiştir.**

Emre'nin "Risaletü'n-Nushiyye" ve "Divan" olmak üzere iki eseri vardır. Eserlerine başka âşıkların eserleri karıştırsa da sonradan bunlar

miraslarla ilgili kutlama ve anma programlarının temelinde, Dede Korkut, Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, Nasrettin Hoca, dünya lideri Atatürk başta olmak üzere, eğitim ve kültür tarihimizin temel taşları hep yer almaktadır.

Tasavvuf şiirinin en önemli temsilcisi, sevgi şairi Yunus Emre,

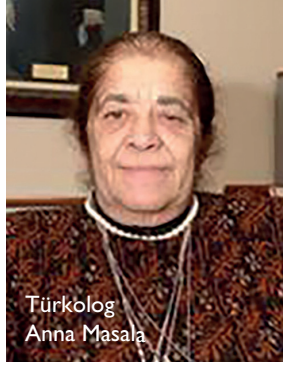
ayıklanmıştır.

Taptuk Emre'den ayrı geçirdiği zaman içinde başından geçen bazı olaylar sonucunda Yunus istediği mertebeye ulaştığını anlar. Tekrar Taptuk Emre'nin yanına döner ama Taptuk Emre'ye mahcup olduğu için önce karısı ile görüşür. Şeyhinin kendini affetmesini ister. Kadın "Bilirsin gözleri görmez, sen kapının

eşiğine yat. O sabah namazına kalktığında ayağı sana dokunur. Bu kim diye bana sorar. Ben de Yunus, derim. Eğer hangi Yunus derse ses çıkarmadan çek git. Yok, eğer bizim Yunus mu derse, kalk şeyhinin eline sarıl" der. Kadının dediğini yapan Yunus şeyhinin "Bizim Yunus mu?" sorusu üzerine kalkar şeyhini ellerine sarılır.

Dünyanın dört yanında Yunus felsefesini anlatan Yunus İtalyan Türkolog Anna Masala 1985'te Eskişehir Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Kongresi'nde Bizim Yunus Bildirisini şöyle tamamlamıştır: "Dünya insanlığı, Yunus Emre'nin felsefesine 'Bizim Yunus' diyerek, gönülden sahip çıkmaktadır. Yunus Emre tüm insanlığın ortak değeridir." Yunus Emre dillerde ve gönüllerde sonsuz yaşayacak bir halk bilgesidir.

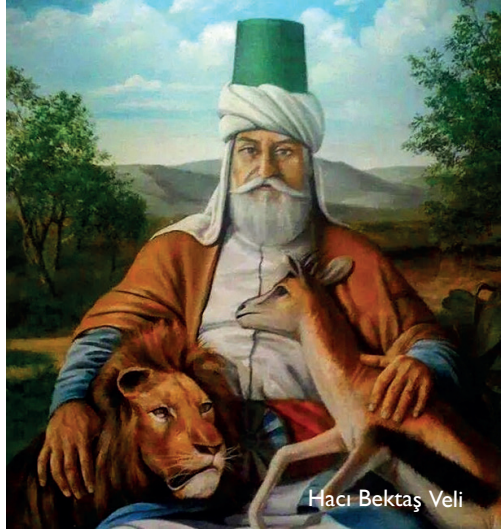
Hacı Bektaş Veli, Osmanlı İmparatorluğu'nda XIV. yüzyıldan itibaren, sosyal ve siyasi bakımdan büyük etkinliği olan, II. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı ile birlikte kapatılan, Abdülaziz zamanında tekrar canlanan ve 25 Kasım 1925 tarihinde tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar devam eden Bektaşî

Türkolog
Anna Masala

tarikatinin piridir. Hacı Bektaş Veli'nin harcını kardığı Alevi-Bektaşî anlayışı, Anadolu'nun yanı sıra Balkanlar, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Bosna, Kosova, Makedonya, Gül Baba türbesinin bulunduğu Macaristan'ın Budapeşte şehrinde Azerbaycan'a kadar

bir çok yerde kabul görmüş ve benimsenmiştir.

Hacı Bektaş Veli

Hacı Bektaş Veli'nin düşünce ve öğretisinin yayılması, ölümünden çok daha sonra, 14. yüzyıl başlarında kurulan tarikatinin, 16. yüzyıl başlarında etkinlik kazanması ile olmuştur. Kendi döneminde tanınmaktadır ve Mevlana, Baba İlyas, Ahi Evren'le çağdaştır.

Horasan ve Erdebil'de aldığı

tekke eğitimi, Anadolu'ya geliş yolu ve Anadolu'da bulunduğu yerler dik-kate alındığında, Hacı Bektaş Veli, Yesevilik, Melamilik, Batınlık, İsmaililik, Ahilik, Babailik, Mevlevilik, Kalenderilik gibi dönemin inanç ve anlayışlarını biliyor olmalıdır. 13. yüzyılda Cengiz Han istilasının yol açtığı göçler sebebiyle, Hacı Bektaş Veli'nin de kendine bağlı bir Türkmen aşiretiyle birlikte Anadolu'ya gelmiş olduğu düşünülmektedir.

Baba İlyas'ın torunu olan Kırşehirli Aşık Paşa'nın oğlu Elvan Çelebi tarafından yazılan ve Baba İlyas'ın söylencelere dayalı yaşam öyküsünün anlatıldığı Menâkıbu'l-kudsiyye fî Menâsıbl-Ünsiyeyde, Hacı Bektaş Veli adı üç yerde geçmektedir. Elvan Çelebi, Hacı Bektaş Veli'yi büyük atası Baba İlyas'ın altmış halifesi arasında saymaktadır. Bu altmış halife arasında, Osmanlı Hanedanının kurucusu Osman Gazi'nin ileride kayınpederi olacak olan, Edebâlî de bulunuyor.

Ahmet Eflâkî'nin, şeyhi olan Arif Çelebi'nin (Mevlana'nın torunu) isteği ile 1318 - 1353 yılları arasında 36 yılda Farsça olarak yazdığı, Menâkıbu'l-Ârâfîn adlı kitabında da, Hacı Bektaş Veli'ye dair bilgiye rastlıyoruz.

Hacı Bektaş Veli'ye dair önemli bir başka kaynak ise, Baba İlyas-ı Horasanî'nin soyuna mensup, bir sufi olan (Tasavvufî hayat tarzını benimseyen), tarihçi Aşıkpaşazâde'nin Tevarih-i Al-i Osman adlı eseridir.

Hacıbektaş İlçesi Halk

Kütüphanesinde bulunan ve Ankara'ya götürülen, Ciritli Derviş Ali (Resmî Ali Baba) tarafından 1765'te kopya edilmiş elyazması Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesinde, Hacı Bektaş Veli'nin 1209/1210'da doğduğu, 63 yıl yaşayarak 1270/1271'de öldüğüne dair kayıt bulunduğunu Abdülbaki Gölpınarlı ortaya koymuştur. Bu kayıt Aşıkpaşazade, Eflâkî ve Elvan Çelebi'nin aktardıkları tarihsel verilere de uygun görünüyor. Hayatının büyük bir kısmını Sulucakarahöyük'te (Hacıbektaş) geçiren Hacı Bektaş Veli, ömrünü de burada tamamlamıştır. Mezarı, Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesinde bulunmaktadır.

Hacı Bektaş Veli'nin bazı öğütleri yolunu izleyenlerce dilden dile, kulaktan kulağa günümüze dek ulaştırılmıştır. Bunlar birer prensip olarak Bektaşî felsefesinde de işlenmiştir: "Okunacak en büyük kitap, insandır./ -İlim, hakikate giden yolları aydınlatan ışıktır./-Alimin uykusu, cahilin ibadetinden üstündür./-Göze nur, gönülden gelir..."

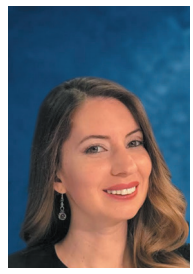
Evrensel boyutlara erişen, gönül ve kültür erlerimiz Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre'yi bütün dünya ile birlikte en yüce gönül duygularımızla anarak selamlıyoruz.

Sevgide, hoşgöründe buluşmak, birleştirici ve yüceltici olmak, toplumu kaynaştırır. Dinimizin ve kültürümüzün temel taşı olan sevgi ve hoşgörüyü tatlı dille ve güler yüzle yücelterek kaynaşalım... •

yahyaaksoybd@gmail.com

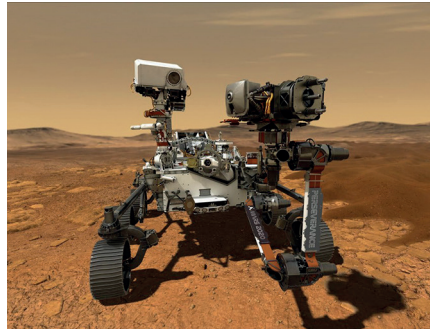
Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Mars Atmosferinde Oksijen Üretildi

Amerika Birleşik Devletleri'nden bilim insanları Mars'a ulaşan Perseverance adlı uzay robotunda bulunan Moxie isimli ayrıştırıcı sayesinde oksijen üretti. Ayrıştırıcı, kızıl gezegenin atmosferinde yok denecek kadar az miktardaki oksijeni, astronotların nefes alabileceği bir havaya dönüştürdü. Aygıt, atmosferin yüzde 95'ini oluşturan karbondioksitteki seyrek miktardaki oksijen moleküllerini elektroliz yöntemi ile yüksek ısıya maruz bırakarak ayrıştırdı ve toplam 5 gram oksijen üretti. Bu miktar bir

astronotun 10 dakika boyunca nefes alması anlamına geliyor. Mars'a insan gönderilmesiyle ilgili çalışmalar da sürüyor. Ancak bunun için çok fazla miktarda oksijene ihtiyaç var. NASA'nın hesaplamalarına göre dört astronotun Mars yüzeyinden havalanabilmesi için 7 ton yakıt ve

25 ton oksijen gerekiyor. Uzmanlar, oksijenin dünyadan taşınmasından ise Mars'ta üretilmesinin daha pratik olduğu görüşünde.

2 Gıda Krizi Alarm Veriyor

Kovid-19 salgını, dünyada gıda krizi yaşayan insan sayısının artmasına neden oldu. Birleşmiş Milletler'in hazırladığı rapora göre; gıda krizi yaşayan kişi sayısı 20 milyon civarında arttı. Dünyada 155 milyon insan ise akut gıda güvensizliği yaşıyor.

Dünya Sağlık Örgütü de açlık sorununun benzeri görülmemiş seviyede olduğunu açıkladı. Mayıs ve ağustos ayları arasındaki kurak sezonun gıda sorununu daha da artıracığı belirtildi. Örgütün raporuna göre; Afrika'nın batısında 31 milyon kişi benzeri görülmemiş seviyede açlık sorunuyla karşı kar-

şıya. Gıda sorununun en fazla Ni-jerya ve Burkina Faso gibi ülkelerde hissedilebileceği tahmin ediliyor.

3 2020 Yılında Dünyada 483 Kişi İdam Edildi

Uluslararası Af Örgütü, 2020 yılında, 18 ülkede idam cezası uygulandığını açıkladı. Örgütün raporuna göre; dünyada 483 kişi idam edildi. Bu sayının 2019'a oranla yüzde 26 az olduğu belirtildi. Bazı ülkelerde infaz edilen idam cezalarının sayısının ise geçen yıllara göre daha yüksek oldu-

ğuna dikkat çekildi. İran'da 246, Mısır'da 107, Irak'ta 45 ve Suudi Arabistan'da 27 kişi idam edildi.

Bu dört ülkedeki idam sayısı dünyadaki idam sayısının yüzde 88'ini oluşturuyor. Af Örgütü raporunda ABD'de de 17 yıl aradan sonra ilk kez 2020'de idamların gerçekleştiği

hatırlatıldı. Dünyada 193 ülkenin 108'inde yapılan yasal düzenlemeler ile idam cezası kaldırıldı.

4 Küresel Karbon Emisyonları

Uluslararası

Enerji Ajansı'nın 2021 raporuna göre; küresel emisyonlarda bu yıl tarihteki en büyük ikinci artış yaşanacak. Büyüyen enerji talebi ve elektrik üretiminde kömür kullanımının artmasıyla küresel karbon emisyonu bu yıl yüzde 5 yükselerek 33 milyar tona ulaşacak. Bu artış 2010'dan beri görülen en büyük yıllık artış olarak kayıtlara geçecek. Bu büyümenin yüzde 80'inden fazlası Çin başta olmak üzere Asya'da görülecek.

koptuğunda 6 bin kilometrekare büyüklüğünde ortalama yüksekliği ise yaklaşık 230 metreydi. Sayısız ufak parçaya ayrılan buzul, artık uydudan bile takip edilemeyecek hale geldi. Uzmanlar, buzul kopmalarının iklim değişikliğinin bir sonucu olup olmadığını araştırıyor.

5 Dünyanın En Büyük Buz Dağı Tarihe Karıştı

2017 yılının Temmuz ayında Antarktika kıtasından dünyanın en büyük buz dağı kopmuştu. A68 adı verilen buzul Antarktika kıtasından

6 Afrika Kıtası'ndaki En Eski İnsan Mezarı Keşfedildi

Afrika'da yürütülen araştırmalarda arkeologlar, kıtadaki en eski insan mezarını keşfetti. Kenya'da bir mağarada gerçekleştirilen kazılarda bulunan kemiklerin yaklaşık 80 bin yıl önce defnedilmiş 3 yaşındaki bir çocuğa ait olduğu tespit edildi. Arkeologlar, hassas durumdaki kemiklerin bulunduğu bölgeyi blok halinde çıkartarak koruyucu malzemelerle kapladı. Analizin ardından kemiklerin, dizleri karnına çekilmiş olarak sağına yatar bir

şekilde bulunan ve yaklaşık 80 bin yıl önce kefenlenerek defnedilen bir çocuğa ait olduğu sonucuna varıldı. Defnedilen çocuk bedeninin yanında insan yapımı aletlere de rastlandı. Araştırmacılar, çocuğun defin şeklinin bir inanç sisteminin ölüm ritüelini yansıttığına vurgu yaptı.

7 Uzay Keşfine Çıkacak Kişi Açık Artırmada Belli Olacak

Amazon.com kurucusu Jeff Bezos'a ait Blue Origin şirketi, New Shepard adlı roketiyle 20

Temmuz'da insanlı ilk uzay uçuşunu gerçekleştireceğini açıkladı. Roket adını 1961'de Project Mercury Freedom 7 kapsülüyle uzaya çıkan ilk Amerikan astronot Alan Shepard'dan alıyor. İlk uçuşta şirket çalışanlarıyla birlikte

uzaya çıkacak bir kişiyi belirlemek için ise açık artırma düzenlenecek. Buradan elde edilecek gelir çocukların fen bilimleri ve matematik eğitiminde kullanılacak. Yolcular yörüngeye kadar çıkmadan, uzayın sınırı kabul edilen 100 kilometreye kadar dikey olarak yükseldikten sonra inişe geçecek.

8 2 Bin Mülteci Avrupa Yolunda Öldü

İngiliz The Guardian gazetesi, AB ülkelerinin Avrupa'ya 40 bin sığınmacının geçişini engellemek için düzenlediği operasyonlarda 2 bin mültecinin hayatını kaybettiğini yazdı. 2020'de bu yana İtalya, Malta, Yunanistan ve İspanya göçmenlere yönelik tedbirlerini artırmaya başlamıştı. Hırvatistan, 2020 yılında 18 bin kişiyi Bosna'ya geri itmişti. 13 ülke koalisyonundan oluşan Sınır Şiddetini Takip Ağı (BVMN), 2020 Ocak ayından bu yana Yunanistan'ın sığınma isteyen 6.230 göçmeni sahillerinden ittiğini belirtti. •

HAZİRAN AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Ayarlama	6-(a) Yelveren	11-(a) Bilgilendirme
2-(d) Kan basıncı	7-(d) Üstün, en büyük	12-(d) Tedavi
3-(a) İçerme	8-(b) Morötesi	13-(c) Göz korkutma
4-(b) Söz dalaşı	9-(c) Gösteri	14-(b) Başarısız sonuç
5-(b) Dönemeç	10-(c) Yol, yöntem	15-(b) İltihaplı hastalık

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Hücre zarı
- 2-(d) Uvula
- 3-(b) Metabolizma
- 4-(c) Yoğunlaşma
- 5-(d) R
- 6-(a) Kurbağa
- 7-(b) Arsenik
- 8-(c) Nikotin
- 9-(d) Kulak
- 10-(c) Varak
- 11-(c) Boşuna
- 12-(b) Antikor

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Ş	A	D	İ	Ç	A	L	I	K	S	A	R	O	S	
2	E	B	O	L	A		A	L	A	B	A	L	I	K	
3	K	A	V	A	L	A		I	R	A	M	A		A	R
4	İ	D	E		A	K	I	M		R	A	M	A	N	
5	P	A	R	A	K	A		A	M	A	N	O	S		F
6	A	N		M		R	O	N	İ	N		D	A	V	A
7	Y		S	İ	R	E	N		H	A		L		İ	
8	H	A	S	R	E	T		A	V	A	R	A		A	L
9	A	S		A	N		A	L	A	K	A	D	A	R	
10	N	A	İ	L		O	Z	A	L	İ	T		R	A	P
11		L	S		O	L	A	Y		S	O	N	A	R	
12	G	E	R	İ		A	K		Ş		N	E	B	A	T
13	E	T	A	M	İ	N		S	E	K		K	A	T	İ
14	N		F	A	N	A	T	İ	K		T	E	N		F
15	D	A		N		K	İ	L	E	R		S		G	O
16	Ü	R	E		İ		K	O	R	O					
17	M	A	T	A	R	A		P		M					
18	E	B	E	R		L	A	İ	K						
19		A	N	A	M	A	L		A	B					
20	A	N	E	M	O	N		A	S	İ					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

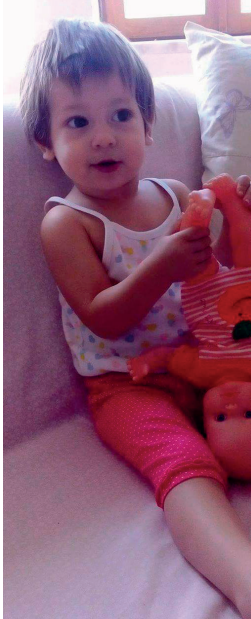
(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Bulut Büyükturhan, Ankara

Can Arman Kocabal, Ankara

Bade Çapa, Muğla

Doruk Kaya, Alanya

Kerem Albayrak,
Gebze

Çınar Aras Ekinçi, Ankara

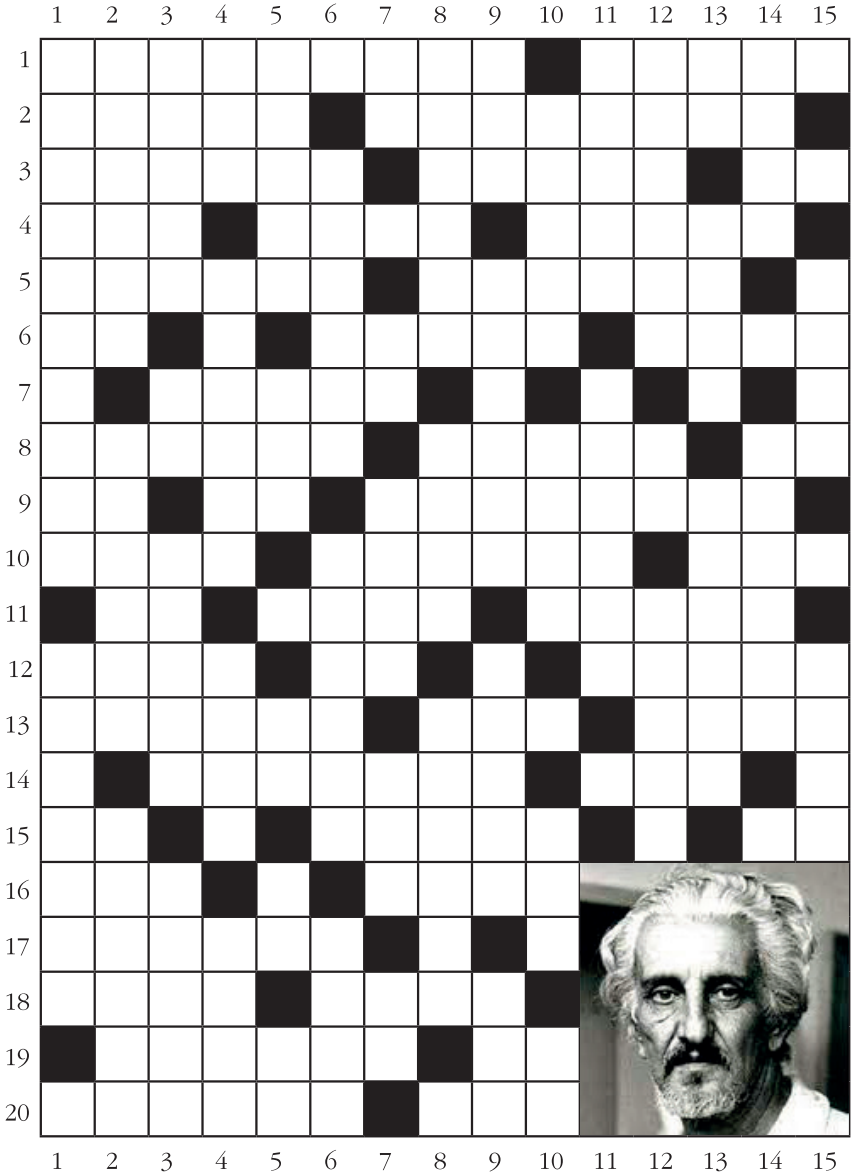
Beren Bozoğlan, İzmir

Derin ve Yalın Özden, Ankara

Asya Kılınc, Samsun

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-1917-1979 yılları arasında yaşamış olup Türk çağdaş heykeltıraşlarımızdan olan fotoğrafta görülen sanatçımız.-Ege denizinin kuzeyinde yer alan bir körfez. 2-Bulaşıcı ve ölümcül bir hastalık.-Tatlı sularda yaşayan eti lezzetli bir balık. 3-Yunanistan'da bir kent.-Uzaklaşma.-Güzel sanat. 4-Fikir.- Sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir görüş, yöntem.-Güneydoğu Anadolu'da bir dağ. 5-İğneli uzun balık oltası..-Toros dağlarının Hatay'da uzantısı olan dağlar. 6-Tarla sınırı.-Yönetmen Carl Rinsch'in 2013 yapımı filmi.-Franz Kafka'nın bir yapıtı. 7-Üst tarafı kız, alt tarafı balık olduğuna inanılan deniz kızı. 8-Yönetmen Zeki Ökten'in 1974 yapımı bir filmi.- Bir geminin başka bir gemiden veya kıyıdan açılması.-Hile. 9-İskambilde birli.-En kısa zaman.-İlgili,ilişkili. 10-Muradına eren, kazanmış.- Yüzeyi ışığa karşı duyarlı bir madde ile kaplı kâğıt üzerine, kalıptan çekilmiş resim kopyası.-Hızlı tempo ile çalınan bir müzik türü. 11-Lesoto'nun plaka imi.-Vaka.-Yüzeye yakın balıkların yerini akustik dalgalarla belirleyen sistem. 12-Arka, art.-Bir renk.-Bitki. 13-Pamuk, keten veya ipekten, seyrekle dokunmuş delikli bir tür kumaş.-Katıksız, saf.-Kesin. 14-Bir dinin veya mezhebin çok aşırı taraftarı olan.-İnsan vücudunu saran doku. 15-Rusçada evet.- Evlerde yiyecek, içecek ve erzakin saklandığı oda, ambar veya dolap.-Kökene Uzakdoğu'ya dayalı bir zeka oyunu. 16-Azotlu gübre.- Bir müzik eserini uygulamak için bir araya gelen topluluk. 17-Asker su kabı. 18-Batı Anadolu'da bir göl.-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan. 19-Sermaye.-Eski dilde su. 20-Manisa lalesi de denilen bir çiçek.-İsyankar.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'.... Özişik' ('Senede Bir Gün', 'Mekke Gözlerde Hiç Vefa Yokmuş' adlı besterinden de tanışımız ve 1981 yılında yitirdiğimiz sanatçımız.-Nohut, fasulye ve buğday ile yapılan Tokat yöresine özgü bir çorba. 2-Yünlü ya da pamuklu bir tür dokuma.-Soyluluk.-Türk musıkisinde bir makam adı. 3-İngiltere ile Fransa'yı birbirine bağlayan kanal.-Nazi polis örgütü.- Gereksiz yere para, zaman, emek harcama, savurganlık.- Meyve yaprağında yumurtacıkların bağlı olduğu bölüm. 4-Bir bağlaç.-Rütbesi general ile aynı olan deniz subayı.-İnanç, itikat.- Rahat, huzur, istirahat. 5-Eline ayağına çabuk, canlı.-Bir geyik cinsi.-Küçük mağara.-İridyumun simgesi.-Molibdenin simgesi. 6-Gelirler.-İmkan.-'.... Rickman' (ünlü İngiliz film yönetmeni). 7-Bir nota.-'.... Emir' (Yönetmen Cecil B. DeMille'in 1956 yapımı bir filmi).-Karadeniz'de bir iç deniz.- Herhangi bir kas kümesinin irade dışı hareketi.-Bir renk. 8-Sıcaklığı çok yüksek veya çok düşük olmayan iklim.- Geçit resmine, gösteri yürüyüşüne katılan asker birliği ya da insan topluluğu.-Şırnak'ın bir ilçesi. 9-Bir yağış türü.-Hilekar, dolandırıcı.-Tatlandırıcı olarak kullanılan bir gıda maddesi.-Adale. 10-Üzüm, meyve, ağaçlar ve bitkilerin irisi.- Bir cismin parlak bir yüzeyde görünmesi.-Şeker kamışından yapılan sert bir içki.-Bizmutun smgesi. 11-Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayırdıktan sonra kalan ufanlanmış sapları.- Aynı tonda olmayan iki renk arası renk tonu. 12-Modaya uygun, modaya göre.- Peygamberleri Hud'u dinlemedikleri için Tanrı tarafından yok edilen kavim.-Cimri. 13-Endonezya'nın plaka imi.-Sadece bire ve kendine bölünen sayılar.- Bitkilerde bulunan bir tür polimer. 14-Anlama, öğrenme.-Ağrı dağının eski adı. 15-Hukuki sonuç doğuracak bir suç işleyen kimse.-Kirli sularla bulaşan bir bağırsak hastalığı.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

Mustafa Yıldız

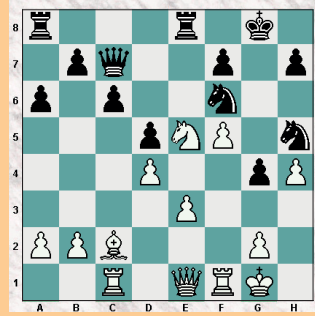

NEW IN CHESS 2021

24 Nisan -2 Mayıs tarihlerinde oynanan ve Magnus Carlsen, Wesley So, Hikaru Nakamura, Alireza Firouzja gibi büyükustaların ve 15 yaşındaki Praggnanadhaa Rameshbabu'nun yer aldığı Meltwater Şampiyon Satranç turunun 5. Ayağı sayılan hızlı turnuvayı Şehriyar Mamedyarov, Dünya Şampiyonu Magnus Carlsen'in yarım puan önünde , 15 puanla bitirdi.

Nakamura - Carlsen, 7. Tur

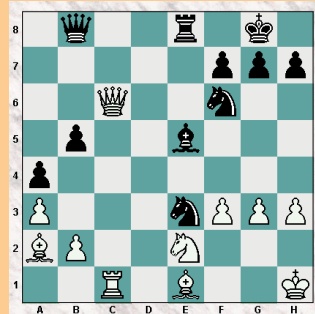
Beyaz'ın şah kanadı piyonlarının dağınlıklığını fırsat bilen Dünya şampiyonu Carlsen, şansına yakışır biçimde kalite fedası yapıyor: **24...Kxe5 25.dxe5 Vxe5 26.Vc3 Vg3 27.Ve1 Vd6** Vezir değişimine izin yok. **28. Vf2 Ke8** Hedef bu sefer e3 piyonu. **29. Kcd1 Ve5 30.Kd4 c5** Carlsen, piyonu almak için acele etmiyor. **31.Kd2 Ag3 32. Kfd1 Şf8 33.Kd3 Afe4 34.Ve1 Vf6 35.Kxd5 Vxh4** Siyah, merkezi bıraktı kenardan saldırıyor.

36.Fxe4 Vh1+ 37.Şf2 Axe4+ 38.Şe2 Vxg2 Beyaz umutsuzca **39. Şd3** oynadı ve bıraktı. **0-1** Şah kanadında biri hayli ilerlemiş iki geçer piyon karşısında ne yapсын?

Nakamura - Carlsen, 6. Tur

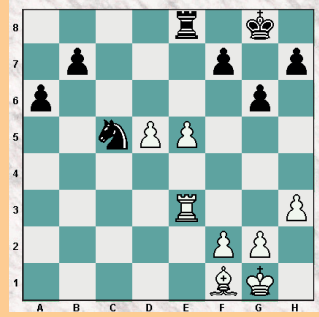
Dünya şampiyonu karşısında şu konuma kadar başarıyla oynayan Nakamura, oyunu dengede tutacak **31.Kc5** veya **31.Fc3** yerine **31.Ff2?** oynuyor ve birkaç hamle içinde oyunun kontrolünü kaybediyor. **31...Fxb2 32.Fxe3 Fxc1 33.Fxc1** Burada da **33.Vxc1** daha iyi. **33...Kc8 34.Ve4 Vd6 35.Fe3?!** (**35.Şg2, 35.Şh2, 35.Fb2** daha iyi hamleler.) **35...Vd1+ 36.Ag1 Vc2 37.Vd5??** Nakamura yine kötü hatta çok kötü bir hamle seçiyor.

37.Fxe6 Vxe4 38.fxe4 fxe6 sonrasında iki hafif alete karşı kale finali oynadı. **37...Kd8** Beyaz terk etti çünkü beyaz fil düşüyor. **0-1**

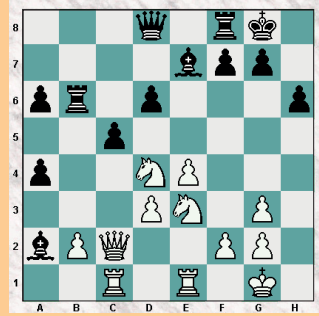
Şehriyar Mamedyarov - Hikaru Nakamura, 4.Tur

Vezir kanadında bağlı geçen iki piyonu olan Siyah'ın bu konumda hemen kaybedeceği kimin aklına gelir? **33.f4 a5?** Zaman sıkışmasında Nakamura'dan ölümcül hata! 33...Şf8 34.c3 b6 ile konum savunulabilirdi. **34.Fb5 Ka8** Beyaz fil tahtaya ağırlığını koydu. **35.e6** ve Siyah terk etti. **1-0** Çünkü, e piyonu vezire yükselmeye çok yakın. 35...fxe6 36.dxe6 Aa6 37.e7 Ac7 38.Kd3 Şf7 39.Kd8 Şxe7 40.Kd7+ Şe6 41.Kxc7 Siyah atını da kaybeder.

Levon Aronian - Şehriyar Mamedyarov, 7. Tur

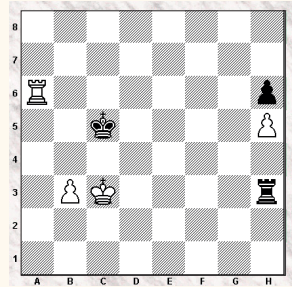
24.Af5?! Beyaz, burada 24.Ac6!? hamlesini kaçırıyor. 24...Vd7 veya 24...Kxc6 25.Vxa4 **24...Fb3 25.Axe7+ Vxe7 26.Vc3 Fe6 27.d4** (27.e5!) **27...Kb3 28.Vd2 Kfb8 29.Kc2 cxd4 30.Vxd4 K8d4 31.Vd2 Kxe4** Beyaz'ın merkez piyonları öldü, konumu gittikçe kötü oldu. **32.Kd1 Keb4 33. Vc1 Kb8 34.Kd4 a3 35.Ad5 Fxd5** Beyaz terk etti. **0-1**

BİR KİTAP / Satrançta 101 Oyununu Tavsiyesi / Steve Giddins

Yandaki konum, Alper Efe Ataman tarafından çevrilen ve Analiz Yayıncılık'tan Mart ayında yayımlanan Satrançta 101 Oyununu Tavsiyesi kitabından alınmıştır. "Patı Hiçbir Zaman Unutmayın" başlığı altındaki konumun altına yazar şu yorumu yapmış: Beyaz hamlesiyle kaba bir hata yaptı. **55.Şb2??** (55.Şc2 doğrudu.) **55...Şb4?** (Fırsatı kaçırarak. Beraberlik 55...Kxh5! Sonrasındaki pat numarasıyla sağlanabilirdi. 56.Ka5+ Şb4! 57.Kxh5 Pat.) **56.Kb6+ Şc5 57.Kxh6** ve Beyaz kazandı. **1-0**

Shirov - Morozevich, Astana, 2001

55.Şb2??

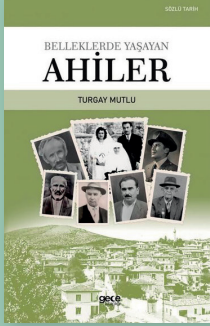

Bize Gönderilen Kitaplardan

Belleklerde Yaşayan Ahiler

Turgay Mutlu

Gece Kitaplığı

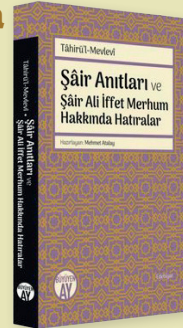
Askerde, vatan hizmetinde böbreklerini yitiren oğluna böbreğini vererek yeniden yaşatan Atatürkçü Turgay Mutlu; bilim, kültür, sanat alanında yetişebildiği her yerde cana can katıyor. “Yatağan’da İz Bırakanlar” kitabıyla gelecek kuşaklara “Kimler geldi, kimler geçti?” anımsatması yaparak geçmişi bugün gelecekle buluşturan yazar bu kez yerel ile ulusal arasındaki kesilmek istenen bağları güçlendiriyor. Yerel belleğinin oluşturulmasında; yerel değerlerinin ulusal kültür içindeki yerinin belirlenmesinde büyük bir eksildiği gideriyor: “Ulusal kültür, birbirleriyle farklı; ama ilintili yerel kültür dokularından oluşur. Her obanın, oymağın, mahallenin, köyün, kasabanın ve bölgenin farklı kültürel değerleri vardır. Bu değerler, ulusal kültür ebrusunun zenginlik kaynak-

ları olduğu gibi dinamizmini de yaratırlar. Yerel kültürleri yok sayarak ulusal bilinç oluşturmak olanaksızdır. Yerel değerlerden beslenmeyen ulusalcılık, çoğu zaman afaki ve hamasi olarak kalır. Yerel kültürlerin ve değerlerin öncelikle yöre insanları tarafından bilinmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılması gereklidir. Osmanlı, yüzyıllar boyu imparatorluk refleksleriyle, yerel kültürlerin belleğini oluşturma konusunda çalışmalar yapmamıştır.” Salgın ile duran hayatı yeniden eski günlerine kavuşturacak ve daha ileriye taşıyacak olan esnaf ve zanaatkarın önemini gözler önüne seriyor.

Şâir Anıtları ve Şâir Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar

Tâhirü'l-Mevlevî,

Büyüyenay Yayınları

Okuma, okutma, yazma, yaşatma, kitap tutkunu, öğretmen, gazeteci, sahaf, kütüphaneci... Tâhirü'l-Mevlevî'nin günışığına çık-

rilan (iki) kitabı 29 şairi günümüze taşıyor. Tarih düşürme ve ebced hesabı konusunda derli toplu bilginin verildiği “Şâir Anıtları”nda yazarın yakından tanıdığı 28 şaire ilişkin değerlendirmeleri; ölümleri münasebetiyle düşürdüğü tarih manzumeleri bulunuyor. Şairler hakkında verilen bilgiler ile ölümleri için düşürülen tarih manzumeleri, edebiyat tarihi, dönemim edebî hayatı açısından belge niteliği taşıyor: “Eski şairlerimiz, olup biten işler için olduğu gibi doğumlar ve ölümler için de tarih yazar, bir mısra yahut bir beyitle ehemmiyetli zevata ebedî bir âbide dikmiş olurlardı. Ben de tanıdığım yahut eserlerini okumakla bildiğim şairlerden otuz kadarına bu yolda birer tarih yazmış, onların öldükleri yılları olsun sonradan geleceklere andırmak istedim.” Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar”da yazar, çok sevdiği “emsâline az tesadüf edilir kâmil bir insan, benzerine pek az rast gelinir vefâkâr bir dost idi. Ben onu şairliği için değil, insanlığı ve dostluğu dolayısıyla yürekten sever ve hürmet ederdim” dediği İzmirli şair Ali İffet Gençarap (1869-1941) hakkındaki hatıralarına yer veriyor. İki yazma nüshası bulunan ve biri yazarın hattıyla kaleme aldığı eser, nüshalar karşılaştırılarak hazırlanmış.

Deliler Arasında Akıllı Olmak

Akıl Hastalığı Nedir, Ne Değildir?

Susannah Cahalan Say Yayınları

24 yaşında migren ile başlayan istemsiz hareketler ve halüsinasyonlarla delirmenin eşğine gelen gazeteci Cahalan hastaneye yatırıldı. Bulgular psikiyatrik, gerçek sorun 2007’de Dr. Dalmau’nun bulunduğu nörolojik bir hastalıktı. Babası endişe etmesiydi Cahalan Dünyada bu derde düşen 217. hasta olarak kayda geçmeyecekti. “Ölümün”, “yaşayan ölü” olmanın kıyısından dönen Cahalan’ın yaşadıklarını yazdığı “Beynimdeki Yangın”, Gerard Barret’in sinemaya uyarladığı filmle dünya çapında ses getirdi. Nörolojik bir hastalığı varken yanlışlıkla psikiyatri servisine sevk edilen ve bu iki alan arasındaki belirsizliğe kurban olmaktan kurtulan Cahalan, kendi öyküsüyle ilişkilendirdiği eski olayların peşine düştü. Bu yeni kitabında Psikiyatrinin en derinlerine inerek, akıl sağlığı sisteminde ilaç sanayisine, o zamandan bugüne dek yaşananları gün yüzüne çıkarıyor. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: UMUT AKTAŞ, MUĞLA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

V İ L D A N G İ Z E R

İlk kadın ressamlardandı. Adı İstanbul'da bir semte verilen, Abdülhamit'in Başmabeyincisi, matbaanın gelişinden 150 yıl sonra padişahın özel izniyle Kur'an'ı (Arapça) ilk kez yayımlayabilen, Matbaacı Osman'ın torunuydu. Dışişleri Bakanlığı'nda gençken veremden yitirdiği babası Ömer Vasfi, ressam ve hattattı. Gidemediği Akademi'den Valeri ve Osman Hamdi'den özel ders aldı. Ablası Nazıma onu, eşi Tevfik Fikret'in kuzeni, hekimlik kadar resim ve mimarlıkta da yetenekli Hikmet Gizer'le evlendirdi. Yurtdışında sanatını geliştiren; fotoğraftan çalıştığı manzara, figürlü kompozisyonlar, otoportre ve portrelerinde ustalaşan sanatçı o kadar büyük alçak gönüllülük gösterdi ki eserlerini evinin ve çevresinin dışında sergilemedi, yayınlamadı. Genç yaşta ölen kadın ressamların öncüsü Müfide Kadri, Halide Edip yakın arkadaşıydı. Perspektif, renk, kompozisyon, açık-koyu, gölge-ışık gibi resmin temel teknik ilkelerini titizlikle uyguladığı romantizm kokan pastel ve yağlı boya eserlerinin tümü, kızlarının ardından torunlarının koleksiyonları arasındadır.

